c'è un altra ediz.e di questa dissertaz. unita all'altra de vectigalib. e accresciuta di alcune cosarelle: si nomina l'autore contro cui scrive cioè Eduardo Holthenius.

Leida 1734.

PETRI BURMANNI
ΖΕΥΣ ΚΑΤΑΙΒΑΤΗΣ.

SIVE

JUPITER FULGERATOR

IN

CYRRHESTARUM NUMMIS.

Ad Virum Illustrem

GISBERTUM CUPERUM,

Urbis Daventriensis Consulem.

TRAJECTI BATAVORUM,

Ex Officina GUILIELMI vande WATER. cIↄ Dcc.

SUMMARIUM.

CAPUT I.

CAPUT II.

CAPUT III.

CAPUT IV.

CAPUT V.

CAPUT VI.

CAPUT VII.

CAPUT VIII.

CAPUT IX.

CAPUT X.

CAPUT XI.

CAPUT XII.

CAPUT XIII.

CAPUT XIV.

CAPUT XV.

V I.

VIRO

Et summis Honoribus, & rara Eruditione Illustri,

GISBERTO CUPERO

S. P. D.

PETRUS BURMANNUS.

CUm nuper in Bibliotheca novorum librorum, quam viri eruditi Ludov. Neocorus & Henric. Sike ab aliquo abhinc tempore in hac urbe adornarunt, incidissem in epistolam Viri docti ad Celeb. Jo. Georg. Graevium scriptam, qua veterem, & ab omni aevo suffragiis Virorum eruditissimorum comprobatam sententiam de vera ratione appellationis Jovis ΚΑΤΑΙΒΑΙΤΟΥ, convellere conatur, statim animum meum incessit libido, in illud summi gentium Numinis nomen ulterius inquirendi; quoniam vix mihi persuadere poteram, per tot secula, veram hujus tituli rationem latuisse, & a tam doctis, ut infra videbimus, Viris frustra

ſtra adhuc creditum fuiſſe, Jovem tali nomine a Graecis fuiſſe inſignitum, quod videbatur commodiſſime exprimere praecipuum aliquid in Jove, & quod in eo magis, quam in ceteris numinibus religioſe venerati olim eſſent. Praeterea, ut verum fatear, rationes a Viro docto, & in re nummaria exercitato, adductae, non illud mihi, primo aſpectu, pondus habere videbantur, ut tam facile ab inveterata opinione diſcederem: novam enim ſuam interpretationem, non luculentis veterum Scriptorum teſtimoniis, ſed incertis conjecturis firmare videbatur; Et ego, exemplo ſummorum in literis Virorum, deſiderare ſemper ſoleo, ut ſi quis Erudito Orbi novum aliquod proponere, & receptae ab omni memoria ſententiæ adverſari velit, ut tunc non conjecturis, ſed argumentis graviſſimis, & omni exceptione majoribus ſe muniat, & communem opinionem repudiandam eſſe omnibus perſuadeat: ſi enim ſola conjiciendi libertas ad labefactanda priorum placita ſufficeret, quo jure, quaeſo, quis cordatiorum hominum conſenſum ſibi polliceri audeat? quum & ea, quam tam infirmis armis oppugnat, ſententia non debilioribus conjecturis, quibus multorum virorum doctorum ſuffragationes, & temporis longiſſimi praerogativa aliud adhuc pondus addidere, nitatur.

Ut autem propius ad ipſum argumentum accedam, huc uſque omnibus perſuaſum fuit Jovem (per quem veterum σόφοι nihil aliud, niſi Aërem vel AEthera, illamque univerſi partem, ex qua in noſtram terram venti, pluviae, nives, fulgura, fulmina, tonitrua & omnia denique φαινόμενα ſuper caput noſtrum quotidie conſpicua, deſcendunt, intellexerunt) dictum fuiſſe ΚΑΤΑΙ-

ΒΑΤΗΝ

ΒΑΤΗΝ, quia ea omnia, quae modo enumeravi, in illius quasi manu & potestate, & totidem tela & arma essent, quae summus Deorum in mortales jacularetur, & per quae tanquam manifestissima numinis sui insignia, ipse Jupiter ex superiori coeli parte descenderet. Manifestiora in hanc rem sunt innumera veterum Scriptorum loca, quae vel non advertisse, vel eorum vim non satis pervidisse Vir doctus videtur, quam ut de eo dubitari queat; ut autem aptum in hac disputatione ordinem servem, primum Antiquiorum quaedam testimonia, quae rem extra omnem dubitationis aleam ponant, producam; deinde illa, quae Vir Doct. attulit, argumenta, & quibus inductus videtur ad discessionem a Senatu literario faciendam, infirmissimo talo suffulciri ostendam.

Quod autem ad Te, Vir Illustr. haec allegare audeam, facit singularis Tua cum eximia humanitate conjuncta eruditio, quae te jamdudum communi Doctorum choro exemit, & in principem inter Heroas locum collocavit. Denique si non publica omnium Literatorum praeconia me, ad unicum fere de his literariis disceptationibus idoneum Arbitrum adeundum, invitarent, domi privatae satis & graves me caussae impellerent; ut publice, quantum Tibi debeam, declararem, & observantiam meam, qua animum tuum egregium, & voluntatem prolixam ad me omni amore & benevolentia amplectendum, religiose veneror, omnibus testatam facerem. Praecipue cum de hoc ipso argumento, tam facili negotio, mecum per epistolas conferre, & infinita me docere, quibus haec scriptio illustrari & ornari possit, volueris; & licet gravissima Rei-

pub. nostrae negotia paene totum Te sibi vindicent, & invitum Musis, a prima aetate tibi dilectis, eripiant, non desistas tamen quam plurimas horas, quas pie publicae administrationi subducere potes, in Musarum sacrariis ponere. Scribo ergo ad Te, Vir Illustr. animo ab omni metu, ne tenues hi nostri conatus Tibi displiceant, liberrimo, non tam Te erudiendi, quae inaudita confidentia esset, neque ut suffragationem Tuam auferam, quam ut hominem discendi avidissimum, & qui ad limina demum Musaei pervenit, suscipias, & in penetralia qua via pertendere possit, commonstres.

CAPUT I.

De Deorum & Hominum commercio. Omnibus Diis recte Descensum adscribi, & omnes recte posse ΚΑΤΑΙΒΑΤΑΣ *dici.*

SEd ad rem ipsam aggrediar, & accurate quantum fieri possit, omnia veterum scriptorum loca, quae ad veram Jovis Καταιβάτου appellationem explicandam facere mihi videntur, ordine recensebo.

Ac primo quidem praemittendum puto, Gentiles sibi persuasisse olim Deos terram hanc incoluisse, & cum hominibus, qui priscae virtutis & fidei erant, crebrum, imo quotidianum commercium exercuisse. & ut Pausan. lib. VIII. c. 2. inquit οἱ δὴ τότε ἄνθρωποι ξένοι καὶ ὁμοτράπεζοι θεοῖς ἦσαν, ὑπὸ δικαιοσύνης καὶ εὐσεβείας, & *prisci illi homines erant Diis hospites, & convivae propter justitiam & pietatem.* Sed procedentibus simul cum tempore vitiis,

vitiis, cum homines a probitate & integritate, ad fraudes & ſcelera deſciſcerent, relicta hac inferiori ſede in coelum abiiſſe, ibique lares ſuos perpetuos collocaſſe. Haec ſatis obvia & omnibus expoſita, multis confirmare putidum cenſeo. Nihil in Graecorum & Romanorum ſcriptis frequentius & magis decantatum eſt, & plane a bonis artibus peregrinus & hoſpes cenſendus, quiſquis haec ignoret; videri poſſunt, quae habet Vir Illuſtris Marshamus in Canone Chronico ad ſeculum IV. ſed, quamvis jam in Olympo, (idem ille erat Poetis, quod coelum, licet aliquando diverſa facere videantur) habitare finxiſſent Deos, non tamen ita omnem rerum mortalium curam ſimul abjeciſſe, credebant, ſed illos eadem opera, in vertice altiſſimi montis, tanquam in arce, rerum humanarum inſpectores & ἐπόπτας conſtituebant, unde quotidie in ſubjectum mundum, quidnam gereretur, deſpicerent, & ſi quos pie & religioſe aevum agere animadverterent, his certis quibuſdam indiciis, favoris ſui certiores faciebant, & benevolos & adjutores ſe fore oſtendebant. Si quos vero impios, & ſacrilegis mentibus in Deos animatos cernerent, in eos manifeſtiſſima irae & indignationis ſuae indicia mittebant, & vindices ſe fore ſcelerum promittebant. Haec Gentilium perſuaſio, ut fere omnia, ex Judaeorum ſcriptis manavit, quae vel fando audiverant, vel, ſi quos inter gentiles fuiſſe credamus, qui ea legiſſe videntur, male intellecta ſuperſtitionibus & praejudicatis Gentium opinionibus accommodarunt. Nota nobis eſt Dei Opt. Max, cum primis humani generis auctoribus, familiaris in mundi incunabulis vivendi conſuetudo, donec Adamus &

Eva ex praeſcripto ſummi legiſlatoris vivebant. Sed eos a Dei beatiſſimo conſpectu & ſocietate expulſos, poſtquam, non audientes Dei juſſis, ipſi ſibi & poſteris immenſae calamitatis auctores exſtiterunt. Novimus praeterea, hanc Dei juſtiſſimam iram ſtatim poſt lapſum hominum ſedatam & mollitam, neque ita a Deo & ejus feliciſſimo commercio penitus exulaſſe hominem, quin non creberrime, etſi non ab ipſo Deo, manifeſtis tamen placati, propter Filium ſuum, Hominibus & Deo medium aliquando futurum, numinis indiciis & pignoribus animus confirmaretur. Sic poſtquam ritus & ceremoniae certae induci coepiſſent, quibus humanum genus venerationem ſuam & cultum Deo exhibebant, ſaepiſſime Deus favoris ſui & mitigati animi dedit ſigna, vel ſacrificia incendendo, vel alio quodam conſpicuo argumento. In ſomnis ſaepe homines quoque de futuris erudire, & tam viſis nocturnis, quam ſub humana, vel humana ampliore ſpecie ipſe illis apparere ſolebat. Si vero ſceleratos punire & laeſam ſuam Majeſtatem vindicare vellet, ex omnibus hujus univerſi membris, quibus imperabat, ea eligebat, quae puniendis ſeveriſſime facinoroſis convenire judicabat. Sed praeter alia, illa in coelis φαινόμενα Tonitrua, Fulmina, Fulgura, Tempeſtates, Imbres &c. laeſi numinis vindices ex coelo mittebat. Hae ἐπιφάνειαι cum ad alias gentes, quae veri Dei cultum & jugum excuſſerant, percrebuiſſent, ne ipſarum Numina, quae ad libidinem animi ſibi comparaverant, eſſent inferiora, falſis quoque & commentis Deis adſcriptae ſunt, & omne Deorum & hominum commercium, quando exprimere aptis & accommodatis

tis verbis & modis volebant, praecipue Poëtae & Pictores, qui omnium ad Deos & religionem pertinentium inventores & auctores exstitere, per *Delapsum*, vel *Descensum* ex coelo in terram, mentibus & oculis proponebant. Sic viris fortibus, & militari prudentia & virtute eximiis, Pallas, repente tanquam ex machina, coelo delapsa astitisse legitur, & in bellando in partibus fuisse. ut Ulyssi apud Homerum Odyss. Υ. v. 31.

— σχεδόθεν δέ οἱ ἦλθεν Ἀθήνη
Οὐρανόθεν ΚΑΤΑΒΑΣΑ.
Prope autem ipsum venit Minerva
Coelitus descendens.

& Il. Ρ. 544. Græcos adhortatur.

— ἔγειρε δὲ νεῖκος Ἀθήνη
Οὐρανόθεν ΚΑΤΑΒΑΣΑ.
Excitabat autem certamen Minerva
Coelitus descendens.

Thetis ad Achillem suum descendit apud eundem Il. Ω. 121.

ΒΗ δὲ ΚΑΤ᾽ οὐλύμποιο καρήνων ἀΐξασα
DESCENDIT vero ab Olympi verticibus cum impetu.

Et Vulcanus arma fabricaturus AEneae apud Virgil. VIII. 423.

Ignipotens coelo DESCENDIT ab alto.

Et ex illa persuasione est illud, quod narrat D. Lucas Act. XIV. 2. quod Lycaones, visis mirandis Pauli & Barnabae operibus, quae humanam sortem superabant, crediderint, quod, οἱ θεοὶ ὁμοιωθέντες ἀνθρώποις ΚΑΤΕΒΗΣΑΝ πρὸς αὐτοὺς. *Dei assimilati hominibus DESCENDISSENT ad illos.* ex quibus videmus salutarem

tatem Deorum opem hominibus allatam, per *Descensum* Deorum indicari: quod maxime confirmatur ex iis, quae habet Grammaticorum doctissimus Servius ad Virg. Ecl. VIII. v. 102. *nolunt videri se numina, nisi ex necessitate, unde pro miraculo dictum est*, Alma Parens confessa Deam, *quod non faceret, nisi in periculo filii.* quibus verbis respicit ad descensum Veneris apud Virgilium AEneid. II. 591. ut eum a caede Helenae cohiberet, & simul illum & Anchisen Trojanae ruinae eriperet. Quae omnia docent, hunc descensum Deorum maxime frequentari, ubi dilectos sibi homines in discrimine versari vident, ut eos servent & subducant, vel ubi singulare aliquod & extraordinarium beneficium in illos conferre velint. Praeterea, ut sacri Scriptores, saepe ignaris hominibus Deum, vel certe ejus Nuntios, apparuisse testantur. Hebr. XIII. 2. quia vel consueta hominibus specie, vel saltem non tali, quae praesens numen testaretur, apparebant, ita etiam Deos sub variis formis induxerunt. Saepe ludum quemdam, quem ignaris & nescientibus hominibus faciebant, fingentes, saepe sub vera, & quae statim divina deprehendi poterat, specie eos exhibentes. ut Venus lib. I. AEneid. sub venatricis habitu Filium fallit, in libro II. ubi in praesentissimo erat periculo, *se confitetur Deam.* & deinceps ingenio indulgentes, & ad res turpes & indecoras etiam summum Deorum patrem adducentes, quot non formis Jovem, peccaturum in terris, induerunt? Aliud etiam notari meretur, quod, ut ex sacris literis nobis abunde notum est, Deus nulli mortalium conspici poterat vera & divina specie, sed quod symbola semper quaedam & signa suae

ſuae praeſentiae daret, ex quibus Deum adeſſe certe cognoſcerent, nec quiſquam vivere poterat viſo Deo, quia ab impuris & peccatis contaminatis hominibus numen conſpici ſanctiſſimum nefas erat. Sic eodem mentis ludibrio detorquentes haec Gentes, & ſuis numinibus accommodantes, Deos ſuos, ſub vera & Divina imagine, non ab aliis conſpici putabant, quam ab integerrimis & ſcelerum puriſſimis hominibus, quibus haec vera forma erat ſignum ſalutis & favoris divini. Sic Pan, qui a doctioribus Mythologis Jupiter ipſe creditur, a Paſtoribus & Ruſticis, innocuo mortalium genere, ſtatim ac viderant, agnoſcitur apud Virg. Ecl. x. v. 26.

Pan, Deus Arcadiae, venit, quem vidimus ipſi
Sanguineis ebuli baccis, minioque rubentem.

Ad quae verba Servius, *utrum quia praeſentia numina agreſtium & ipſe* (Pan) *& Faunus? an, quia ſolent numina plerumque ſe ruſticis offerre, unde eſt* Satis eſt potuiſſe videri. *Notandum ſane quod ea numina plerumque quae amaverunt, dicit ad amatorem venire. Nam Apollo amavit Daphnin, Pan Syringam, Silvanus Cypreſſum. minio,* autem dicit, *quia facie rubra pingitur Pan, propter AEtheris ſimilitudinem, AEther autem eſt Jupiter.* & hinc Propert. lib. III. El. 2. agreſtium conditionem celebrans & extollens, praecipue inter alia commoda & praerogativas ponit, commercium Ruſticorum cum Deis agrorum Praeſidibus,

Diique Deaeque omnes, quibus eſt Tutela per agros,
Praebebant veſtris verba benigna focis.

His ergo a ſceleribus remotis hominibus ſine ullo eorum periculo, ſe conſpiciendos praebebant, eodem

modo ut Moysi licuit prae reliquis Israëlitis propius spectare Deum Exod. XXXIV. sed qui scelere aliquo polluti erant, vel non religiose satis Deorum spectaculis se oblectare volebant, praesens numen non sine damno experiebantur, ut ex Lycaonis & Semeles fabulis omnibus constare poterit; imo ex Hebraeorum sententia, neminem Deum videre & vivere postea posse, constans apud gentes opinio pervaluerat, citra piaculum & magnam noxam conspici eos ab hominibus, nisi ubi id iisdem esset Deis lubitum, non posse: ut egregie docuit Vir Illustr. Ez. Spanhemius in Comm. ad Callim. Hymn. in Lavacr. Pallad. v. 52. cujus Viri scripta propter incredibilem eruditionis copiam, & judicii aciem numquam sine horrore tracto, & quae mihi in hoc argumento multo usui fuisse lubens agnosco. Haec omnia autem ideo tantum leviter attigi & adduxi (sed quae possent latius extendi & illustrari, si illud ageretur) ut constaret, omnibus omnino Deis & Deabus cum hominibus commercium intercedere, fictum olim a Poëtis fuisse, idque commercium fere per *Delapsum* vel *Descensum* exprimi; adeoque omnes omnino Deos, si generalem & latum vocis usum spectes, ΚΑΤΑΙΒΑΤΑΣ posse jure meritoque dici; cum nullus eorum tam immote coelo suo affixus esset, ut inde numquam posset in terras delabi, sed quos Poëtae, tanquam scenici artifices, ex coelo quasi ex pegmate, quoties libebat, deducebant, & aliquando desertum fuisse coelum, omnibus fere in terra versantibus Diis, credibile est, si Petronio fides, qui Cap. XVII. dicit *Terram tam plenam praesentibus esse numinibus, ut facilius Deum, quam hominem possis reperire.* Quin & omnibus

bus Diis superis proprie *descensus* tribui, apparet ex Diis Marinis & Inferis, qui ex mari, ubi suas sedes habebant, emergentes, contraria voce ΑΝΑΒΗΝΑΙ & ASCENDERE dicebantur. Homer. Il. Α. 496. de Thetide

—— ἀλλ' ἥγ' ἀνεδύσατο κῦμα θαλάσσης
Ἠερίη δ' ΑΝΕΒΗ μέγαν οὐρανὸν Οὔλυμπόν τε
Sed illa emersit ex unda marina
Et Matutina CONSCENDIT in magnum coelum & Olympum.

Ad quem locum Eustath. tradit differentiam verborum ἀναδῦναι, quod notat ex fundo maris ad ejus superficiem emergere, & ἀναβῆναι, quod sit a maris aequore usque in coelum ascendere, ut contra καταβῆναι est, τὸ ἐξ οὐρανοῦ ἕως τῆς θαλαττίας ἐπιφανείας, a coelo usque ad maris aquam summam, inde usque ad fundum est καταδῦναι.

CAPUT II.

Jupiter κατ' ἐξοχὴν ΚΑΤΑΙΒΑΤΗΣ *dictus. Et quare?*

SEd, ut propius ad argumentum hujus disquisitionis accedamus, cum omnes omnino Dii DESCENDERE & ΚΑΤΑΒΗΝΑΙ, a Poëtis dicuntur, quae tamen ratio est, quod non omnibus quoque Diis titulum ΚΑΤΑΒΑΤΟΥ adscripserunt? & ut Deos *Custodes*, *Tutelares*, *Praesides*, &c. generali voce plures dixerunt, quia plures illud vel simile munus administrabant, cur non ΚΑΤΑΙΒΑΤΑΣ sive DESCENSORES (se-

mel huic verbo veniam petam, saepius eo usurus) appellarunt? Cur soli & uni Jovi (de Apolline infra agetur) κατ' ἐξοχὴν speciosum illud cognomen imposuerunt, cum ille non magis nec saepius perlustraret terram, salutem ferret, vel puniret homines, quam reliqui? Cur reliqua Numina, inter quae innumera sunt, quae quaedam cum Jove communia cognomina gerunt, hoc solo ἐπιθέτῳ privantur? Vel caeco patere potest, necessario oportuisse peculiarem & a reliquis Diis dissortem Jovis conditionem fuisse, cur prae caeteris hoc cognomine illum coluerint, templa & aras ipsi consecraverint, & religiose sacra fecerint. & hoc Vir Doctus, qui nuper de Jove Καταιβάτῃ sententiam suam exposuit, sensisse videtur, cum de aliis omnibus Diis silentium servans, in unico Jove descensum triplicem investigat, quem Deo Opt. Max. in S. Literis adscribi viderat. Sed si cogitasset, ne unum quidem ex tribus illis descensibus Jovi proprium & praecipuum esse, sed omnes omnino Deos tribus illis modis descendere dici, forte non tam cito pronuntiasset, ΔΙΑ ΚΑΤΑΙΒΑΤΗΝ non esse *Jovem Fulminantem.* Indagemus ergo, quidnam illud in Jove peculiare a reliquis Diis fuerit, quod ipsi nomen Καταιβάτου imposuerit, & quo ab inferioribus Numinibus distinctus fuerit. Gentes vero omnes, etsi plurimos Deos recepissent, unum tamen Principem statuerunt, cui rerum coelestium & humanarum curam & administrationem omnem adtribuebant. Hunc Graeci & Romani Jovem fecere, qui Rex Deorum & Pater in arce Olympi, sive Coelo collocatus, & sedem regiam habere fingebatur, unde humana negotia inspiceret, in bene meritos be-

beneficia & munera, in impios poenas demitteret. Huic autem praecipua summae Majestatis & potentiae insignia tribuebant fulmina, quae in urbes, arces, aedificia, ipsos homines & universam denique terram vibraret. Hujus manum ventis, imbribus, procellis, tonitribus, & quidquid id genus est, armabant. Horum aliquid si ex coelo in terram demissum noxiam & cladem hominibus vel rebus aliis afferret, ipsum Jovem DESCENDERE & ΚΑΤΑΒΑΙΝΕΙΝ dicebant, quia ipsius Majestatem & praesentem vindictam haec prodigia imprimis exhibere & manifestare credebant. Et haec est ratio, licet saepissime, & ob tres a Viro Docto dictas caussas, & ob alias plures dicatur Jupiter quidem DESCENDERE generali voce, numquam tamen ab ullo idoneo & locuplete scriptore ΚΑΙΤΑΙΒΑΤΗΣ dictus sit, vel quia lustrat terram, vel quia beneficia sua mortalibus confert, sed solummodo ubi fulmine & tonitru tumultus AEtherios in terram demittit.

Nam, si explorandi gratia Jovem res humanas cognoscere & respicere narrare instituunt, illum plerumque in vertice Olympi, vel coelo relinquunt, & ex eo despicere orbem & homines fingunt. quod loquendi genus etiam ex stylo sacrorum Scriptorum emanasse nulli non exploratum est. Elegans, & qui unicus ad hoc evincendum sufficit Virgilii locus est AEneid. I. 223.

> —— *Cum Jupiter aethere summo*
> *DESPICIENS mare velivolum terrasque jacentes,*
> *Litoraque & latos populos sic vertice coeli*
> *Constitit, & Libyae defixit lumina regnis.*

 Quibus

Quibus verbis more ſibi ſolenni expreſſit fontem & patrem ingeniorum Homerum in Iliad. Θ.51.

> Αὐτὸς δ' ἐν κορυφῇσι καθέζετο κύδεϊ γαίων
> ΕΙΣΟΡΟΩΝ Τρώων τε πόλιν καὶ νῆας Ἀχαιῶν.
> *Ille autem in verticibus ſedit gloria exultans*
> *INSPICIENS Trojanorum urbem & naves Achivorum.*

Plura qui deſiderat, addere poterit Virgil. lib. x. v. 3. & quae ad illum locum adduxit Ludov. De La Cerda. & praecipue lib. 11. v. 690. & ibi Serv. ſed non luſtrandi ſolum gratia, ſed & beneficum & propitium ſe exhibendi mortalibus gratiâ RESPICERE homines dicebatur; & ut ipſe Deus ſummus ſaepe in ſacris voluminibus ΕΠΕΙΔΕΙΝ Luc. 1. 25. ΕΠΙΒΛΕΠΕΙΝ ibid. v. 48. ita apud profanos illorum Dii dicuntur. ut AEſch. in ſeptem. Theban. v. 108.

> Ἄρης ΕΠΙΔΕ, ΕΠΙΔΕ πόλιν
> *Mars RESPICE, RESPICE urbem.*

Et hinc proprie apud Latinos *reſpicere* Dei dicuntur, ſi curam ſuſcipiunt & favore ſuo complectuntur aliquem. Ter And. 4. 7. *niſi quid Dii reſpiciunt.* & quae id genus infinita alia loca ſunt. & hinc jam conſtat ratio, quare ſi beneficum & faventem celebrare Jovem vellent, ipſum non καταιβάτην appellaverint, (licet aliquando revera ex coelo deſcenderit, ut juvaret homines, ſed modo ipſi non peculiari, ſed ut ſupra oſtendimus, cum omnibus Deis communi) ſed ΕΠΟΨΙΟΝ inſpectorem, & qui res humanas curae ſibi eſſe declararet, coluerint. Imo & titulo egregio ΔΙΟΣ ΦΥΛΑΚΟΣ & CUSTODIS eandem ob cauſſam inſigniebant, ut in ſtupendae eruditionis commentariis docuit

docuit Vir Illuſtr. Ezech. Spanh. ad Call. Hymn. in Jovem. 81. & ſeqq. Harum autem appellationum omnibus manifeſta erat ratio, nec quiſquam Jovem φύλακα vel ἐπόψιον legens, de vero harum appellationum ſenſu dubitare poterat; ſed quis, quaeſo, legens Jovem Καταιβάτην & ſciens tam multiplices ob cauſſas Jovem & omnes Deos *Deſcendere*, ſtatuere aut conjectando aſſequi poterit, quiſnam potiſſimum deſcenſus intelligi debeat.

CAPUT III.

Loca Veterum Auctorum, qui mentionem faciunt ΔΙΟΣ ΚΑΤΑΙΒΑΤΟΥ, *propoſita.*

SUpereſt ergo tertium illud Καταιβαίνειν, quod a Viro Docto quidem memoratum, ſed in Cyrrheſtarum nummis eo ſenſu accipi poſſe negatum & repudiatum eſt, quod erat Jovis ſceleratos perdentis & punientis: quod nos unice hoc epitheto indicari a veteribus credimus, & confirmare pro virili conabimur. Non tamen tam late vim hujus verbi patere arbitramur, ut omnem rationem, qua Jupiter mortale genus affligere aut punire umquam dictus ſit, exprimi eo cenſeamus, ſed ſolummodo, quando hoc praecipuis & propriis ſibi armis, *Fulmine*, *Tonitru*, *Imbre*, *Procellis* & ſimilibus prodigiis ex coelo miſſis perpetrat. Ac primo, quoniam haec non multum ratiocinii ope illuſtrari res indigeat, ſed quia diſquiritur, an apud Graecos Jupiter ΚΑΤΑΙΒΑΤΗΣ dictus ſit *Fulminator* vel *Fulgurator*, vel *Tonans*,

nans, & ita de facto & re ipſa, an ita exiſtimaverint Graeci, quaeritur, primo producam quaedam Graecorum loca, partim a Viro Docto laudata, majorem autem partem praetermiſſa, quae rem extra omnem deinceps controverſiam ponant.

Jovis ergo Καταιβάτου meminit Ariſtophanes in εἰρήνῃ non longe a principio.

> Οὐκ οἶδ'. Ἀφροδίτης μὲν γὰρ οὔ μοι φαίνεται
> Οὐ μὴν Χαρίτων γε. τοῦ γὰρ ἐστ'; οὐκ ἐστ' ὅπως
> Τοῦτ' ἐστὶ τὸ τέρας οὐ ΔΙΟΣ ΚΑΤΑΙΒΑΤΟΥ.
> *Non novi, neque Veneris apparet Deæ*
> *Nec Gratiarum, tale mirum ni ſit*
> *Monſtrum expiandum Jovis* DESCENSORIS.

Ad quem locum Scholiaſtes rationem & etymologiam hujus cognominis tradit, ſed ejus verba poſtea ad examen revocabimus, nunc proponere ſolum loca, in quibus mentio fit hujus appellationis, contenti erimus. ex Scholiaſte videtur ſuum compilaſſe, more ſibi & Grammaticis poſterioribus, qui Lexica & Ethymologica conſcripſerunt fere uſitato, ut antiquos Criticos deſcribant. Ita enim ille in voce καταιβάτης p. 1406. ΚΑΤΑΙΒΑΤΗΣ Ζεὺς παρ' Ἀθηναίοις παρὰ τὸ καταβιβάζειν τὸν κεραυνὸν, ἢ ἀπὸ τοῦ καταβαίνειν δι' ἔρωτα γυναικῶν. Quod vertit & circumſcriptione locupletavit Portus. *DIMISSOR ſive DEJECTOR Jupiter, apud Athenienſes colebatur, quod dimitteret ſive dejiceret fulmen, q. d. DESCENSOR, vel quod in terras de coelo deſcenderet propter amorem mulierum.* Tertius accedit Libanius in legat. ad Julian. pag. 158. Καὶ μὴν καὶ Ζεὺς οὐ ΚΑΤΑΙΒΑΤΗΣ μόνον, ἀλλὰ καὶ Ἱκέσιος καὶ Μειλίχιος.

Et

Et quidem Jupiter non ſolum DESCENSOR, *ſed Iceſius & Melichius.* Haec tria Vir Doctus, poſt alios, laudavit, ſed eorum vim non perſpexit, ut poſtea, ubi ea ordine excutiemus, patebit. Hujus quoque epitheti meminit Lycoph. Alexand. 1369.

> Πρῶτος μὲν ἥξει Ζηνὶ τῷ Λαπερσίῳ
> Ὁμώνυμος Ζεύς, ὃς ΚΑΤΑΙΒΑΤΗΣ μόλων.
> Σκηπτῷ πυρώσει πάντα δυσμενῶν στάθμα
> *Primus quidem veniet Jovi Laperſio*
> *Cognominis Jupiter*, (id eſt Agamemnon) *qui* DESCENSOR *veniens*
> *Cuncta fulmine inflammabit hoſtium ſtabula.*

Et Pauſan. in Eliacis lib. v. c. 14. ubi enumerat aras Jovi in Elide poſitas, & inter eas unam dicit dicatam Jovi Καταιβάτῃ. his verbis, τοῦ δὲ ΚΑΤΑΙΒΑΤΟΥ Διὸς περιβέβληται μὲν πανταχόθεν περὶ τοῦ βωμοῦ φράγμα. *At Jovi CATAEBATAE quae dicata eſt, ara, maceria undiquaque eſt ſepta.* Ubi Rom. Amaſaeus interpres addidit ad vocem καταιβάτου, *non alieno fortaſſe nomine ELICIUM dicere poſſemus.* Ariſtides Hymn. in Jovem. pag. 15. plurima ob diverſas cauſſas Jovis cognomina recenſens, inter alia addit ἐν δὲ μάχαις Τροπαῖος; ἐν δὲ νόσοις καὶ πᾶσι καιροῖς βοηθῶν, Σωτήρ; οὗτος Ἐλευθέριος. οὗτος Μειλίχιος. εἰκότως ἅτε καὶ Πατήρ. οὗτος Βασιλεύς, Πολιεύς, ΚΑΤΑΙΒΑΤΗΣ, Ὑέτιος, Οὐράνιος, Κορυφαῖος· πάνθ' ὅσα αὐτὸς εὗρε μεγάλα καὶ ἑαυτῷ πρέποντα ὀνόματα. *In pugnis vero Tropaeus, in morbis & ubicumque opem ferens Servator. Hic eſt Liberator, hic Propitius, quippe Pater, hic Rex, Urbis Cuſtos,* DESCENSOR, *Pluvius, Coeleſtis, Coryphaeus, & quaecumque magna & decora ſibi invenit nomina.* Non oblitus quoque hujus inter alia Jovis cognomina

na Phurnutus de Natur. Deor. c. IX. ubi postquam dixisset Jovem νεφεληγερέτην & ἐριγδουπον, *Nubium coactorem* & *Tonantem* dictum, quia nubes & tonitrua cogat & fulmina torqueat, tempestates & turbines immittat, subjungit οἱ ἄλλας δὲ ὁμοειδεῖς καὶ εὐεπινοήτους αἰτίας Ὑέτιος, καὶ Ἐπικάρπιος, καὶ ΚΑΤΑΒΑΤΗΣ, καὶ Ἀστεροπητὴς καὶ ἄλλως δὲ πολλαχῶς κατὰ διαφόρους ἐπινοίας, &c. *Propter vero alias similes, & faciles intellectu caussas, dictus est Pluvius, Frugifer, DESCENSOR, Fulgurator & aliis multifariam nominibus propter alias caussas.* Sic quoque Pollux lib. I. c. I. §. 23. agens de cognominibus Deorum, dicit multa esse propria Jovi, quae cum aliis non habet communia, ὥσπερ ὁ Ὑέτιος καὶ ὁ ΚΑΤΑΙΒΑΤΗΣ, καὶ παρ' Ἀθηναίοις Φράτριος, *ut Pluvius & DESCENSOR & apud Athenienses Tribuum custos.* Etymologici Magni Auctor in voce Καταιβάτης. ΚΑΤΑΙΒΑΤΗΣ ὁ Ζεὺς ἀπὸ τοῦ καταβαίνειν, τουτέστι καταπέμπειν τοὺς κεραυνούς. *CATAEBATES Jupiter a* καταβαίνειν, id est, *demittendo fulmine.* Idem iterum in voce ἐνηλύσια dicit, loca fulmine contacta sacra fuisse Διὶ ΚΑΤΑΙΒΑΤΗ, καὶ λέγεσθαι ἄδυτα καὶ ἄβατα *Jovi DESCENSORI, & dici inaccessa, quae ingredi nefas.* Hesychius ΚΑΤΑΙΒΑΤΗΣ Διὸς Ἱερὸν *DESCENSOR, Jovis templum.* Eustathius ad Homer. Odyss. N. v. 110. ἐκ δὲ τοῦ Καταιβάται παρῆκται καὶ ὁ ΚΑΤΑΙΒΑΤΗΣ, ἢ Ζεύς, ἢ Κεραυνὸς, *a voce vero* Καταιβάται *venit &* ΚΑΤΑΙΒΑΤΗΣ *sive Jupiter, sive fulmen.* Denique Athenae. lib. XII. Deipnos. c. V. ubi ex Clearcho lib. IV. Βίων narrat Tarentinos, virgines, pueros & aetate florentes matronas Carbinatium congregasse in sacras aedes, & deinde sub tentoriis nuda cor-

corpora prostituisse, & omnium libidini & attrectationi exposuisse, Deum autem, indignatum propter illud scelus, omnes Tarentinos fulmine exanimasse. Unde addit *μέχρι νῦν ἐν Τάραντι ἑκάστῃ τῶν οἰκίων, ὅσους ὑπεδέξαντο τῶν εἰς Ἰαπυγίαν ἐκπεμφθέντων, τοσαύτας ἔχει στήλας πρὸ τῶν θυρῶν, ἐφ' αἷς καθ' ὃν ἀπώλοντο χρόνον, οὔτ' οἰκτίζονται τοὺς ἀποιχομένους, οὔτε τὰς νομίμους χέονται χοὰς, ἀλλὰ θύουσι* ΔΙΙ ΚΑΤΑΙΒΑΤΗ. *Ad hoc usque tempus ante singulas aedes pilae statutae sunt prae foribus, & in illis eorum, qui in Japygiam missi sunt, nomina insculpta, & quando interierunt: nec eorum qui sic vitam amiserunt quisquam miseretur, nec legitima iis affundunt libamina, sed sacra faciunt Jovi CATAEBATAE.*

CAPUT IV.

Vocis ΚΑΤΑΒΑΤΟΥ *Etymologia & vera significatio.* Varia Fulminum genera. Κεραυνὸς ΚΑΤΑΙΒΑΤΗΣ. Σκηπτὸς.

Haec jam omnia Graecorum Scriptorum; & Grammaticorum loca contendo unice referri posse ad Jovem, non beneficum & lustratorem terrae, sed ad illum, qui fulmine quodam praesentissimo & ferissimo homines, loca & alia afflat & perimit, quod in singulis ostendemus, nec nisi de fulmine aut fulminante Jove capi posse, evincere conabimur. Ac primo antequam difficillimum & obscurissimum Aristophanis locum, cujus sensum nec Scholiastes, nec interpretes reliqui cepisse mihi videntur, illustrem, ex ejus Scholiaste, & Suida, qui eisdem paene verbis eadem tradunt, hujus appellationis rationem examinabo. Dicit

Suidas Jovem ΚΑΤΑΙΒΑΤΗΝ dictum παρὰ τὸ καταβιβάζειν τὸν κεραυνόν. Hoc vehementer exagitat Vir Doctus, & anſam inde in Suidam, ejuſque ignorantiam invehendi arripit, quod nulla ratione a καταβιβάζειν καταιβάτης formari poſſit, & hinc Voſſii judicio ſecurus, Grammaticum nullius judicii & mediocris doctrinae pronuntiat. Sed, quod pace Viri Docti dixerim, mihi de Suida idem judicium ferendum videtur, quod de aliis omnibus Grammaticorum & Criticorum veterum ſcriptis, qui ſua ex veteribus, & jam deperditis auctoribus concinnarunt; qui ſaepiſſime doctiſſima, & ingenii & eruditionis non vulgaria documenta exhibent, ubi antiquorum veſtigiis innituntur, plurima tamen etiam inepta & Grammatici acuminis deliramenta ex aevi ſui, quo lapſis jam melioribus artium ſtudiis haec ſcribebant, vitio intermiſcuerunt. Hinc temerarium videri poſſet, omnes rejicere & illorum ſcripta unico obelo confodere, praeſertim ubi de ſententia unius alicujus loci agitur, generali effato uti, *Suidae auctoritate non utimur*, ut hominis nullius judicii & doctrinae. Ipſa praeſtat verba excutere, & an in iis exponendis hallucinatus fuerit, nec ne, diligenter perpendendum. Sic in hoc loco, quem ſub manu habemus, non tam anxie eſt inquirendum, an recte ΚΑΤΑΙΒΑΤΗΣ deducatur a καταβιβάζειν, ſed an non illa etiam hallucinatio, ſi qua fuerit, docere poſſet Jovem ΚΑΤΑΙΒΑΤΗΝ eſſe *Fulguratorem*; quod apertiſſime conſtat: error enim Suidae & Grammaticorum non in eo conſiſtit, quod falſam rationem aſſignent, quare Jupiter dictus ſit ΚΑΤΑΙΒΑΤΗΣ, a dimittendo fulmine; hoc enim veriſ-

verissimum est, sed in eo graviter errassent, si etymologiam & derivationem vocis inde trahere voluissent; eodem modo ut JCti testamentum dictum volunt, quasi *testationem mentis*, quod verissimum est, si, quid testamentum reipsa sit, quaeratur, falsissimum, si Etymologiae ratio deducatur. Atqui nemo, quia in derivatione JCti erraverint, negabit Testamentum esse *testationem mentis.* Sic Grammatici, quia sciebant Jovem nullam aliam ob caussam dictum esse ΚΑΤΑΙΒΑΤΗΝ, quam quia fulmen demittebat, vel ipse per fulmen descenderet, hujus rei rationem in ipso vocabulo quaerebant, quod id exprimere debere putabant, quod significabat; & quia credebant non recte dici posse καταβαίνειν τὸν κεραυνὸν, nimis inconsiderate confugiebant ad alterum ei vicinum καταιβάζειν, quod activum erat, & ex illorum sententia recte cum τὸν κεραυνὸν posset conjungi, nec videntur multum curasse an derivationis ratio constaret, sed putabant sufficere, si rei ipsius ratio pervideretur; nisi dicamus voculam παρὰ non tam necessario indicare, etymologiam ab auctore tradi, quam rationem aliquam, ob quam ea vocis sententia esset, de quo tamen pugnare nolo, quia video Etymologici Magni Auctorem, ea particula frequentissime in Etymologiis derivandis uti. Fuerit ergo is error Grammaticorum, sed qui tamen docet Jovem ita dictum a dejiciendis fulminibus, licet male rationem, cur ita dictus sit, reddant. Nos vero meliorum vestigiis inhaerentes, simpliciter Jovem ΚΑΤΑΒΑΤΗΝ, & Poëtice ΚΑΤΑΙΒΑΤΗΝ, & ΚΑΤΕΒΑΤΗΝ, dictum affirmamus ἀπὸ τοῦ καταβαίνειν, ut ἐπιβάτης, παραβάτης & similia a cognatis verbis de-

ſcendunt. Et hoc recte meliori fato natus Euſtathius ad Homer. d. l. agnoſcit. Sed tamen καταβαίνειν, eo ſenſu capiendum eſt, ut notet non omne omnino deſcenſionis genus, quod omnibus numinibus adtribuitur, & quo ipſe quoque Jupiter ſaepe deſcendit, ſed peculiare illud, quod diximus per fulmen fieri. Quam eſſe veram rationem ex loco jam Euſtathii conſtare poteſt, ubi dicit καταιβάτην notare vel *Jovem* vel *Fulmen*, quae verba reconditam antiquorum doctrinam referunt, quam vel neſciverunt Suidas, & Ariſtoph. Scholiaſtes; vel certe non in memoria habuerunt, cum idem Scholiaſtes alio loco ejus mentionem injiciat, ut videbimus inferius; nam veteres docuerunt naturae prudentes, diverſa fuiſſe Fulminum genera, quae a Jove torquebantur; quam tamen materiam hic non exhauriemus, cum ſit ampliſſima, ſed quae ad rem praeſentem faciunt excerpemus. Inter fulmina autem, quaedam habebantur felicia, fauſta & minus noxia, quaedam autem praeſentiſſima & certum exitium ferentia; de felici agemus infra, ubi de Jove Elicio erit diſputandum. De leviori agit Ovidius lib. III. Met. v. 301. more ſuo luxurians, quamvis eo tamen arſerit Semele, & diſtinguens illud a potentiſſimo, quo Gigantes disjecerat,

Eſt aliud levius fulmen, cui dextra Cyclopum
Saevitiae flammaeque minus, minus addidit irae;
Tela ſecunda vocant Superi.

At illud jam noxium a Graecis auctoribus iterum in varias ſpecies diducitur, quas nunc memorare non attinet, nec diverſas opiniones & diſcrepantia veterum loca in concordiam redigere; ſed inter illas vehementiſſimum

tiſſimum erat illud, quod proprie dicebatur ΚΑΤΑΙΒΑΤΗΣ. Hujus meminit AEſchylus in Prom. Vinct. v. 358. ubi narrat, quomodo Typho Gigas a Jove fulmine percuſſus & ſubactus fuerit,

Ἀλλ' ἦλθεν αὐτῷ Ζηνὸς ἄγρυπνον βέλος
ΚΑΤΑΙΒΑΤΗΣ κεραυνὸς ἐκπνέων φλόγα.
Sed in ipſum venit Jovis vigilans telum,
Fulmen DESCENDENS, exſpirans flammam.

Ad quem locum operae pretium eſt inſpicere ea, quae Scholiaſtes ad habet. ΚΑΤΑΙΒΑΤΗΣ Κεραυνὸς ἔστιν εἶδος κεραυνοῦ πρηστὴρ, ὃ καὶ πυρσὸς καλούμενος, ὃς καταφερομένου τοῦ παντὸς καὶ ἐκπυρωθέντος γίνεται, καὶ λεπτυνθέντος Σκηπτὸς, ὃ καὶ ΚΑΤΑΙΒΑΤΗΣ, γίνεται, καὶ ἄργος, ὃς διὰ τὴν πανυλεπτότητα οὐ φλέγει. μέλαινος δὲ ψολόεις, ὁ ἐν τῇ ψαύσει ὀλλύμενος; ἑλίκιος, ὅτι στροφεῖται καὶ βιαίως ποιεῖ διὰ μέσην παχύτητα καὶ ὑγρότητα καὶ πυκνότητα τοῦ ἀέρος ἀντωθούμενος. *Fulmen KATAEBATES dictum, eſt ſpecies fulminis inflammans, quod* ΠΥΡΣΟΣ, id eſt fax, *appellatur, quod fit cum totum deorſum fertur & incenditur, ſi autem attenuatur* ΣΚΗΠΤΟΣ *fit, quod & ipſum CATAEBATES, & dicitur* ΑΡΓΟΣ, id eſt otioſum vel brutum, *quod propter nimiam tenuitatem non accendit; nigrum & fumidum*, dicitur, *quod in tactu perditur, &* ΕΛΙΚΙΟΣ, id eſt volubilis, *dicitur, quia vertitur & vehementer fertur per mediam craſſitiem & humiditatem & denſitatem aëris contra impulſum*: ex hoc loco apparet varia veteres ſtatuiſſe genera fulminum, ſed inter ea praecipuum eſſe illud, quod κεραυνὸς ΚΑΤΑΙΒΑΤΗΣ dicitur, quod iterum in duas ſpecies dividitur, vel ΚΑΤΑΙΒΑΤΗΣ proprie dicitur,

citur, vel ΣΚΗΠΤΟΣ. Quae duo non multum differunt, nisi quod primum fulmen illud sit, quod totum, & quantum in coelo nascitur, in terram defertur, nihil intermedio in aëre amittens virium, & omnia adurens. Quod etiam innuit Am. Marcell. lib. 3. cap. 5. quod *crassato aëre* fit; & Lucan. lib. 1. 531. ubi plurima fulminum genera recenset.

varias ignis denso dedit aëre formas.

Alterum quod Σκηπτὸς proprie dicitur, & ex paulo tenuiore materia, in terram defertur. Eodem quoque modo Schol. Aristoph. ad ἱππεῖς Act. 2. Sc. 2. explicans vocem ψολοκομπίαις, scribit τῶν κεραυνῶν οἱ μὲν ΚΑΤΑΙΒΑΤΑΙ, οἱ δὲ ψολοέντες, οἱ δὲ ἀργῆτες καλοῦνται, ὡς καὶ Ὅμηρος ὠνόμασεν. *Fulminum quaedam vocantur CATAEBATAE, quaedam fumida, quaedam otiosa vel bruta, ut & Homerus appellavit.* Quae genuina & inter se similia sunt. Accedit Lycophron in Alexandr. v. 382.

—— ὧν ΚΑΤΑΙΒΑΤΗΣ

Σκηπτὸς κατ' ὄρφνην γεύζεται δηουμένων.

quos DESCENDENS fulmen vastatos per noctem gustabit. ubi Tzetzes; ὁ Σκηπτὸς ὁ κάτω φερόμενος καὶ πληκτικὸς, καὶ αἰφνίδιος κεραυνός. *Fulmen deorsum latum, & percellens & repentinum.* Et deinceps facit quinque genera fulminum, quae videri possunt. Sed ΚΑΤΑΙΒΑΤΗΝ dicit illud, ὃς γίνεται παχυνθέντος τοῦ πυρώδους πνεύματος, *quod fit densato igneo spiritu*, ad quem locum illustrandum quoque utiliter consuli possunt, quae olim diligentissimus Meursius, & nuperus obscurissimi hujus poëmatis eruditus editor Joannes Potterus adnotarunt. ex quibus omnibus diversa apud Graecos fulminum genera statui videmus, sed inter illa

illa omnium vehementiſſimum, & maxime noxium fuiſſe illud, quod Κεραυνὸν ΚΑΤΑΙΒΑΤΗΝ dicebant, & quod vel ita proprie dicitur, vel etiam aliquando Σκηπτὸς. & illud eſt fulmen, quod per excellentiam ardere & ignitum eſſe dicitur, & quod indicat Heſiod. Theogon. 72.

—— ὁ δ' οὐρανῷ ἐμβασιλεύει
Αὐτὸς ἔχων βροντὴν, ἠδ' ΑΙΘΑΛΟΕΝΤΑ Κεραυνόν.
Ille, Jupiter, coelo imperat,
Ipſe habens tonitru & ARDENS fulmen.

Et Eurip. Phoen. 189.

Ἰὼ Νέμεσις, καὶ Διὸς
Βαρύβρομοι βρονταὶ,
Κεραύνιόν τε πῦρ ΑΙΘΑΛΟΕΝ.
Jo Nemeſis & Jovis
Graviter tonantia tonitrua
Et fulminis ignis ARDENS.

Ubi Schol. φῶς κεραύνιον καυστικόν: & clariſſime Orpheus, ſive Onomacritus. in Hymno Διὸς Κεραυνίου. v. 11.

—— πρηστῆρος
Οὐρανίου βέλος ὀξὺ ΚΑΤΑΙΒΑΤΟΥ ΑΙΘΑΛΟΕΝΤΟΣ.
—— candentis
Coeleſte telum acutum CATAEBATAE ardentis.

Graecorum autem veſtigiis inſiſtentes Latini varia etiam & diverſa ſtatuebant fulminum genera; & licet non omnes eaſdem ſpecies faciant, ſed hi plures, hi minores, plerique tamen tria fulminum genera praecipua Jovi aſſignant, unum, quod placidum eſt & monitorium, alterum, quod ad terrorem hominibus in-

cutiendum in aëre vibratur, ſed quae duo non deſcendunt proprie, ſed tertium, quod Graecorum ΚΑΤΑΙΒΑΤΗ reſpondeat, eſt illud, quod *cum igne venit*, & tangit & afflat res terrenas, urbes, arces, arbores & homines. Feſt. in voce *Manubiae. Manubiae Jovis tres dicuntur eſſe, quarum unae ſint minimae, quae moneant, placidaeque ſint. Alterae, quae majores ſint, ac veniant cum fragore, diſcutiantque aut divellant, quae a Jove ſint, & conſilio Deorum mitti exiſtimentur. Tertiae his ampliores, quae CUM IGNE VENIANT, & quanquam nullum ſine igne fulgur eſt, haec propriam differentiam habeant, quod aut adurant, aut fuligine deformant, aut accendant, quae ſtatum mutent Deorum conſilio ſuperiorum.* Et ita Servius, licet aliquando plura genera faciat, ſaepius tamen haec tria ponit, *primum afflat, alterum quod incendit, tertium quod FINDIT.* ad II. AEneidos 649. & ad I. 230. *eſt fulmen quod terreat, eſt quod afflet, eſt quod PUNIAT.* & praecipue ad lib. VIII. 430. *Fulmen triplici poteſtate praeditum eſt, eſt oſtentatorium, PEREMPTORIUM, praeſagum. Oſtentatorium eſt, quo terror incutitur, ut,*

Fulgores nunc horrificos ſonitumque metumque.

at cum dicit,

—— Flammiſque ſequacibus iras,

PEREMPTORIUM dicit. Praeſagi autem ſic meminit,

Tertius ille hominum Divumque interpres Aſylas,
Cui pecudum fibrae, coeli cui ſidera parent,
Et linguae volucrum & praeſagi fulminis ignes.

Praecipue videnda quae, Senec. lib. II. Nat. quaeſt. cap.

cap 39. & seqq. scribit. Videmus in his tria praecipue genera fulminum celebrari; de primo, quod placidum, & monitorium, & praesagum est, agemus infra, ubi de Jove Elicio erit agendum; terrificum illud est, ad quod apud Ovidium III. fast. 285. Numa & Romani tremunt. de quo etiam postea; ultimum autem, quod κατ' ἐξοχὴν *cum igne dicitur venire, & licet nullum sine igni fulmen veniat, quod proprie IGNEUM dicitur, & manifesta ardoris vestigia imprimit.* Senec. d. l. c. 40. & *punit*, & *findit*, & *accendit*, & *penetrat*, idem est quod a Graecis dicitur Κεραυνὸς Καταιβάτης, vel Σκηπτὸς. Illud intelligunt Poëtae, ubi Jovem igne & coruscis flammis armant, ut Virg. I. Georg. v. 238.

Ipse pater media nimborum in nocte, CORUSCA
Fulmina molitur dextra.

Et quae infinita ex omnibus Poëtis possent loca aggerari. Apparet ergo a Romanis idem fulmen intelligi, licet aliis appellationibus insigniatur: non enim DESCENSORIUM illud dicere placuit, licet ipsum fulmen *descendere* dixerint, ut Plin. lib. II. 55. *Fulmen numquam altius quinque pedibus DESCENDIT in terram.* Imo non tantum fulmen descendere, sed ipse AEther, qui Jupiter est, *ruere*, & in terram decidere & delabi dicebatur a Poëtis; sic egregie Lucanus lib. II. 56.

—— vel perdere nomen
Si placet Hesperium Superi, collapsus in ignes
Plurimus ad terram per fulmina DECIDAT
AEther.

ubi videmus ipsum AEthera collapsum decidere, nisi magis arrideat alicui veteris codicis, quem consuluit olim Vir Nobilissimus N. Heinsius, lectio, qui prae se fert *conlatus in ignes*, quod elegantius mihi videtur; quia melius exprimit vim & vehementiam fulminis Καταιβάτου, ut totus AEther, & omnes ejus partes undique collectae in fulmina abierint & mutatae fuerint. & hinc tam frequens apud Poëtas mentio *Fragoris* & *ruinae* AEtheris & coeli. vid. N. Heins. notas ad Phaedr. lib. IV. Fab. 17. & hinc fortasse apud Jul. Obseq. c. CXII. non male servari posset vetus scriptura, *coelum visum DESCENDERE*, quamvis alteram lectionem, *discedere*, non possim damnare; sed haec postea ex exemplis afferendis majori in luce collocabuntur. Redeamus jam ad Grammaticos, qui vocem Καταιβάτης, quae a καταβαίνειν recte & unice deduci debuerat, a καταιβιβάζειν deduxerunt. Cujus erroris caussa haec fuisse mihi videtur, quod putarent, si Jupiter dici debuerat ΚΑΤΑΙΒΑΤΗΣ, & tamen ipse Deus numquam descenderet, sed tantum fulmen demitteret, ipse in Olympo manens, necesse esse, ut voci κεραυνὸν adjungerent verbum activum, quale esse καταβαίνειν non credebant. & ita recte quidem caussam appellationis hujus reddidere, sed analogiae & Etymologiae vim intulere. quod si fuissent in illa haeresi, ut scilicet τῷ κεραυνὸν adjungendum verbum activum crederent, nescio cur non meliori jure scribere potuissent, Jovem ΚΑΤΑΙΒΑΤΗΝ dictum ἀπὸ τοῦ καταβαίνειν τὸν κεραυνόν: quod certe sine ullo metu supercilii & censurae Grammaticorum potuissent. Nam si Homerus compositis verbi βαίνω saepissime addidit accusativum transeuntem, ut voca-

vocatur, non immanentem ipsi verbo, ut in Il. A. saepe εἰσβαίνειν & ἐκβαίνειν ἑκατόμβην, *immittere* & *emittere Hecatomben*, & ἀναβαίνειν Χρυσηΐδα, *Chryseida navi imponere*, cur non Jupiter dici possit καταβαίνειν τὸν κεραυνὸν *demittere*, vel *facere ut descendat fulmen*, nihil obstare video: nihil enim & Graecis, & Latinis ad illorum exemplum, familiarius esse norunt omnes, qui primis labris utriusque linguae primitias delibarunt, quam verbis, quae vulgo Neutra a Grammaticis dicuntur, adjungi casum, tanquam activis; sive quia, ut quidam arbitrantur, revera nulla neutra dentur, vel ut alii, rectius meo judicio, revera quidem sint, sed quae saepe accusativum regant, eodem modo, quo activa. *Vid. Sanct. Minerv.* III. *c.* 2. *&* 3. *& ibi doctissimi Viri Perizon: notas*. Quod praecipue in illis verbis usu venit, quae licet origine neutra videantur, in accusativo illis addito efferunt id, quod actione illius verbi efficitur. Ut de Latinis inter alios docuerunt Colv. ad Apulej. Met. III. p. 48. Gifan. indic. Lucret. in *consuescere*. Muncker. ad Hygin. Fab. 259. In Graecis autem idem fieri, in immensa copia, tribus quatuorve exemplis demonstrabimus; sic Eurip. in Hecub. 528. verbo ῥέω, quod natura sua *fluo* notat, pro *fundo*, vel *efficio ut effluat*, utitur.

ΕΡΡΕΙ δ' ἐν χερὶ παῖς Ἀχιλλέως.
Χόας θανόντι πατρί.
Fundebat autem manu filius Achilli
Libationes Patri mortuo.

Ad quem locum consuli potest Eruditus ultimae editionis adornator Josua Barnes. Idem Eurip. in eodem dramate v. 447. verbum τρέχω ita construit.

Ποῖ μὲ τὰν μελέαν ΠΟΡΕΥΣΕΙΣ;

Quo me miseram proficisci facies?

Ubi Schol. πορεύομαι ἐγὼ, καὶ πόρσω ἕτερον, ὡς ἐνταῦθα, καὶ παρὰ Πλάτωνι; ὧ δὴ προσέτακται τοὺς ἐνθένδε ἐκεῖσε πορεῦσαι. Ut & in Medea aliquoties; & quod propius huc facit, Callim. Hymn. in Lavacr. Pall. 65. ἐπιβαίνειν ita habet,

Πολλάκις ἁ δαίμων ἑῷ ΕΠΕΒΑΣΑΤΟ δίφρῳ.

Saepe Dea ipsum suo imposuit currui.

Et ne in re nota diutius morer, ipsum verbum καταβαίνειν a Pindaro Pyth. VIII. v. 3. ita positum observamus: dicit de Deo,

Ἄλλοτ' ἄλλον ὑπέρθε βάλλων
Ἄλλον δ' ὑπὸ χειρῶν
Μέτρῳ ΚΑΤΑΒΑΙΝΕΙ.

Alias alium sursum tollens
Alium vero sub manibus
Mensura certa descendere facit.

Ubi recte Schol. καταβαίνει, ἀντὶ τοῦ καταβαίνειν ποιεῖ. Ex his apparet Suidam & Grammaticos potuisse meliorem etymologiam vocis καταιβάτου reddere, si dixissent Jovem, ita dictum ἀπὸ τοῦ καταβαίνειν κεραυνὸν *a demittendo fulmen.* Et hoc extra omne dubium ponit Etymologici M. auctor, Καταιβάτης ὁ Ζεὺς, ἀπὸ τοῦ καταβαίνειν, τουτέστι καταπέμπειν, τοὺς κεραυνοὺς, quae verba pro varia distinctione dupliciter possunt capi, ut καταβαίνειν cum τοὺς κεραυνοὺς jungatur, & eandem vim habeat καταβαίνειν τοὺς κεραυνοὺς, quam καταπέμπειν τοὺς κεραυνοὺς, vel ut distinctione post καταβαίνειν posita, illam vocem his aliis, καταπέμπειν τοὺς κεραυνοὺς, explicari dicamus, quod utrumque licet, quia & ipse mittit fulmen, & per fulmen quoque, tanquam praecipuum insigne, & quod Coelicolae ipsi

ipsi proprium dederunt, ut Hesiod. Theog. v. 71. dicit, descendit, ita ut, simpliciter ΚΑΤΑΙΒΑΤΗΣ ἀπὸ τοῦ καταιβαίνειν dicatur, quod Eustath. ad Homer. Odyss. N. v. 110. censuisse videtur. Cum scribit ἐκ γὰρ τοῦ καταιβάτου, παρῆκται καὶ ὁ καταιβάτης, ἢ Ζεὺς ἢ κεραυνός.

CAPUT V.

ΚΑΤΑΒΑΙΝΕΙΝ *proprie de fulmine, & aliis Coelestibus Phaenomenis dici.*

NUnc autem superest, ut omnis scrupulus eximatur, si quis καταιβάτην a simplici καταβαίνειν deducat, ut probemus, hac voce non omnem, vel etiam triplicem illam, quam Vir doctus proposuit, descensionem in genere notari, sed proprie & maxime κυρίως de descensu Jovis per fulmen, tonitru, vel simile quoddam φαινόμενον in coelo usurpari: quam vocis καταβαίνειν κυριολογίαν, quae ex locis supra ex Etymologico & aliis adductis perspicua, non apud profanos modo Auctores, sed apud sacros observare licet, & ex quibus Vir Doctus ipse id doceri poterat. Illud autem extra omnem controversiae aleam positum est, Sacros Scriptores de Deo non aliter saepe loqui, ac de hominibus, & licet Deus proprie neque ire, neque ascendere, neque descendere dici posset, figurata tamen locutione, ita aptissime Dei quasdam actiones maxime insignes tradidisse. Sic, si sacras Scripturas percurramus, reperiemus, non tantum triplicem Descensum Deo adscribi, sed multiplicem & varium, quod hic osten-

ostendere facillimum esset, sed extra propositum vagari nolo. Sed ante omnes alios Descensus Deo attributos, miror Virum Doctum non animadvertisse, illum maxime celebrari, quo Deus per fulmina & tonitrua, majestatis & divini numinis certissima pignora, saepissime descendisse in montes & terram describitur, & ex quibus locutionum modis ad gentiles has καταβάσεις Jovis devenisse credibile est.

Ac primo, post maximum illud Patriae nostrae ingenii & eruditionis miraculum, Hugonem Grotium, statuendum est, ubicumque in Sacris literis mentio fit alicujus καταβάσεως ἐξ οὐρανοῦ, *magnum quid & extraordinarium a Deo parari aut fieri intelligendum*, ut docuit Vir summus ad Euang. Matth. XXVIII. v. 2; unde fere hae καταβάσεις procellis, tonitribus, fulminibus & similibus peractas videmus. Sic praeter loca ex Apocalypsi ab illo allata, pauca quaedam ex infinita copia producam, ubi manifeste videmus, figurata & Poëtica fere locutione, hos Dei summi descensus celebrari, & quae loca si conferantur, cum geminis profanorum Scriptorum, aperte evincunt, non aliam voci καταβάτῃ, nec magis propriam dari posse interpretationem. Rex Israëlitarum & Divini & Poëtici spiritus plenus, quam ornate, & magnifice exhibet, totius Orbis concussionem, & terribilem a Deo immissam tempestatem? 2 Sam. XXII. 9. & Psalm. XVIII. 8.

8. Ἀνέβη καπνὸς ἐν ὀργῇ αὐτοῦ, καὶ πῦρ ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ κατεφλόγισεν, ἄνθρακες ἀνήφθησαν ἀπ᾽ αὐτοῦ.

9. Καὶ ἔκλινεν οὐρανὸν, καὶ ΚΑΤΕΒΗ, καὶ γνόφος ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ.

10. Καὶ

10. Καὶ ἐπέβη ἐπὶ χερουβὶμ, καὶ ἐπετάσθη, ἐπετάσθη ἐπὶ πτερύγων ἀνέμων.

11. Καὶ ἔθετο σκότος ἀποκρυφὴν αὐτοῦ, κύκλῳ αὐτοῦ ἡ σκηνὴ αὐτοῦ, σκοτεινὸν ὕδωρ, ἐν νεφέλαις ἀέρων.

12. Ἀπὸ τῆς τηλαυγήσεως ἐνώπιον αὐτοῦ αἱ νεφέλαι διῆλθον, χάλαζα καὶ ἄνθρακες πυρός.

13. Καὶ ἐβρόντησεν ἐξ οὐρανοῦ Κύριος, καὶ ὁ ὕψιστος ἔδωκε φωνὴν αὐτοῦ.

14. Καὶ ἐξαπέστειλε βέλη, καὶ ἐσκόρπισεν αὐτοὺς, καὶ ἀστραπὰς ἐπλήθυνε καὶ συνετάραξεν αὐτούς.

15. Καὶ ὤφθησαν αἱ πηγαὶ τῶν ὑδάτων, καὶ ἀνεκαλύφθη τὰ θεμέλια τῆς οἰκουμένης. Ἀπὸ ἐπιτιμήσεως σοῦ, Κύριε, ἀπὸ ἐμπνεύσεως ὀργῆς σου.

Liceat haec verbis Buchanani, quo nemo melius ſpiritum Davidicum expreſſit, reddere.

Fumeus afflatu de naribus aeſtus anhelo
Undabat, rapidae contorto vertice flammae
Ore fluunt, vivaque animant attacta favilla;
Utque ſuum Dominum terrae DEMITTAT *in orbem*
Leniter inclinat juſſum faſtigia coelum.
Succedunt pedibus fuſcae caliginis umbrae.
Ille vehens curru volucri, cui flammeus ales,
Lora tenens, levibus ventorum adremigat alis,
Se circum furvo nebularum involvit amictu,
Praetenditque cavis piceas in nubibus undas.
Acribus ex oculis vibratae ſpicula flammae
Diſcutiunt triſtes claro fulgore tenebras.
Inde ruit crepitans lapidoſae grandinis imber,
Diſcurſantque vagae ſinuoſa volumina flammae.
At vero ut ſancto ſermone ſilentia rupit,
Protinus horrifico tonitru coelum omne remugit,

Grandinis & crebra tellus crepitante procella
Pulsa sonat, ruptisque micant e nubibus ignes:
Flammiferaeque volant magnum per inane sagittae,
Fulguraque ingeminant; laticum concussa lacunas
Pandit hians tellus, & fontibus ora relaxat:
Succutiturque pavens, & fundamenta revelat,
Et reserat Chaos. AEterni sic vox tonat oris,
Sic formidandae gravè spiritus infremit irae.

Videmus ibi egregiam, & quae omnes numeros absolvit, Dei fulminantis, Tonantis & Tempestatum Potentis effigiem, & verum Deum ΚΑΤΑΙΒΑΤΗΝ, per illud fulminis genus, quod supra proprie ita dictum vidimus. Hoc arguunt nubes in coelo densatae, & in unum coactae, tenebrae terris inductae, tonitrua & fulmina multiplicata, & tanquam tela irati Dei in terram missa: hanc autem Davidis descriptionem operae pretium est conferre cum alia, quam Gentilium Poëtarum Princeps nobis exhibet Virgilius 1 Georg. 322.

Saepe etiam immensum coelo venit agmen aquarum,
Et foedam glomerant tempestatem imbribus atris
Collectae ex alto nubes: RUIT arduus AEther,
Et pluvia ingenti sata laeta boumque labores
Diluit: implentur fossae, & cava flumina crescunt
Cum sonitu, fervetque fretis spirantibus aequor.
Ipse Pater, media nimborum in nocte, corusca
Fulmina molitur dextra. quo maxima motu
Terra tremit, fugere ferae, & mortalia corda
Per gentes humilis stravit pavor. Ille flagranti
Aut Atho, aut Rhodopen, aut alta Ceraunia telo
Dejicit: ingeminant Austri, & densissimus Imber:
Nunc nemora ingenti vento, nunc littora plangunt.

Apparet

Apparet, ex horum verſuum collatione, ad Gentiles deveniſſe, vel ex ſacrorum librorum notitia, vel certe ex obſcura de iis fama, has de Deo locutiones. Unde admodum opportune ad ipſum Pſalmum XVIII. mentionem Jovis ΚΑΤΑΙΒΑΤΟΥ, quem vana Gentilium religio colebat, injecit Vir Doctiſſimus Joannes Bocchius, Senatui Antverpienſi ſub initium hujus ſaeculi a tabulis, & qui elegantiſſimo commentario Pſalmos Davidicos illuſtravit, & parodia Heroica feliciſſime expreſſit. Ille verſum 9. ita reddit,

Tunc Pater Aſtriferae contorquet pondera molis,
Obliquatque polos, axemque inclinat utrumque,
Et multo ſeptus Nebulae DESCENDIT amictu.

Eodem ſenſu David Pſalm. CXLIV. V. 5. Κύριε κλῖνον οὐρανούς σου καὶ ΚΑΤΑΒΗΘΙ. ἅψαι τῶν ὀρέων καὶ καπνισθήσονται. Ἄστραψον ἀστραπὴν, καὶ σκορπιεῖς αὐτοὺς, ἐξαπόστειλον τὰ βέλη σου, καὶ συνταράξεις αὐτούς. Quae reddit Bocchius.

Inflexo AEthereis DESCENDE e ſedibus axe,
Summa feri, tacto fumabunt culmine montes.
Stringe manu fulgur valida, turbabitur hoſtis,
In caput inviſum celeres immitte ſagittas.

Quae ultima verba eruditius tamen reddidit Buchananus,

Turbatos trepida ſparge fuga impios,
Et ſparſos jaculis perde SEQUACIBUS.

Exprimens Virgilii illud *flammiſque ſequacibus iras*, quibus proprie fulmen illud peremptorium, & Σκηπτὸς καταιβάτης indicatur, ut ſupra oſtendimus. Sic quoque Apollinarius in Metaphraſi Graeca,

 Ου-

Ὀυρανὸν ἀγκλίνας πυκινὸν ΚΑΤΑΒΗΣΑΙΟ πιμήν.
Θιγ' ὀρέων, καὶ καπνὸν ἄδην σκοπειδέα πύξεις, &c.

Videmus ergo, ex quibus fontibus cultus hic Jovis καταιβάτου descenderit, non ex lustratione terrae, non ex descensu propter munera & beneficia hominibus ingerenda, sed ex magnificis & amplissimis illis tempestatum, fulminum & reliquorum Phaenomenorum descriptionibus, quas primum Sacri Scriptores verbis gravibus & sublimibus exhibuerunt, & qui Deum ipsum quasi revera descenderet, ex coelo deduxerunt. Recte etiam notavit Galliae decus Turneb. adv. lib. IX. c. 9. veteres putasse Jovem Tonantem & Fulminantem, in nubem quandam descendisse, ut terrae propior certiores ictus destinaret, quos *fulmina* vocabant, *tonitru* autem ex strepitu & agitatione currus excitari; quod probat auctoritate Horat. lib. I. Od. 12.

Tu gravi curru quaties Olympum.

Et Od. 34.

—— *namque Diespiter,*
Igne corusco nubila dividens,
Plerumque per purum tonantes
Egit equos, volucresque currus.

Ubi Porphyr. *ex vulgari opinione plerumque Poëtae sensus concipiunt, velut hic, ubi dicuntur tonitrua esse strepitus currus & quadrigarum Jovis.* Quae pluribus illustrari possent, si res ita ferret. Sufficit, ex his inter se collatis, patere a Divinis Vatibus originem sumsisse has locutiones, & hinc ad Poëtas aliarum gentium, qui similem stili sublimitatem secuti sunt, pervenisse. Praeter Davidem etiam Prophetae, qui cothurnata & figurata dictione usi sunt, Deum ita induxerunt, Mich. I. 3.

I. 3. Διότι ἰδοὺ, Κύριος ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ τόπου αὐτοῦ, καὶ ΚΑΤΑΒΗΣΕΤΑΙ, καὶ ἐπιβήσεται ἐπὶ τὰ ὕψη τῆς γῆς. *Quapropter ecce Deus exit ex ſede ſua, & DESCENDET, & ingredietur in ſumma terrae*, & quae ſequuntur; ex quibus omnibus locis apparet, terribilem Dei iram & majeſtatem, ſemper fere, per deſcenſum nobis indicari; imo ipſe Deus ſe deſcenſurum dixit, & revera deſcendit Numer. c. XI. v. 17. καὶ ΚΑΤΑΒΗΣΟΜΑΙ, &c. quod v. 25. implevit; καὶ ΚΑΤΕΒΗ κύριος ἐν νεφέλῃ. & Exod. XXXIV. 5. καὶ ΚΑΤΕΒΗ κύριος ἐν νεφέλῃ. & *DESCENDIT Dominus in nube, vel nube amictus*, ut in Pſalm. XVIII. & Virgilii loco modo vidimus. Sed ne infinita hujus argumenti, quae in mundo ſunt, loca proferendo, faſtidio ſimus, alterum, & quidem ante omnes celebrandum, Dei ſummi deſcenſum ante oculos ponam, qui forte, cum fuerit admodum ſolennis & teſtatus, aliquâ ad gentiles emanare, & ipſorum Poëtis Jovem Καταιβάτην vocandi anſam praebere potuit. Ille eſt deſcenſus Dei in montem Sinai, quando Moyſi & Iſraëlitis legem ſuam eſſet daturus, quem nobis deſcribit Moyſes Exod. c. XIX. v. 16. Ἐγένετο δὲ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ, γενηθέντος πρὸς ὄρθρον, καὶ ἐγένοντο φωναὶ καὶ ἀστραπαὶ, καὶ νεφέλη γνοφώδης ἐπ' ὄρους Σινά. φωνὴ τῆς σάλπιγγος ἤχει μέγα, καὶ ἐπτοήθη πᾶς ὁ λαὸς ὁ ἐν τῇ παρεμβολῇ. *Et factum eſt die tertia, circa mane, & fiebant voces, id eſt* toni. trua, *& fulgura, & nebula caliginoſa in monte Sinai, vox quaedam tubae ſonabat vehementer, & conſternabatur omnis populus in caſtris.* & v. 18. addit, τὸ ὄρος τὸ Σινὰ ἐκαπνίζετο ὅλον διὰ τὸ ΚΑΤΑΒΕΒΗΚΕΝΑΙ ἐπ' αὐτὸ τὸν Θεὸν ἐν πυρί. *Et totus mons Sinai fumabat, pro-*

E 3 *pterea*

pterea quod Deus DESCENDEBAT in igni. Et v. 20. ΚΑΤΕΒΗ δὲ Κύριος ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ Σινὰ, ἐπὶ τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους. *DESCENDIT autem Dominus in montem Sinai, in verticem montis.* Et ad hunc descensum Dei respiciens Nehem. IX. v. 13. καὶ ἐπὶ ὄρος Σινὰ ΚΑΤΕΒΗΣ; καὶ ἐλάλησας πρὸς αὐτοὺς ἐξ οὐρανοῦ. *Et in montem Sinai DESCENDISTI, & locutus es ad illos, ex coelo.* Haec tot luculenta Sacri Codicis loca, & quae praeter haec longo ordine memorari plurima possent, nonne melius persuadebunt, si a Judaeorum loquendi & sacrorum ratione Jovem Καταιβάτην dictum esse velimus, ob fulmina & tonitrua id nomen illi inditum, quam, quia lustrare, & respicere terram, & hominibus beneficia largiri dicebatur? Imo ut supra vidimus, Graecos non Jovem tantum Καταιβάτην dixisse, sed ipsum etiam fulmen Σκηπτὸν, & Καταιβάτην, ita deprehendimus, in Sacris literis, sine Dei mentione, καταιβάσεις etiam ex coelo memorari; quae de vehementissimo fulmine, imo de extraordinario, & praesentissimo igne, qui omne, in quod mittebatur, perderet, capi debent. Ita Elias Praefecto ab Ahasia Rege ad se misso, ut se verum prophetam & a Deo missum probaret, dicit 2 Reg. I. 10. εἰ ἄνθρωπος Θεοῦ ἐγὼ, ΚΑΤΑΒΗΣΕΤΑΙ πῦρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ καταφάγεταί σε καὶ πεντήκοντά σου, καὶ ΚΑΤΕΒΗ πῦρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ κατέφαγεν αὐτὸν καὶ τοὺς πεντήκοντα αὐτοῦ. *Si ego homo Dei sum, DESCENDET ignis ex coelo, & devorabit te & quinquaginta tuos, & DESCENDIT ignis ex coelo & devorabat illum & ejus quinquaginta milites.* Ad quam historiam animum intendentes Apostoli, apud Lucam IX. 54. Christum impellere tentant, ut etiam permitteret ΚΑ-

ΤΑ-

ΤΑΒΗΝΑΙ πῦρ ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ: *ut ignis DESCENDERET ex coelo.* Et, licet non de tam noxio Fulmine, ſed de alio feliciori, de quo poſtea, ubi de Elicio Jove agendum erit, agens ſcriptor Paralipomenῶn II.c.VII.v. I. καὶ ὡς συνετέλεσε Σαλωμῶν προσευχόμενος, καὶ τὸ πῦρ ΚΑΤΕΒΗ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ κατέφαγε τὰ ὁλοκαυτώματα, καὶ τὰς θυσίας, καὶ δόξα Κυρίου ἔπλησε τὸν οἶκον, *& ut deſierat Salomon precari, ignis DESCENDIT ex coelo, & devoravit holocauſta & victimas, & gloria Dei implevit domum.* Denique Gentiles non ſolum, licet praecipue & κυρίως, fulmina καταιβάτην dixerunt, ſed omnia omnino prodigia & oſtenta, quae in coelo fiebant, καταιβασίας vocabant, quibus illum Jovem καταιβάτην praeficiebant, & ipſam ſpeciem Magiae, quae circa iſta phaenomena erat occupata καταιβάσιαν (ad quam forte reſpicit ſcriptor Apocalypſ. XIII. 13. καὶ ποιεῖ σημεῖα μεγάλα, ἵνα καὶ πῦρ ποιῇ ΚΑΤΑΒΑΙΝΕΙΝ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὴν γῆν, ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων. *Et faciet prodigia magna, ita ut & ignem de coelo in terram DESCENDERE faciat, coram hominibus*) dicebant, ut docuit olim jam, literarii ordinis princeps, Dan. Heinſ. Lect. Theocr. c. VII. ubi ſimul addit Vir ſummus, apud Athenienſes, ſaepe propter has καταιβασίας, conciones Populi, ſive ἐκκλησίας, re infecta deſceſſiſſe; quod iterum aliud, & quidem validiſſimum, nobis argumentum praebet, Jovem καταιβάτην non alium eſſe, atque Romanorum Tonantem aut Fulminantem, ut illi eum dixerunt: Unde enim ad Romanos, derivaſſe cenſemus, niſi ab Athenienſibus? quibus omnes fere ſuas leges debent, illud, quod ſcribit App. Alexand. de Bell. Civ. I. p. 368. οὐκ εἶναι νόμον, ὁ πρὸς βίαν τι καὶ βροντῆς ὀνομασθείσης κεκυρωμένος· παρὰ

τὰ πάτρια, *non esse legem, quae per vim & Jove tonante praeter morem majorum lata sit.* Et Cicero lib. II. de Divin. 18. *in nostris commentariis scriptum habemus, Jove tonante, fulgurante, comitia Populi habere nefas.* Sive ut ipsa Augurum verba refert. lib. II. de Natur. Deorum cap. 25. *coelo fulgente, tonante,* quod probat Jovem & AEthera unum eundemque esse. Quam opinionem Cicero ex admiratione hominum & terrore natam dicit, & unde etiam Lucretius deridet, ex quo etiam ea loca non de fulmine quodam placido, aut ostentatorio, sed de ipso illo, quod καταιβάτης σκηπτὸς dicitur, capienda nemo negabit, ubi legerit, quae habet lib. VI. v. 399.

> *Denique cur numquam coelo jacit undique puro*
> *Jupiter in terras fulmen, sonitusque profundit?*
> *An simul ac nubes successere, ipse in eas tunc*
> *DESCENDIT, prope ut hinc teli determinet ictus?*

Et his verbis, *Jove,* vel *Coelo Tonante* vel *fulgente,* non solum fulmen proprie dictum, sed omnia omnino phaenomena, quae procellas & tempestates comitari solent, contineri, docet Cicero in Philip. V. c. 3. ubi leges contra Populi Romani instituta latas, ideo exagitat, quia *Jove tonante cum Populo agi fas non esset;* & paulo post amplificans ea oratorio more, dicit, *quae porro ista tonitrua? quae tempestas? ut si auspicia M. Antonium non moverent, sustinere tamen eum ac ferre tantam vim tempestatis, imbris ac turbinum mirum videretur.* & cap. 6. *En caussam, cur lex tam egregia, tamque praeclara, maximo imbri, tempestate, ventis,* pro-

procellis, *turbinibus*, *inter fulmina & tonitrua ferretur.* Et Livius lib. XL. 58. *Praetorum inde, tribus creatis, comitia tempestas diremit.* Et passim. Eodem etiam modo, Sacris Scriptoribus videmus frequentatam esse vocem καταβαίνειν, de omnibus his phaenomenis, imbre, grandine, & si quae alia in coelo prodigia fierent, quae fere tonitrua & fulmina comitari solebant, quia illa a Deo, tanquam auctore suo, in homines descendebant. Hinc eleganter apud Job. c. XXXVIII. v. 28. postquam plura enumerasset phaenomena Deus dicitur ὑετοῦ πατήρ *Pluviae pater*. & v. 29. de pruina, πάχνην δὲ ἐν οὐρανῷ τίς τέτοκεν, ἣ ΚΑΤΑΒΑΙΝΕΙ ὥσπερ ὕδωρ ῥέον. *Pruinam quis peperit; quae DESCENDIT, tanquam aqua fluens?* & ita passim. sed de his tamen observari potest, aliquando *descendere* pluvias & rorem & similia dici, non eo sensu, quo supra annotavimus, ut hominibus damnum & calamitatem importent, sed ut terram foecundent, & fertilem reddant? quo sensu in Psalm. LXXII. 6. dicitur ΚΑΤΑΒΗΣΕΤΑΙ ὡς ὑετὸς ἐπὶ πόκον, καὶ ὡσεὶ σταγόνες στάζουσαι ἐπὶ τὴν γῆν. *DESCENDET ut pluvia in vellus, & ut guttae stillantes in terram.* & Esai. LV. v. 10. ὡς γὰρ ἂν ΚΑΤΑΒΗ ὁ ὑετὸς ἢ χιὼν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ οὐ μὴ ἀποστραφῇ, ἕως ἂν μεθύσῃ τὴν γῆν. *Quemadmodum enim pluvia & nix DESCENDIT ex coelo, & non redit, nisi humectaverit terram*, &c. Et hoc quoque Gentiles Poëtae hausisse ex Sacris Scriptoribus dici possent: ita certe Virg. Eclog. VII. 60.

Jupiter & laeto DESCENDIT plurimus imbri.

Et II. Georg. 325.

Tunc Pater omnipotens foecundis imbribus AEther.
Conjugis in gremium laetae DESCENDIT.

Quibus omnibus in locis, licet voces καταιβαίνειν & *descendere* occurrant, non tamen ad Jovem proprie καταιβάτην dictum respici potest, quia non agitur ibi de fragore coeli & ruina, quae fulgura & Σκηπτὺς καταιβάτας comitari solent, sed ad alia Jovis epitheta, quae liberalis Gentilium religio illi pro singulis fere rebus imposuit. Nimirum, ut supra ex Polluce, & Phurnuto vidimus, dicitur etiam ἐπικάρπιος, ὄμβριος & ὑέτιος; Frugifer, Imbricitor, Pluvius & Uvidus, ut ab Ennio apud Macrob. VI. 2. & Tibul. I. 7. & Virg. I. Georg. 418. nominatur; & ita plurima Jovis Epitheta conjungens Aristid. Hymn. in Jovem. p. 75. οὗτος βασιλεύς, πολιεύς, ΚΑΤΑΙΒΑΤΗΣ, ΥΕΤΙΟΣ, οὐράνιος κορυφαῖος. *Ille & Rex & urbium rector, Cataebates, Pluvius, Coelestis, Coryphaeus*, aliquando tamen haec ipsa phaenomena, imbres nim: & nives, &c. ad ipsum Jovem καταιβάτην referri possunt, si nimirum vel tempestati juncta, vel prodigiosa & infausti ominis sint. ut apud Horat. Ep. XIII.

Horrida tempestas coelum contraxit, & imbres
Nivesque DEDUCUNT Jovem.

Ubi notari merentur veteris expositoris Porphyrii verba, *suaviter*: *quasi cum imbribus ad terras Jupiter DESCENDAT.* De prodigiosis imbribus Jul. Obseq. c. LXXI. *in Praenestino cruenti ceciderunt imbres.* & Eleganter Petron: in specim. Bell. Civil. v. 139. ubi postquam fulmina insolita, & alia prodigia enarrasset, addit.

Sangui-

Sanguineoque repens DESCENDIT *Jupiter imbre.*

quod ex Homer. Iliad. Λ. 52. accepit:

—— ἐν δ' ἦ κυδοιμὸν
Ὦρσε κακὸν Κρονίδης, ΚΑΤΑ δ' ὑψόθεν ΗΚΕΝ ἐέρσας
Αἵματι μυδαλέας ἐξ αἰθέρος, οὕνεκ' ἔμελλε
Πολλὰς ἰφθίμους κεφαλὰς ἄϊδι προϊάψειν.

—— *inter eos autem tumultum*
Concitavit perniciosum Jupiter, & ex alto DEMISIT *rores*
Sanguine madidos ex AEthere, quia erat
Multa fortia capita in Orcum missurus.

& in Iliad. Π. 459. describens prodigium, quo Jupiter Sarpedonis mortem praenuntiabat,

Αἱματοέσσας δὲ ψιάδας ΚΑΤΕΧΕΥΕΝ ἔραζε
Cruentas vero guttas DEMISIT *in terram.*

quem locum explicat Heracl. Pontic. Allegor. Homer. p, 466. edit. Amstel.

CAPUT VI.

Obscurior Aristophanis locus explicatus.

ATque haec quidem de ratione ipsius appellationis Καταιβάτου Διὸς sufficere videri possunt. Sed nunc ea Auctorum loca, quae supra proposuimus tantum, & quae ΔΙΟΣ ΚΑΤΑΙΒΑΤΟΥ meminerunt, excutienda veniunt, & ostendendum, illa de nullo alio Jove, nisi Fulguratore vel Tonante loqui, & non posse ea vel ad Jovis

Propitii & Placati, vel ad Lustratoris, vel si quod aliud est, cognomen, nisi invitis omnibus Graecis Musis & Gratiis detorqueri. Et quidem Aristophanis locus, cui principem locum dedimus, tam manifesta nobis argumenta praebebit, ut vel solus sufficere, & reliqui ex eo lucem accipere possint. Festivissimus Poëta in principio Comoediae, quam εἰρήνην inscripsit, inducit duos servos sive vernas, quorum unus parat, alter praebet escam Scarabaeo, qui cum soleret vesci quodam intrito, ex stercore asinino, & esset admodum vorax animal, verna conqueritur se stercoris illius, quod per totum diem terere & apponere debebat, odorem non posse ferre, ideoque optet ut voret donec rumpatur, ne cogatur, scilicet, amplius hunc cibum parare, & ut hoc officio molestissimo defungi posset. Et tandem rogans alterum, quisnam Deorum hoc malum illis invexerit, ab eo responsum fert,

——— οὐκ οἶδ'. Ἀφροδίτης μὲν γὰρ οὔ μοι φαίνεται,
Οὐ μὲν Χαρίτων γε, τοῦ γὰρ ἐστ'; οὐκ ἔστ' ὅπως
Τοῦτ' ἐστὶ τὸ τέρας οὐ Διὸς ΚΑΤΑΙΒΑΤΟΥ.

——— *nescio, sed Veneris quidem mihi non apparet*
Neque Gratiarum, tale mirum ni sit
Monstrum expiandum Jovis KATAEBATAE:

Quibus verbis egregie Poëta insignem & immanem hujus animalculi voracitatem exprimit, quod esset τέρας Διὸς καταιβάτου, id est, quod esset *fulmen*: nam ut Jovis fulmen solet omnia consumere & devorare, in quae incidit, ita hoc animal omnia objecta avide ingurgitabat, & plura semper expetebat. Hanc esse veram hujus loci sententiam, & ineptam Scholiastae, quam tamen Q. Sextus Florens Christianus amplectitur, expositionem, quasi Jovis

Jovis Καταιβάτου τέρας dicatur, quia vescitur fimis & spurcis oletis, sed cujus explicationis nullam rationem adjiciunt, nemo negabit, ubi viderit fulmen proprie vocari ΤΕΡΑΣ Διὸς, & deinde ipsum fulmen, sive κεραυνὸν, metaphorice a Graecis, & praesertim per jocum a Comicis, pro voracissimo homine poni. Sic ergo Eurip. in Phoen. 1196.

Οἱ δ' ἂν παρ' ἡμῶν δεξιὸν Διὸς ΤΕΡΑΣ
ἴδοντες, &c.
Illi autem a nostra parte Jovis dextrum signum, fulmen,
Videntes.

Et licet voce τέρας omne omnino augurium, ex quo futura possint perspici, indicetur, saepissime tamen ea voce monstra noxia & perniciosa, quae, ut Jovis fulmen, afflant & vastant regiones insigniuntur. Ita Aper Caledonius; (cujus, ut Ovid. VIII. Met. 289. ait,

Fulmen ab ore venit, frondes afflatibus ardent, &c.)

Callimacho Τέρας dictus fuit. Εἶμι ΤΕΡΑΣ Καλυδῶνος, ἄγω δ' Αἰτωλὸν Ἄρηα: apud Scholiast. Eurip. in Phoen. v. 136. *eo ad monstrum Caledonium, duco autem Martem AEtolum*, ut explicat Rich. Bentl. in Fragm. Call. Typhon ab Homer. Hymn. Apol. v. 226. ΤΕΡΑΣ ἄγριον dicitur & Sphinx, quae tot cladibus Thebanam regionem afflixerat, apud Eurip. Phoen. 813. ita vocatur,

Μηδὲ τὸ παρθένιον πτερὸν, οὔρειον ΤΕΡΑΣ ἦλθεν
Πένθεα γαίας, Σφιγγός.
Neque, oportuit, virgineum, alatum, montanum *monstrum venire*
Luctus terrae, Sphingem.

Et

Et ita, qui alicui calamitatem inferunt, ΚΑΤΑΣΚΗΠΤΕΙΝ dicuntur. Eurip. Med. 94.

—— οὐδὲ παύσεται

χόλου, σάφ' οἶδα, πρὶν ΚΑΤΑΣΚΗΨΑΙ τινα.

Neque desistet ab ira, sat scio, antequam aliquem fulmine feriat, ubi Sch. κατασκῆψαι ἀντὶ τοῦ βλάψαι, ἀπὸ τοῦ κεραυνοῦ τοῦ σκηπτικοῦ οἷον κεραυνῶσαι. Denique loci hujus sensum, quem dixi, omnium optime declarat, elegans & festivissimus Anaxippi veteris Comici locus ex Dramate, quod inscripserat Κεραυνὸν, & in quo primas partes agebat quidam omnium voracissimus Damippus, quod fragmentum nobis servavit Athenae. lib. x. c. 4.

—— τοῦτον λέγεις τὸν πέτρινον,
Τοῦτον οἱ, Δίφιλοι καλοῦσί σοι
Νυνὶ δ' ἀνδρείαν Κεραυνὸν εἰκότως;
Ἀβάτους ποιεῖν γὰρ τὰς τραπέζας οἴομαι
Αὐτὸν, Καταςκήπτοντα γ' αὐτῇ τῇ γνάθῳ.
Illumne dicis, saxeum hominem, quem
Amici tui vocant, nunc, & merito,
Fulmen suam ob virtutem? in mensas
Enim vel inaccessas, illum arbitror,
Suis maxillis, ut fulmen quoddam, irruiturum.

Quae ultima verba male cepisse videtur interpres, non enim irruebat in mensas inaccessas fulmine, sed *faciebat mensas* ΑΒΑΤΟΥΣ, id est *inaccessas*, ad quas nemini accedere licebat. Ἄβατος τόπος enim dicebatur locus fulmine tactus, quem Latini *Bidental* dicebant, qui sacer erat, & in quem ingredi nefas, ut statim ostendemus, ubi de Pausaniae loco agendum erit. Ad eundem locum respicit Eustath. Il. Λ. 547. quem adducit Casaubonus. Hic autem Anaxippi locus egregie docet

docet quid ſit περὶς Διὸς Καταιβάτȣ, ut Scarabaeus a Comico dicitur, nimirum Fulmen, κεραυνὸς, ut Damippus voraciſſimus. Unde & ipſa voracitas & *βȣλιμία* λιμὸς Αἴθων *ardens fames* dicitur. Et Eriſichton, de cujus inexplebili fame Ovid. Met. VII. circa finem, Αἴθων vocatus fuit, ut praeclare docuit Vir Illuſtr. in Comm. ad Call. Hymn. in Cerer. v. 67. & ita eadem Metaphora in locis S. S. II. Reg. I. 10. Paralip. II. c. VIII. I. πῦρ ἐξ ȣ̓ρανȣ̃ καταφάγειν dicitur: & apud Lycoph. ΓΕΥΣΘΑΙ, de quo vid. Potter. ibid. Quibus adde, Latinos etiam voces *edere*, *ambedere*, *guſtare* & *ſimilia* Fulmini tribuiſſe. Lucret. II. 192.

Nec cum ſubſiliunt ignes ad tecta domorum,
Et celeri flamma DEGUSTANT *tigna trabeſque.*

Ut notavit inexhauſtae lectionis & eruditionis Jctus. Jacob. Gothofr. ad L. I. *Cod. Theod. de Paganis, Sacrificiis & Templis.*

CAPUT VII.

Libanii Pauſaniae & loca expenſa.

HAEc invicte jam demonſtrare puto, veram rationem cognominis hujus, & ſola ſufficere poſſent ad illud, quod intenderam, probandum; ſed non minoris ponderis argumenta praebent alia Auctorum loca ſupra laudata, inter quae illa Libanii verba, tam clara & evidentia, nobis id perſuadent, ut maxime mirer, iis ſolis Virum Doctum a praecipiti ſententia non eſſe retractum,

cum

cum non, ut Aristophanis, obscura & recondita eruditione id tantum indicent, sed aperta sint: opponit enim Libanius in eo loco diversa Jovis cognomina, quorum quaedam Jovem benignum & propitium, quaedam iratum, & in genus humanum armatum designant. Prioris generis recenset titulos Ἱκεσίου & Μειλιχίου, posterioris καταιβάτου; dicens Jovem, non solum καταιβάτην, sed & Ἱκέσιον & Μειλίχιον appellari. Ἱκέσιος dicebatur, ut tradit Schol. Eur. Hecub. v. 346. a supplicibus, qui ejus pacem poscebant, Μειλίχιος, quia clementissimus erat, & ut Plutarch. περὶ ἀοργησίας inquit, quia veteres indicabant eo nomine, Regem maxime decere clementiam & placabilem animum. Plura qui de his cognominibus cupit, videat Phurn. de Nat. Deor. c. XI. & Brod. ad Epigr. lib. I. cap. I. pag. 3. Sed praecipue oportuisset hunc Libanii locum integriorem attulisse: agit enim ibi Libanius de Juliani cum reliquis Deis omnibus familiari commercio & usu, dicit illum Deorum formas & voces videre, illis consiliariis eum uti; imo illum eodem modo, ut Jupiter, quibusdam esse salutare numen, quibusdam terribile. Et quemadmodum Ζεὺς οὐ ΚΑΤΑΙΒΑΤΗΣ μόνον, ἀλλὰ Ἱκέσιος καὶ Μειλίχιος dicitur, ita ipse Julianum rogat, ποιήσας τανυν τὸ τοῦ ΚΑΤΑΙΒΑΤΟΥ, πρὸς τοὺς βαρβάρους, ὅπερ ἦν δίκαιον, Μειλίχιος ὑμῖν γενοῦ, καὶ δέξαι τὰς ἱκετείας. Ἐπεὶ καὶ παρὰ τοῖς βαρβάροις ἑκατέραν ἐμιμήσω τοῦ Θεοῦ τὴν δύναμιν. Ἐμπίπτων μὲν ὥσπερ τὶς κεραυνὸς τοῖς ἀντιβλέπουσιν. Οὐκ ἐπάγων δὲ τὸν σίδηρον τοῖς ἱκετεύουσιν. *Cum feceris nunc illud, quod est Jovis CATAEBATAE, adversus barbaros, ut erat aequum, sis nobis propitius, & accipe supplicationes nostras; quoniam & apud ipsos barbaros*

baros utramque Dei potentiam imitatus est. Irruens quasi quoddam fulmen, in eos, qui oculos contra attollere ausi sunt, non autem ferrum intentans supplicibus. Egregie, vel si unicus esset, hic locus doceret, solam vim Jovis ΚΑΤΑΙΒΑΤΟΥ in fulmine consistere, quo Julianus barbaros, ut Jupiter Gigantas olim, profligasse dicitur, qui oculos contra illum tollere audebant; ut contra supplicibus fuerit mitis, & speciem Jovis Μειλιχίου & Ἱκεσίου exhibuerit. Atque huc etiam locus ille insignis referri meretur, quem ex Athenaeo supra pag. 18. produximus, & quem recte Tristan. T. 1. p. 423. ad nummum Trajani adduxit. Evidentissime enim docet, ibi Sacra facta fuisse Jovi Cataebatae, quod Tarentinos fulmine percusserit, & impios homines gravissima poena affecerit, atque ita nulla contradicendi via relinquitur, cum in nullo alio *Jovis Cataebatae* vis sita esse cognoscatur, quam in fulmine perdendo mortales. Quid ad haec dici possit equidem ignoro. Sensit quidem Vir Doctus vim verborum, quae in Libanio occurrebant, & ipse, cogente ita vero sensu, fatetur, ibi intelligi Jovem sceleratos perdentem, sed cur simul non meliori jure inde Cyrrhestarum καταιβάτην explicuerit, capere me non posse fateor. Jam autem Pausaniae locum quod attinet, ille clarissime ostendit, Jovem ΚΑΤΑΙΒΑΤΗΝ non posse alium esse, quam *Fulguratorem*: dicit enim eruditissimus auctor, aram Jovis *Cataebatae* in Elide esse, eamque undique maceria quadam esse septam. Cujus rei rationem optime vidit & annotavit nuperrimus hujus Scriptoris Editor, qui Graecarum literarum peritissimus, nuper ingenti detrimento bonarum artium obiit,

Kuhnius: nim. per illam maceriam indicari locum illum aliquando fuiſſe fulmine tactum, ideoque ex Gentilium ſuperſtitione illum nefas eſſe calcari, atque homines ab ingreſſu ejus ſepto quodam fuiſſe prohibitos. Quam quoque Gentiles opinionem hauſiſſe mihi ex Sacris voluminibus, & audito ſimili apud Iſraëlitas Dei praecepto, ſtatui non abſurde poſſe videtur: Deus enim cum legem ſuam Moyſi, & per eum omni Iſraëlitarum populo, daret, ipſeque, ut ſupra vidimus, per fulmina & tonitrua deſcenderet in montem Sinai, illum montem a populo neque aſcendi, imo ne tangi quidem voluit ejus pedem, ſed Moyſi praecepit, ut Populum ad radicem montis in circuli modum ſtare juberet, & ſub mortis ſupplicio, ne ulterius progrederentur, vetaret, Exod. XIX. v. 12. unde collegiſſe videntur Gentiles, loca illa, in quibus ſemel Deus ipſe praeſens fuerit, & majeſtatis ſuae veſtigia impreſſerit, quaſi Sacra ſemper habenda, & hominum commeatui eximenda. Et hinc ea loca ΑΒΑΤΑ i. e. *inacceſſa* vocabant, ut ſupra vidimus a Comico per jocum Damippum dici, ΑΒΑΤΟΥΣ *τραπέζας ποιεῖν*. Et hinc intelligi poteſt, & illuſtrari ſimul, quod apud Pauſan. lib. IX. cap. 12. narratur de Semeles thalamo, ſive loco, in quo cum Jove concumbens, fulminis vim non ferens, exarſerat. *Τοῦτον δὲ καὶ ἐς ἡμᾶς ἔτι* ΑΒΑΤΟΝ *φυλάσσουσιν ἄνθρωποι*, *illum & uſque in noſtram aetatem cuſtodiunt ab hominum acceſſu*. Et ejuſdem ſepulchrum eadem religione, qua loca alia fulmine tacta, fuiſſe cuſtoditum, docet Eurip. Phoen. 1740.

Ιθ' ἀλλὰ, Βρόμιος ἵνα γε ΣΗΚΟΣ
ΑΒΑΤΟΣ ὄρεσι Μαινάδων.
Vade saltem, ubi est templum Bromium
Inaccessum in montibus Maenadum.

Ubi Schol. Σηκὸς ὁ τάφος τῆς Σεμέλης, ὅπου ἐστὶν ἐν Κιθαιρῶνι. ΣΗΚΟΣ δὲ ὁ ναὸς, ΑΒΑΤΟΣ δὲ, δηλόνοτι τοῖς βεβήλοις, τοῖς τὰ Διονυσιακὰ μὴ γινώσκουσι μυστήρια. Sed praecipue insigni in loco Bach. v. 5. ubi ipse Bacchus ita loquitur,

Πάρειμι Δίρκης νάματ', Ἰσμηνοῦ θ' ὕδωρ
Ὁρῶ δὲ μητρὸς μνῆμα τῆς κεραυνίας
Τόδ', ἐγγὺς οἴκων, καὶ δόμων ἐρείπια
Τυφόμενα, Δίου πυρὸς ἔτι ζῶσαν φλόγα,
Ἀθάνατον Ἥρας μητέρ' εἰς ἐμὴν ὕβριν;
Αἰνῶ δὲ Κάδμον, ΑΒΑΤΟΝ ὃς πέδον τόδε
Τίθησι θυγατρὸς ΣΗΚΟΝ; ἀμπέλου δέ νιν
Πέριξ ἐγὼ κάλυψα βοτρυώδει χλόῃ.
Adsum ad fontes Dirces, & Ismeni aquam,
Et video Matris fulmine ictae sepulchrum
Hoc, prope domum, & aedium ruinas
Fumantes, & adhuc viventem flammam divini ignis,
Immortalem Junonis contumeliam in Matrem meam;
Laudo autem Cadmum, qui hoc solum INACCESSUM
Posuit SACELLUM filiae. Vitis vero ipsum
Undique ego sepsi racemiferis frondibus.

Et hinc quoque antiquus Scholiastes, citante Barth. ad Stat. Thebaid. lib. v. v. 68. *Tumulum Semeles* exponit, *templum, ubi ejus cinis servabatur.* Imo hinc puto esse, quod narrat Pausan. in lib. VIII. c. 29. Arcadas jactasse in Trapezuntio agro Gigantas a Jove

fuisse fulmine percussos, ut qui ideo θύουσιν ἀστραπαῖς αὐτόθι καὶ θυέλλαις τε καὶ βρονταῖς. *Sacra faciunt fulguribus, procellis & tonitribus*, qui locus deinde mirifice illustrat, & vicissim lucem accipit, ab iis, quae infra de agro Cyrrhestico & Seleucia Piëria dicentur. Quamquam potius Trapezuntius ager mihi nomen & religionem videtur accepisse, non tam a Gigantibus igne percussis, quam a Lycaonis mensa a Jove eversa, filiisque ejus ibi fulmine percussis, ut narrat Apollod. Bibliot. lib. III. p. 164. & Hygin. Fab. 176. A Graecis etiam haec superstitio ad Romanos manavit, qui loca fulmine tacta, etiam hominum pedibus non calcari postea debere existimarunt, & ipsum locum *Bidental*, quia bidentibus ibi sacrificabant, dixere. Unde recte Persius Sat. II. dixit. *Evitandum Bidental.* Sed his, quamvis plurima enarrare, & nostrae disputationi accommodare possemus, quae clarissime evincerent, Graecorum Jovem καταιβάτην esse Latinorum *Tonantem* & *Fulguratorem*, abstinemus, cum plurima de hoc argumento petere quis poterit ex Lindenbr. & Vales. ad Am. Marc. l. XXIII. c. 5. & praecipue ex Salmas. Exercit. Plin. Tom. II. pag. 799. quorum scrinia compilare non est nostrum. Sed unicum Lucani locum praeterire nequeo, in lib. VIII. circa finem, ubi agens de sepulchro Pompeji ad montem Casium, ubi Jupiter Casius colebatur, dicit illud fore religione clarum, & Casio praelatum iri Jovi,

—— nil ista nocebunt
Famae busta tuae, templis auroque sepultus
Vilior umbra fores; nunc est pro numine summo
Hoc tumulo Fortuna jacens. Augustius aris

Victo-

Victoris Libyco pulſatur ab aequore ſaxum;
Tarpejis qui ſaepe Deis ſua thura negarunt,
Incluſum Thuſco venerantur ceſpite ſulmen.

In quo verſu ultimo quid ſit *Thuſcus ceſpes*, non facile quis dixerit, unde aliae editiones praeferunt *Fuſco ceſpite.* Sed in margine codicis ſui N. Heinſius inter alias conjecturas, unam habet, quam amplector, *Incluſum ambuſto v. c. fulmen.* Ut indicet ſepulchrum Pompeji eſſe bidental, in quo ambuſto ceſpite fulmen conditum ſive incluſum venerantur, ut lib. 1. v. 602. ex diſciplina fulgurali docuit. Niſi quis *Thuſcum ceſpitem* vellet aram ex Thuſca diſciplina poſitam intelligere, nam Fulgurales libros ex Ethruſcorum inſtitutis compoſitos quis ignorat? *Ceſpitem* autem pro ara, apud Virgilium, Horatium & alios poni obvium eſt.

CAPUT VIII.

Heſychii, Etymologici & Pollucis verba examinata. Ἐνηλύσια, *Bidental.* Μόρια, *Oleae Sacrae Athenis.*

HAEc porro, ut omnia veriſſima ex veterum Scriptorum mente me propoſuiſſe nemo, qui literarum non plane rudis eſt, negaverit, egregie adhuc confirmantur ex Etymologici Magni, ut vulgo dicitur, Heſychii & Pollucis verbis, ubi docent, quid ſint ἐνηλύσια, quae a quibuſdam, ut Etymologicus inquit, dicuntur loca τὰ κατασκήφθεντα, εἰς ἃ κεραυνὸς εἰσβέβηκεν, ἃ καὶ ἀνατίθεται Διῒ ΚΑΤΑΙΒΑΤΗ, καὶ ἄδυτα καὶ ἄβατα λέγεται, *Fulmine*

mine percussa, in quae Fulmen venit, quae & Sacra sunt Jovi CATAEBATAE, & dicuntur inaccessa, & in quae ingredi nefas. Et Hesych. in ἐνηλύσια· τὰ καταισκήφθεντα χωρία ἐνηλύσια λέγονται. Et ἐνηλύσιος, ἐμβρόντητος, κεραυνόβλητος. Quae loca certe omnem dubitationem tollunt, & docent Jovem ΚΑΤΑΙΒΑΤΗΝ non alium posse credi, ac *Fulgeratorem*: quia loca illa ἐνηλύσια Jovi *Cataebatae* Sacra esse aperte monstrant, eodem modo ut in illis locis a Romanis Arae statuebantur *JOVI FULGERATORI*, ut docent egregie tres quatuorve inscriptiones apud Gruter. pag. XXI. quod iterum mirificam utriusque tituli ΚΑΤΑΙΒΑΤΟΥ apud Graecos, & *Fulgeratoris* apud Romanos convenientiam docet. Denique omnem rem conficit egregius Pollucis locus lib. IX. c. V. τὰ μὲν τὰ ἐνηλύσια οὕτως ὠνομάζετο, εἰς ἃ κατασκήψειε βέλος ἐξ οὐρανοῦ, ὃ καὶ ἐνσκῆψαι καὶ ἐγκατασκῆψαι, καὶ ἐγκατέλθειν ἔλεγον. Καὶ τὸν Δία τὸν ἐπ' αὐτῷ ΚΑΤΑΒΑΤΗΝ. Περιειρχθέντα δὲ τὰ ἐνηλύσια ἄψαυστα ἂν εἴποις. Ut ea verba constituit Paul. Leop. Emend. lib. XI. c. 7. & ita vertit (male enim in editione Pollucis redduntur verba Graeca.) *Enelysia* (id est, Bidental) *autem sic appellabantur, in quae coeleste telum incubuisset, quin & fulmen irruere, fulminare & DESCENDERE dicebant, & Jovem Fulminis Praesidem Cataebaten* (id est Descensorem,) *& quia undique clausum est, Bidental intactum possis vocare.* Ubi clare Jupiter ὁ ἐπὶ τῷ κεραυνῷ, *Cataebates* dicitur, quae tamen verba an Leopardus recte verterit, *Jupiter fulminis praeses*, an Gualtherus *Jupiter in fulmine existens*, non ausim affirmare, cum ego mallem, & *Jovem ab eo* (scil. fulmine) *cognominatum*

Catae-

Cataebaten. Hanc enim vim hujus praepositionis esse docet locus Arrian. lib. 5. de Expedit. Alex. pag. 350. Edit. Amstel. agens de Bucephalo, cui erat nota bovis caput, ἐφ᾽ ὅτῳ καὶ τὸ ὄνομα ἔσχε, λέγουσιν, ὅτι ἔφερεν. *A quo & hoc nomen, dicunt, eum habuisse.* Et similiter errare puto interpretem in reddendis verbis Euripidis Hippolyt. v. 32.

—— Ἱππολύτῳ δ᾽ ἔπι
Τολοιπὸν ὀνόμαζεν ἱδρύσθαι Θεάν.
—— *& propter Hippolytum*
In posterum dici voluit Deae templum fundatum fuisse.

Cum debuissent ita verti; *& ex Hippolyti nomine vocari deinceps templum*, sive Deam, cui templum illud sacrabat, *voluit*: templum enim vocatum fuit Ἀφροδίτης Ἱππολυτίας; quod Phaedra Athenis, antequam Troezenem abiret, excitavit, & teste Scholiaste ἐκάλεσε Ἀφροδίτην ἐφ᾽ Ἱππολύτῳ, ἣν καὶ Ἱππολυτίαν καλοῦσι, *vocavit Venerem ex nomine Hippolyti, quam etiam Hippolytiam vocant.* Quamquam, ut hoc verbo addam, Tzetzes ad Lycoph. Alexandr. v. 610. notet, hoc templum non Athenis a Phaedra, sed in ipsa urbe Troezene conditum. Et v. 1329. simpliciter narret tale templum exstructum, non addito loco, in quo statutum fuerit: ᾠκοδόμησε ναὸν τῇ Ἀφροδίτῃ, Ἐρωτικὸν αὐτὴν καλέσασα. *aedificavit Veneri templum, Amatoriam illam vocans.* Sed credo Tzetzem duo templa, Veneri a Phaedra excitata, confundere: unum enim Veneri Hippolytiae condidit ante profectionem Athenis, quod erat in arce, ut narrat Schol. Eurip. d. l. ad v. 33. ἐν τῇ Ἀκροπόλει ἱδρύσατο Ἀφροδίτης ἱερὸν ἐπὶ κακῶν

Ἱπ-

Ἱππολύτου, sed ubi libentius legerem, ἐπικαλῶν Ἱππολύτου, vel Ἱππολυτίας. *In arce excitavit templum Veneris, cognomine Hippolyti*, vel *Hippolytiae:* alterum templum Veneri ab Phaedra dicatum fuit in ipſa urbe Troezene, prope ſtadium ab Hippolyto dictum, in quo ſe exercere ſolebat; templum vero imminebat ipſi ſtadio, & poſitum erat eo loco, unde Phaedra Hippolytum in ſtadium decurrentem ſpectare conſueverat, unde cognomine Ἀφροδίτης Κατασκοπίας, *Veneris Speculatricis*, erat inſignitum, teſte Pauſan. lib. II. 32. ſed haec longius nos abducunt. Patet ex dictis vim praepoſitionis ἐπὶ hanc eſſe, ut cauſſam appellationis indicet: ita & apud Conſtant. Caeſar. Geopon. IX. c. I. narrantem, ut mox videbimus, certamen Neptuni & Minervae, qui ἅμιλλαν εἶχον κτίσαι πόλιν ἐπὶ τῷ τούτων ὀνόματι, *litem habebant, uter urbem ex ſuo nomine dictam conderet*. Et ibid. paulo poſt de Minerva victrici, καὶ ἐπ' ὀνόματι ταύτης τὴν πόλιν Ἀθήνας ὠνόμασεν. *Et ex ſuo nomine urbem Athenas vocavit*. V. Viger. de Idiotis. C. IX. Sect. IV. §. 15. Quae ſi in memoriam veniſſent Doctiſſimo Munckero, non ſimilem locum Antonin. Liber. c. 4. corrupiſſet, ubi dicit Ambraciam natam ex Melaneo, ἐφ' ἧς πόλις Ἀμβρακία καλεῖται, mutando in ἀφ' ἧς. *A qua urbs etiam Ambracia dicitur*. Nam & cum genitivo junctum ἐπὶ eandem vim habet, ut notavit Berkelius. Praeterea Jovem Καταιβάτην eſſe *Fulguratorem*, aperte alter Pauſaniae locus eodem lib. V. c. 10. declarat: narrat enim in area, in qua olim OEnomai domus fuit, duas fuiſſe Jovi aras ſtatutas, unam Jovis ΕΡΚΕΙΟΥ, quam ipſe OEnomaus poſuerat, τῷ δὲ ΚΕΡΑΥΝΙΩ ὕστερον ἐποιήσαντο (ἐμοὶ δοκεῖν) βω-

βωμὸν, ὅτ' εἰς τοῦ Οἰνομάου τὴν οἰκίαν κατέσκηψεν ὁ κεραυνός. *Alteram vero CERAUNIO post Oenomaum positam conjicio, cum domus ejus fulmine tacta conflagrasset*, ut illum locum reddidit Amasaeus, & constituendum judicavit Sylburgius. Quae verba praeclare docent, non diversum a ΚΕΡΑΥΝΙΩ esse ΚΑΤΑΙΒΑΤΗΝ, quia loca fulmine tacta illi sacra fuerunt. Haec omnia jam, puto, satis manifeste docent, loca fulmine tacta fuisse Jovi, & peculiariter Jovi *Cataebatae* sacra, unde credibile est in Graecia frequentes has aras fuisse, & ubicumque fuerint, ibi Bidentalia, vel loca ἐνηλύσια fuisse, ab iisque locis religionem numinis & fulminis homines arcuisse. Talem etiam illam aram Athenis in Academia fuisse crediderim, quae Jovi *Cataebatae* sacra fuit. Hoc nos egregie docuit Schol. Sophoclis, ex antiquo & deperdito loco Apollodori, ad OEdip. Colon. v. 696. μόριον δὲ Δία εἶπε, τὸν ἐπόπτην τῶν μορίων ἐλαιῶν, καὶ ἔστιν ὁ λεγόμενος μόριος Ζεὺς περὶ Ἀκαδημίαν, ὥς φησι Ἀπολλόδωρος· περὶ Ἀκαδημίαν ἔστιν ὅ, τε τοῦ ΚΑΤΑΙΒΑΤΟΥ Διὸς βωμὸς, ὃν καὶ μόριον καλοῦσι, τῶν ἐκεῖ μορίων, παρὰ τὸ τῆς Ἀθηνᾶς ἱερὸν ἱδρυμένων. *Morium Jovem dicit inspectorem olearum sacrarum, quia est & Morius Jupiter circa Academiam, ut dicit Apollodorus; circa Academiam est Jovis CATAEBATAE ara, quem & Morium vocant, moriis ibi propter Minervae templum plantatis.* Qui locus ut recte intelligatur, non abs re fuerit paucis de his Moriis, sive sacris oleis hic agere. Narrant itaque veteres Mythologi, olim inter Neptunum & Minervam certamen fuisse de terrae Atticae possessione, & uter illi nomen imponeret. Jovem, ut hanc

litem componeret, Deos in concilium misisse, illos autem talem sententiam tulisse, ut qui rem utilissimam humano generi produxerit, illi jus condendae urbi, & ex suo nomine appellandae esset. Neptunum, terra tridente percussa, equum protulisse, Minervam subito ex terra oleam jussisse oriri, & quia illa magis ad victum & usum hominum facere videbatur, secundum Minervam judicatum fuisse, ut haec praeter alios narrant Pausan. lib. 1. cap. 24. Hygin. Fab. 164. Ovid. VI. Metam. 70. Haec olea, in arce Cecropia longo tempore servata, deinde in Academiam translata, & ibi pullulasse fertur, & in plurimas plantas & arbores crevisse, quae summa religione colebantur. Hae oleae sacrae dicebantur μόρια. Hesych. μόρια, ἐλαῖαι ἱεραὶ τῆς Ἀθηνᾶς. *Moria, oleae sacrae Minervae.* Ratio autem cur Moria dictae sint, haec redditur ab Etymologici Auctore; quia Halirothius, vim inferens Alcippae filiae Martis, securi a Marte fuit occisus, occisus autem dicitur, dum sacras has oleas caederet; ab ejus ergo morte sive μόρῳ, μόρια dicta. Addit Etym. quosdam omnes oleas μορίας, vocare; alios vero tantum τὰς ἱερὰς τῷ Θεῷ, cum autem non addit, cui Deo sacrae fuerint, & alii omnes uno ore tradant Minervae fuisse sacras, extra omne dubium vera tua est, Vir Illustris, emendatio, qua restituis ἱερὰς τῇ Θεῷ *sacras Deae*, scilicet, *Minervae*, ut & Suidas dicit, μορίαι, ἐλαῖαι ἱεραὶ τῆς Ἀθηνᾶς. Harum quoque olearum in Academia meminit Aristoph. νεφελ. Act. III. Sc. 3.

Ἀλλ' εἰς Ἀκαδημίαν κατιὼν, ὑπὸ ταῖς μορίαις ἀποθρέξεις,

Σπφα-

Στεφανωσάμενος καλάμῳ λευκῷ μετὰ σώφρονος ἡλικιώτου.
Sed in Academiam descendens sub oleis
Curres, coronatus calamo albo, cum aequalibus.

Ubi Scholiastes poene eadem tradit, quae alii Grammatici, nisi quod narret Halirothium a Neptuno, indignante, quod a Pallade esset victus, missum, ut exscinderet has oleas, securim autem aberrasse ab oliva, & crus Halirothii vulnerasse, unde mortuus fuerit, & ab ejus fato ita oleas dictas. Addit etiam alias hujus appellationis caussas, quae huc non faciunt. Ab hac Halirothii poena, tam sanctae habitae fuere hae oleae, ut devotus & sacer haberetur, sive hospes, sive civis esset, qui eas caedere aut violare vellet. Et hinc ipsi Lacedaemonii bellum duce Archidamo Atheniensibus moventes, cum ad urbem Athenas exercitum admovissent, reliquam terram quidem vastaverunt, sed ab oleis his abstinuerunt. Ut docet Schol. Sophoclis d. l. & Meurs. Lib. IV. Lect. Attic. c. 6. quo loco ex Istro, antiquo Scriptore, harum numerum tradidit, sed loco mutilato, qui ex Suida supplendus, qui docet numero duodecim fuisse, qui & praeterea docet, earum στέλεχον sive truncum dictum fuisse σηκὸν, qua voce maxima etiam illarum sanctitas indicabatur: nam ea voce saepe templum, aut locus sacer indicabatur, ut patet ex Homer. Il. Θ. 131. Callim. Lavacr. Pall. 26. & quae ibi notat Vir Ill. Ez. Spanhem. cui addi potest locus Euripidis, de sepulcro Semelės, supra laudatus. Et illam partem arboris maxime inviolabilem fuisse conjicio, cum forte folia ejus decerpere, & oleum ex ejus fructu exprimere in sacros usus licuerit: nam Victoribus in Panathenaicis

H 2 inde

inde oleum datum, docet Suidas, & Scholiaſtes Sophoclis ex Ariſtotele. Ut & Lucian. in Anachar. Tom. 2. p. 173. Edit. Graev. Unde ab Athenaeo lib. xv. 11. & Plin. xiii. 1. *Panathenaicum oleum* vocatur, quod optimae notae erat. Et fortaſſe corona oleaginea, qua Victores coronabantur Athenis, teſte Plin. xv. 4. ex his μορίοις fuit. Quod magis veroſimile videbitur ſi verum ſit, quod notat Alex. ab Alex. iii. c. 3. Duces Athenienſes in bellum prodituros ſertum ex olea ſacra ſumſiſſe. Hoc ſaltem ſtatuere licet, coronas inde aliquando factas. Ut Creon apud Eurip. Jon. v. 1433.

Στέφανον ἐλαίας ἀμφέθηκά σοι τότε,
Ἣν πρῶτ' Ἀθάνας σκόπελος εἰσενέγκατο.
Ὅς, εἴπερ ἐστὶν, οὔποτ' ἐκλείπει χλοήν.
Θάλλει δ' ἐλαίας ἐξ ἀκηράτου γεγώς.
Coronam oleae ejus impoſuit tibi tunc,
Quam primum Palladis edidit ſcopulus,
Quae, ſi adhuc adſit, nondum reliquit viridia folia;
Sed viret, cum ex non marceſcente olea ſit facta.

Et idem Eurip. Troad. 797. dicit inſulam Salaminem primam oſtendiſſe ramum Olivae in ſacris collibus plantatae,

Ἣ τᾶς ἐπικεκλιμένας
Ὄχθοις ἱεροῖσιν ἐλαίας
Πρῶτον ἔδειξε κλάδον, γλαυκᾶς Ἀθάνας.
Οὐράνιον Στέφανον
Λιπαραῖσι κόσμον Ἀθήναις.
Quae plantantae in
Collibus Sacris Oleae

Pri-

Primum ostendit ramum, Caesiae Minervae
Coelestem coronam,
Nitidis ornamentum Athenis.

Quae verba ex Constantino Geopon. IX. c. I. interpretatur Paschal. de Coron. VI. 16. apud quem historia certaminis inter Neptunum & Pallada eodem fere modo, ut ab aliis refertur, exstat. Hac tamen differentia, quod Neptunum non equum produxisse, sed urbem λίμεσι καὶ νεωρίοις *Portubus* & *Navalibus* ornasse, dicat; & quod huc praecipue facit, ipsam Deam victricem hujus oleae fronde coronatam conspectam fuisse, & inde institutum, ut τοὺς νικῶντας ἐν ἄθλοις, τὸν κότινον στέφανον ἀναδέωσιν οἱ τῶν ἀγώνων ἐπόπται. *Ut victores in certaminibus, oleaginea corona cingant certaminum praesides.* Apparet certe ex his ratio, cur ex sacra olea corona necti debebat, quia illa, ut in superiori loco Euripidis vidimus, longissime virebat. Unde θαλλὸν proprie Στέφανον τῆς ἐλαίας dicebant, teste Etymol. in voce θάλλω. Et unde, ut recte observat, Paschal. ibid. θαλλόφορος dicebatur, ὁ πομπεύων Ἀθήνησι τοῖς παναθηναίοις, καὶ ἐλαίας κλάδον φέρων. *Thallophorus, qui Athenis in Panathenaicis in pompa procedit, & oleae ramum fert.* Et ita de olea sacra, μορία, hac voce utitur Aristid. Panath. p. 183. agens de certamine Neptuni & Minervae. φανέντων δὲ τῶν συμβόλων ἑκατέρωθεν τοῦ ῥοθίου, καὶ τοῦ ΘΑΛΛΟΥ νικᾷ μὲν Ἀθηνᾶ, καὶ καταδείκνυσι τὸν ΘΑΛΛΟΝ νίκης εἶναι σύμβολον. *Et cum utrimque apparuerunt notae, unda & ramus Olivae, vicit quidem Minerva, & ostendit illum esse signum Victoriae.* Et quibus apparet, coronandi olea victores ritum ab hac Minervae de Neptuno Victoria origi-

nem sumsisse, & hinc Victores in Panathenaicis, quae Minervae Sacra erant, credibile est coronas ex ipsis olearum sacrarum ramis tulisse. Quod & idem Aristides confirmat Orat. in Minervam. p. 28. Ἡ δ' ὑπερβολὴ τοῦ κράτους, ὅτι καὶ τὸ φυτὸν κατεδείχθη νίκης εἶναι σύμβολον· ὡς οὐ μόνον αὐτῇ θέμιτον ὂν νικᾶν, ἀλλὰ καὶ τοὺς νικῶντας στεφανοῦν. *Excellentia autem Victoriae*, de Neptuno reportatae, *est quod ipsa olea signum institutum fuerit victoriae, quasi non solum vincere, sed & Victores coronare Minerva debuerit.* Σηκὸς ergo, sive hujus oleae truncus erat maxime sacer, quem nullo modo exscindere vel violare licebat, sed frondes & olivas inde amputare & decerpere in usus religiosos minime erat vetitum. Et in eo ejusdem fuerunt conditionis oleae hae sacrae, & aliae arbores Diis dicatae, quas exscindere nullo modo licebat, sed fructus & folia inde decerpere fas fuisse docet Vir Illust. Ez. Spanh ad Call. Hymn. in Cerer. v. 42. & hinc, si modo genuina sit, intelligere licet Inscriptionem Apologiae, ὑπὲρ τοῦ σηκοῦ, quae inter orationes Lysiae est sexta, & quam respicit Harpocrat. in voce σηκὸς, ubi verba Lysiae explicans, dicit videri σηκὸν & μορίαν esse unam eandemque, quamvis in illa oratione Lysias haec diversa mihi facere videatur, ut pag. 86. tamquam diversa memorat ἰδίαν ἐλαίαν, μορίαν & σηκὸν, & multis aliis ejusdem orationis locis. Quidquid sit, constat has arbores nullo modo licuisse violari, unde etiam per omnia Reipub. Atheniensis tempora & bella superfuerunt, & ad Plinii aetatem duraverunt: ita enim ille lib. XVI. c. 44. *Athenis quoque olea durare traditur, in certamine edita a Minerva.* Ut autem locus ille, Academia

demia nim. ubi erat, magis adversus injurias profanorum esset munitus, varia ibi & multa Deorum erant signa & arae, quas recenset Meurs. in Ceram. Gem. c. xxv. inter quae praecipua fuit illa ara Jovis Καταιβάτου, posita ut simul cum Minerva eas custodiret. Unde Sophocles d. l.

Ὁ γὰρ εἰσαιὲν ὁρῶν κύκλος
Λεύσσει νιν μορίου Διὸς
Χὰ γλαυκῶπις Ἀθάνα.
Nam ut hoc custodiant, intenti sunt
Jovis Morii oculi,
Et Caesia Minerva.

Hanc autem aram ideo consecrasse illos verisimile est, vel ut locum illum sanctum & ἄβατον indicarent, vel ut summi numinis reverentia a violandis oleis deterrerentur, & Jovis fulmen timerent. Fuisse etiam aliis in locis aras & templa Jovis Cataebatae, videtur indicare locus Hesychii in voce Καταιβάτης, quem explicat per Διὸς ἱερὸν, quod an commode fiat dubito, potiusque tuae, Vir Illustris, sententiae accedo, qui legendum putas Καταιβάτου Διὸς ἱερὸν, & quomodo Bochium, ad Psalm. xviii. supra laudatum, citasse video, & ita commode in nummis Cyrrhestarum Διὸς Καταιβάτου praeferentibus, ἱερὸν potest subintelligi, & templum in ea urbe Jovi, hoc nomine culto, sacrum fuisse, ipsae nummorum facies indicant.

CAPUT

CAPUT IX.

De Jove Elicio.

ATque haec sufficere in rem praesentem de ratione hujus appellationis possent: nam illis, recte perpensis, neminem credo amplius dubitaturum, Jovem ΚΑΤΑΙΒΑΤΗΝ, esse *FULGURATOREM*; sed aliud quod agamus superest, nim. an recte omnes huc usque fere Viri Docti, qui Graeca haec Auctorum loca Latinis verbis extulerunt, Jovem Graecorum ΚΑΤΑΙΒΑΤΗΝ, *ELICIUM* vocaverint & interpretati sint? Quod negavit Vir Doctus, & recte quidem mea sententia; sed tamen ipse, quid sit Jupiter Elicius, non plane percepisse videtur: non enim Elicius dicitur a Romanis, *quia ipse Jupiter*, ut ait Vir Doctus, *non ejus fulmen, elicitur.* Et male negat Elicium Jovem esse *fulminantem*; nam revera est *fulminans*, sed non ΚΑΤΑΙΒΑΤΗΣ, neque illud noxium, & candens fulmen jaciens, sed aliud felicioris augurii fulmen. Ac primo, nullius momenti esse illam distinguendi rationem, inter Jovem & fulmen, & quasi diversum esset *Jovem Elicere*, vel *fulmen Jovis Elicere*, apparet ex omnibus, quae supra disseruimus, ubi docuimus & Jovem *descendere*, & ignem sive fulmen *descendere* dici, & Καταιβάτην dictum Jovem, dictum etiam ejus fulmen. Unum ergo idemque est Jovem elicere, sive ejus fulmen, quod inferius patebit amplius, ubi docuerimus, numquam Jovem elici solitum,

tum, nisi per fulmen, & in sacris piacularibus sive auguriis numquam Jovem, nisi per fulmen, sententiam suam indicasse. Ut constet ergo ratio cognominis Elicii, primo quid *elicere Jovem*, vel *fulmen* sit, dicendum. Quod nemo melius, quam illi Auctores, qui initium & occasionem istius cognominis, a Numa Jovi inditi, tradidere. Praecipue Ovid. lib. III. Fast. v. 285. ubi refert, Numa cum Egeria, ut solitus erat, in silva colloquente, repente Jovem fulminasse.

Ecce Deum genitor rutilas per nubila flammas
Spargit, & effusis aethera siccat aquis.
Non alias missi cecidere frequentius ignes;
Rex pavet & vulgi pectora terror habet.

His verbis Poëta exprimit illud fulmen, quod *terrificum* est, & cum fragore venit, quod & *Ostentatorium* dici supra. p. 26. docuimus. Ad illud fulmen terrorem concipit Numa, tremunt Romani, & omnia sibi noxia inde portendi existimant. Numa, qui novarum ceremoniarum auctor erat, adjicit animum ad illa prodigia procuranda & expianda. Sed cum rationem ignoraret, ab Egeria monetur, a Pico & Fauno ritum piandi illum optime discere posse; hos astu quodam vino depositos vinculis constringit, & ita per vim obtinet, ut illi ipsum Jovem deducant, qui Numam erudit de ratione piandi fulmina. Et ita postero die ex praescripto Jovis Numa fulmen Jovis elicit, & imperium per ipsam Jovis sententiam firmat. Haec ita Poëtico more narrat Ovidius. Apparet autem alio modo a Fauno & Pico elicitum fuisse Jovem: descendebat enim ipse; alio a Numa: nam tunc tantum per fulmen numinis sui praesentiam testabatur; quia autem Numa vole-

bat credi, ſe ab ipſo Jove Populo Romano regem dari, hinc utebatur illa evocatione Jovis. Ex his ergo conſtat, *Jovem elicere*, nihil aliud apud Romanos deinceps fuiſſe, quam ſolenni quodam carmine rogare Jovem, ut quodam oſtento vel ſigno manifeſto praeſentiam ſuam declaret, & monſtret ac doceat, an res, quam in Reipub. commodum agere vellent, fauſta felixque ſit eventura. Si autem prodigia quaedam facta eſſent, ut erant ſuperſtitioſiſſimi, vel *fulmen*, vel *aliud quod viſum miſſum eſſet, ex mentibus Divinis elicerent, qua ratione ea ſuſcipere atque curare poſſent*, ut loquitur Liv. lib. 1. c. 20. Et hinc diſciplinae auguralis nobiliſſimam partem fuiſſe credo, hanc eliciendi Jovis ſcientiam, qua deinceps Romani frequentiſſime uſi fuere. Et ſummo jure Jovem praecipue eliciebant, quia ille omnium auguriorum praeſes, & praecipuus Auguralis Deus, & a quo Apollo auguralem doctrinam didicit, habebatur, ut docuit Vir Illuſt. Ezech. Spanh. ad Callim. Hymn. in Jov. v. 69. & hinc eſt, quod fere ſemper in procurandis prodigiis elicitam Jovis voluntatem & mentem legamus, qui, ſi fauſta ſigna daret, *firmare omen* dicebatur, ut mox docebimus; ſin minus, magna cum clade non pie agentes perdebat. Haec autem univerſa Jovis eliciendi ratio ex diſciplina augurali inſtitui debebat, & ut in reliquis auguriis definita erant fauſta & infauſta omina, ita in eliciendo Jove optimum habebatur, ſi puro aethere, ſine nube, a ſiniſtra parte tonaret. Hoc egregie doctiſſimus Poëta Virgilius lib. 11.680. docet, narrans prodigium flammae circa caput Aſcanii viſae, quod ingentem AEneae & aliis terrorem incutit, qui ignari

ignari prodigiorum aqua extinguere illam ſtudebant, Anchiſes autem, qui ſemper a Poëta ut religionis & ceremoniarum peritiſſimus inducitur, ſe accingit ad eliciendum Jovem: ita enim addit,

At pater Anchiſes, oculos ad ſidera laetus
Extulit, & coelo palmas cum voce tetendit;
Jupiter Omnipotens, precibus ſi flecteris ullis,
Aſpice nos; hoc tantum: & ſi pietate meremur,
Da deinde auxilium Pater; atque haec OMINA FIRMA.

Hic habes carmen & formam eliciendi, neque vanae Anchiſae preces: nam

Vix ea fatus erat ſenior; ſubitoque fragore
Intonuit laevum, &c.

Ecce jam elicitum Jovem, ſive tonitru, & fulmen, ſtatim autem Anchiſes hoc viſo, Jovis ſententiam & propitiam mentem obſervans, gratias agit.

Hic vero victus Genitor ſe tollit ad auras.
Affaturque Deos, & ſanctum ſidus adorat.

Sic eodem modo apud Ovid. d. l. Numa poſtquam a Jove, eum eliciendi rationem didiciſſet, ſe ad rite illud peragendum accingit,

Conſtitit, atque caput niveo velatus amictu,
Jam bene Dis notas ſuſtulit ille manus.
Atque ita, tempus adeſt promiſſi muneris, inquit,
Pollicitam dictis Jupiter adde fidem.
Dum loquitur, totum jam Sol emerſerat orbem,
Et gravis AEtherio venit ab axe fragor.
Ter tonuit ſine nube Deus, tria fulgura miſit,
Credite dicenti; mira, ſed acta, loquor.

Et hinc ex hac diſciplina Plinius lib. 11. c. 53. agit de evo-

evocandis fulminibus, quod idem eſt, ac de eliciendo Jove, & recte in eodem cap. tradit, *Lucos, & aras & ſacra habemus, & inter Statores, & Tonantes & Feretrios, ELICIUM quoque accepimus Jovem.* Tota autem haec eliciendi Jovis & fulminis ceremonia a Numa inſtituta, & deinceps a Romanis frequentata fuit propter perſuaſionem, quam imbiberant miſeri mortales, de oſtentis, prodigiis & ominibus, & , quae plura cerebri humani inſania finxit, ludibriis. Omnibus enim fere, quae aliquantulum a quotidiana ratione aberrabant, rebus felicis vel infelicis ominis ſigna ineſſe credebant, nihil temere fieri; ſed a Diis, ad monendos homines, quid caverent, vel agerent, omnia dirigi. Hinc, quia tam multiplicia erant, & ambigua omina & oſtenta, ut aliquando bonum & fauſtum exitum portenderent; aliquando eadem impendens aliquod malum denuntiarent, incerti plerumque pendebant ſuperſtitioſorum animi, viſo aliquo omine, quod ex communi conjectorum diſciplina felix habebatur. Ideoque, ut omnis dubitatio anxiis eximeretur, Jovem precabantur, ut ſi revera fauſtum omen eſſet, alio, eoque ſimili, prius illud *omen firmaret*. Haec enim propria erat in hac re locutio, ut docet Servius ad d. Virgilii locum. *Secundum Romanorum morem petit, ut viſa FIRMENTUR: Non enim unum augurium vidiſſe ſufficit, niſi CONFIRMETUR ex ſimili; nam ſi diſſimilia ſint poſteriora, ſolvuntur priora, unde eſt,*

Quantum Chaonias aquila veniente columbas.

Nam aquila ſine dubio columbis plus poteſt. Et eodem modo apud Ciceron. de Divin. lib. 1. c. 47. oſtentum Mario

rio conſpicitur, Aquila ſerpentem conficiens, quod ubi

Conſpexit Marius divini numinis Augur,
Fauſtaque ſigna ſuae laudis reditusque notavit,
Partibus intonuit coeli Pater ipſe ſiniſtris;
Sic aquilae clarum FIRMAVIT *Jupiter* OMEN.

Et apud Sil. Ital. IV. 103: a Romanis accipiter cernitur, columbas invadens, & leto dans, donec Aquila, illo fugato, ſe ad eam partem exercitus Romani conferret, in qua ſtabat Scipio, & ejus galeam perſtringeret, quo viſo Liger exclamat,

—— *Noſco te ſumme Deorum,*
Adſis o, FIRMESQUE *tuae Pater alitis* OMEN.

Ex quibus omnibus & aliis pluribus, quae, ſi res poſceret, adduci poſſent, patet, quid ſit, *Elicere Jovem*, & ejus fulmen evocare; ſed addendum hoc quoque erit, illam evocationem debere rite fieri, & ſecundum diſciplinam a Numa inſtitutam: nam, ſi non rite inſtitueretur, Jupiter ille *Elicius*, fiebat revera ΚΑΤΑΙΒΑΤΗΣ, & non fulmine quodam innoxio a coeli parte ſiniſtra, & quod non deſcendebat in terram, ſed pernicioſo, & maxime peremtorio iram ſuam exſerebat, ut id unico tantum exemplo Regis Tulli Hoſtilii oſtendemus, qui teſte Livio lib. 1. c. 31. cum omnem aetatem in bellicis expeditionibus egiſſet, nec magnam umquam religioni curam adhibuiſſet, tandem longinquo morbo implicitus, ad ſuperſtitiones devolutus eſt: &, ut tradunt, volvens commentarios Numae, cum ibi quaedam occulta & ſolennia ſacrificia

Jovi Elicio facta inveniſſet, operari his ſacris voluit, ſed *non rite initum aut curatum id ſacrum eſſe, nec ſolum nullam ei oblatam coeleſtem ſpeciem, ſed ira Jovis, ſollicitati prava religione, fulmine ictum cum domo conflagraſſe.* Quod idem quoque tradit Plin. lib. XI. c. 52. & XXVIII. 2. ſed praecipue notandum, quod de morte hujus regis Tulli refert Dion. Halicarn. l. III. pag. 131. qui cum ex antiquiſſimis Reip. monumentis ſcripta ſua confecerit, veriſimiliorem cauſam mortis, quae ipſi per inſidias Numae Pompilii ex filia Nepotis illata fuit, adducit, quamvis, ſcilicet, pro ſua in Deos pietate, & ne communi perſuaſioni repugnando inter profanos haberi a plebe poſſet, mavelit irati Dei fulmini adſcribere. Ait autem a quibuſdam proditum memoriae eſſe, hunc Numae nepotem a Tullio inter intimos amicos habitum, & cum Rex ſacrificium quoddam domeſticum perageret, & forte τῆς ἡμέρας ἐκείνης χειμερίου σφόδρα γενομένης, κατά τε ὄμβρον, καὶ ζάλην καὶ σκότον, ὡς ἔρημον ἀπολειφθῆναι τὸν περὶ τῆς οἰκίας τόπον τῶν φυλαττόντων. *Die exiſtente turbida & procelloſa, & per imbrem & tempeſtatem & tenebras, loco ante domum a cuſtodibus deſerto,* Numae nepotem cum conjuratis intraſſe, Regem & omnem familiam occidiſſe, ignem undique domui injeciſſe, & rumorem hunc de fulmine vulgaſſe. Quod certe veritati magis convenire videtur, quam regiam domum ita per omnia ſua membra fulmine ſubito fuiſſe accenſam, ut nullus ex domeſticis excedere potuerit; quî enim perſuadebitur, ullam domum ita univerſam corripi a fulmine, ut e numeroſa familia nemo evadere poſſit, nullos etiam ad primum fulminis conſpectum, quod ſumma quaeque tangere,

tangere, &, nisi occuratur, ad inferiores partes descendere solet, Romanos concurrisse ad exstinguendum in principio incendium, quod si invalesceret, facile domus ab habitantibus deseri potuisset. Haec incredibilia mihi videntur, & totam regiam familiam cum servis internecione periisse, domo a fulmine correpta, numquam mihi persuaderi patiar, quod tamen facile accidisse credam, si statuamus, conjuratos die quadam procellosa admodum & turbida regiam invasisse, omnes aditus clausisse, & occisis omnibus per vim & ferrum domesticis, ab omni parte aedificium incendisse, ut flamma, tot alimentis aucta, domum universam subito corripuerit. Famam autem de fulmine ad amoliendam a se caedis suspicionem, callido commento, in credulum & superstitionibus deditum vulgus sparsam. Quod verosimilius facit similis fama, quae de Imperatoris Cari morte fuit in vulgus sparsa, quasi ille etiam fulmine fuisset absumptus, quod Ctesiphontem transire voluisset, cum revera mortuo Caro, ejus cubicularii tentorium incenderint, ut nos docet Epistola Julii Calphurnii apud Vopisc. in Caro. IX. *Cum Princeps noster, vere Carus, aegrotaret, tanti turbinis subito exorta tempestas est, ut caligarent omnia, neque alter alterum nosceret: coruscationum deinde, ac tonitruum in modum fulgurum igniti sideris continuata vibratio, omnibus nobis veritatis scientiam sustulit. Subito enim conclamatum est, Imperatorem mortuum, & post illud praecipue tonitrum, quod cuncta terruerat. His accessit, quod Cubicularii, dolentes Principis mortem, incenderunt tentorium. Unde fama emersit, fulmine interemptum eum, quem, quantum scire possu-*

possumus, aegritudine constat absumptum: sed haec in transitu. Hoc autem ex omnibus, quae huc usque adduxi, patere puto, Jovem Elicium dici non posse καταιβάτην, & Viros Doctos, qui eam vocem ita interpretati fuerunt, errasse. Praeter autem hanc eliciendi Fulminis, ad firmationem ominum, rationem, aliquando etiam eliciebatur ignis coelestis ad sacrificia incendenda, ut notat Serv. ad Virg. AEn. XII. 200.

Audiat haec Genitor, qui foedera fulmine sancit.

Confirmat, sancta esse facit: quia cum fiunt foedera, si coruscatio fuerit, confirmantur, vel certe quia apud majores arae non incendebantur, sed ignem divinum precibus eliciebant, qui incendebat altaria. V. Dausqu. ad Sil. Ital. I. 96. quo & referri debet locus Tibul. lib. IV. V. 130.

Jupiter ipse, levi vectus per inania curru,
Affuit, & coelo vicinum liquit Olympum,
Intentaque tuis precibus se praebuit aure,
Cunctaque veraci capite adnuit. Additus aris
Laetior eluxit structos super ignis acervos.

Ita enim ex antiqua editione Veneta 1475. distinguendus hic locus, cum nullo sensu in quibusdam legatur *innuit abditus aris*, quod & Passeratius vidit. Neque etiam displicet, quod in altera editione Regii Lepidi anni 1481. legitur *Affluit* pro *adfuit*, quo verbo descensus Jovis, vel delapsus melius indicatur, verbo enim *fluere*, & ejus compositis eleganter Latini delapsum ex coelo, vel alto loco designabant, ut ostendit Gevart. Lect. Papin. lib. I. c. 4. & eo sensu Lucan. lib. I. 655.

Si

Si saevum radiis Nemeaeum Phaebe Leonem
Nunc premeres, toto FLUERENT *incendia mundo.*

Deinde ex hoc loco differentia Jovis fulminantis & καταιβάτου ab Elicio & benevolo patet, quod *levi curru* vehatur, cum, ut ex Horatio supra vidimus, si *fulmina sua parum castis lucis mittit, gravi curru quatiat Olympum.* Atqui haec eliciendi ignis divini consuetudo a Gentilibus fuit creberrime celebrata; in qua notari etiam potest, solenni carmine id fuisse peractum, ut etiam supra in fulmine eliciendo ostendimus: ita enim Pausan. lib. v. Eliac. c. ult. agens de urbibus Hierocaesarea & Hypaepis, in quibus templa dicit esse amplissima, quibus cellae cum aris, & supra illas cinis multum colore, a vulgato colore, distans, qui ex coelesti igne superstes ibi servatur. Ignem autem magus quidam, foco aridis lignis impositis, invocato barbaro & ignoto Graecis carmine, a Deo elicit, & addit ἄνευ πυρὸς ἀνάγκη πᾶσα ἀφθῆναι τὰ ξύλα, καὶ περιφανῆ φλόγα ἐξ αὐτῶν ἐκλάμψαι. *Sine igne oportet omnia ligna accendi, & purissimam flammam inde emicare.* Ex quo loco apparet, fuisse illud genus magicae artis: quare eo referri merito potest illud, quod Auctor Apocalypseos cap. XIII. v. 13. ubi de secundae bestiae praestigiis agit, ita vaticinatur. Καὶ ποιεῖ σημεῖα μεγάλα, ἵνα καὶ πῦρ ποιῇ ΚΑΤΑΒΑΙΝΕΙΝ εἰς τὴν γῆν, ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, *& faciet magna signa, ita ut &* DESCENDERE *faciat ignem ex coelo in terram coram hominibus*, quod & supra pag. 39. notavimus. Ita etiam Silius Ital. I. 95.

Inmugit tellus, rumpitque horrenda per umbras
Sibila, inaccensi flagrant altaribus ignes.
Tum magico volitant cantu per inania manes
Exciti, &c.

paullo post addit

—— *audito surgentes carmine flammas.*

Ut recte eum locum constituit D. Heins. qui ex hac magica arte, hunc & Pausaniae modo laudatum locum egregie illustravit. Quae superstitio a veris, in Sacris literis, historiis, ut lib. 1. Reg. c. 18. v. 38. dimanavit; ut recte Stuckius annotavit de sacrif. p. 154. & praecipue Bochar. Hierozoic. lib. 11. c. 35. vel ex ipso primo Abelis sacrificio, (quod ea ratione accensum recte statuunt Viri Docti. v. Grot. ad Gen. 1 v. 5.) deduci posset. Ab his ritibus sacris *Elicius* fuit dictus, diversus a *Cataebata*, qui numquam salutaris, aut dubii animi firmandi causa fulmen mittebat, sed semper noxius, & humano generi perniciem adferens. Differebant etiam ipsae preces: si enim ad Jovem Elicium dirigebantur, ut vidimus, placidum & innoxium ejus fulmen, ut tantum ostenderetur in aethere, non in terram descenderet, exorabant; si vero Jovem fulguratorem & καταιβάτην venerabantur, non ut mitteret fulmen, sed ut illud averteret, precabantur, ut apud Eurip. Hecub. 68. Hecuba inclamat

Ω᾽ στεροπὰ Διός.

O fulgur Jovis.

Ubi Schol. ἐπειδὴ πρὸς τὴν τοιαύτην ὄψιν ἐδυσχέραινε, ποιεῖ τὸν λόγον πρὸς τὴν ἀστραπὴν τοῦ Διός, ἵνα ἀποτρέψῃ αὐτὴν καὶ ἀφανίσῃ. *Quoniam post tale visum infelix erat, ad Jovis fulgur sermonem facit, ut id averteret & tolleret.* Unde & Τροπαῖος,

&

& Ἀποτρόπαιος Jupiter a Graecis, & *Averruncus* a Latinis colebatur. Ipsum tamen καταιβάτην invocatum, ut fulmen suum infestum & noxium mitteret, non nego; sed non nisi ab iis, qui in extrema infelicitate constituti, desperata salute, se exsecrationibus, & diris caput suum devovebant, & vitae taedio mortem sibi praesentem imprecabantur, ut AEneas apud Virg. v. AEn. 691.

Vel Tu, quod superest, infesto fulmine morti,
Si mereor, demitte, tuaque hic obrue dextra.

Sed haec extra institutum longius evagantur; qui exempla desideret, videat La Cerdam ad Virg. IX. AEn. 495. Concedam ergo libentissime Viro Docto, Elicium non posse vocari Jovem καταιβάτην, aliamque vocem quaerendam, qua Latini idem illud in Jove expressere, quod Graeci.

CAPUT X.

De signis Deorum Coelo delapsis.

AT cur Romani non dixerunt *Descensorem*, vel *Coelo delapsum* Jovem, ut videtur velle Vir Doctus? rationem hanc puto fuisse, quod in Romanorum lingua, vox *descendere* generali tantum significatione dicatur, de omnibus omnino rebus & hominibus, qui ex altiori loco in humiliorem demittunt se, vel delabuntur; nec magis κυρίως fulmen *descendere* possit dici, quam quaevis alia res; unde neque in fulminum variis speciebus tradendis, quae fere eadem a Latinis atque a Graecis, licet diversae sint appellationis rationes, pro utriusque

linguae genio, eadem autem vi & natura, ſtatuebantur, nullum videmus memorari, quod *Deſcenſorium* proprie dicatur, ut apud Graecos σκηπτὸς καταιβάτης; ſed aliis & variis cognominibus illud diſtinguebant. Si ergo Romani, qui tale fulmen ignorabant, Jovem dixiſſent *Deſcenſorem*, divinandum reliquiſſent, qualis Jupiter, qui mille modis, & cum aliis Diis communibus, deſcendebat quotidie, intelligendus eſſet, neque eo cognomine aliquid praecipuum, & a reliquis numinibus diſſors notaretur; apud Graecos autem nemo de vera ratione Jovis ΚΑΤΑΙΒΑΤΟΥ dubitare poterat, qui modo noverat fulmen aliquod eſſe, quod κατ' ἐξοχὴν ΚΑΤΑΙΒΑΤΕΣ dicebatur, & hoc quotidianis illi *Cataebatae* Jovi ſacris, & tot aris, in locis fulgure tactis erectis, omnium in oculos incurrebat; & nemo, etſi vox latioris eſſet ſignificationis, non poterat ſtatim ad ſolum deſcenſum Jovis per fulmen referre. Et hoc fortaſſe etiam ſenſiſſe Vir Doctus videtur, cum poſtquam Jovis καταιβάτε rationem in triplici, quem facit, deſcenſu quaeſiviſſet, & animadvertiſſet, praecipue ex loco Libanii, ubi opponitur ἱκεσίῳ & μειλιχίῳ, minime Jovem placidum & benevolum, hoc cognomine, poſſe notari, omiſſo triplici omnino deſcenſu, quem tamen ipſe primus finxerat, delabitur ad quartum aliquem deſcenſum, nimirum, quo Dei per imagines ex Coelo deſcendiſſe credebantur. Sed quia haec mera eſt conjectura, nullo idonei auctoris teſtimonio ſuffulta, eodem, imo majori jure, eam repudiare licet, quam auctor eam proponit: nihil enim profertur de ipſius Urbis Cyrrhi fatis, de ejus religione, aut praecipuo quodam erga Jovem καταιβάτην cultu,

tu, quae omnia oportuisset conspici, si, quod de Trojanis, Pessinuntiis, & Ephesiis, infinitis locis veterum Scriptorum affirmatur, idem verum de Cyrrhestis foret. Vel ad summum, non nisi conjectura proponi debuisset, non autem tam levibus argumentis aliquis induci, ut tanquam certissimum hoc nobis obtruderet. Deinde an verosimile alicui videri posset, tam celebre & admirandum prodigium de Jovis, summi Deorum Regis & Patris, simulachro coelo delapso, a nullo memoratum fuisse? cum Palladis, Dianae, Matris Deûm, inferioris ordinis Dearum, signa tot praeconiis celebrata fuerint? Nonne hic religionem, & nimiam veterum Scriptorum superstitionem, quae in levioribus argumentis conspicitur, jure quis desideret? Video responderi facile posse, res Cyrrhestarum obscuriores aliorum populorum fatis esse, neque a multis, certe qui hodie nostris manibus teruntur, Scriptoribus fuisse celebratas & proditas, vel interiisse illius urbis monumenta, & religiosi Deorum cultus memoriam. Sed quid hoc in rem praesentem valeat, videre equidem non possum: non enim proprium & unicum numinis Cyrrhestarum nomen fuit καταιβάτης, sed a Graecis, ab Atheniensibus, ab Elaeis diu, etiam forte ante Cyrrhestas conditos, eo nomine Jupiter, imo per totam Graeciam fuit cultus. Ipsi arae in Academia, in Elide, & ubique, ubi bidental esset, erectae fuerunt; omnia enim loca ἐνηλύσια, ut ex Etymolog. & aliis vidimus, Jovi καταιβάτῃ consecrata fuerunt, & a commercio hominum exempta. Nihil ergo opus Cyrrhi urbis accurata cognitione, nihil de ejus fatis & rebus gestis inquirere necesse, ut sciamus veram hujus co-

gnominis rationem. Si enim, quia illi imaginem coelo delapſam poſſiderent, Jovem ea appellatione coluerint, neceſſitas nobis impoſita eſt, idem de Athenienſibus & Elaeis, & quotquot eum hoc nomine venerabantur, fingendi, & credendi, non unam imaginem Jovem demiſiſſe, ſed liberaliter illum pluviam quandam imaginum in plures urbes miſiſſe, quae deinde aemulatione maxima contenderent, quaenam veram hujus Jovis ΚΑΤΑΙΒΑΤΟΥ imaginem exhibere poſſet, ut hodie Romanenſium ſacris obnoxiae civitates de ſimilibus imaginibus, & neſcio non quibus quiſquiliis certare & ambigere ſolent. Et quis credat Athenienſes, tam magnificos rerum & urbis ſuae praedicatores, & qui munera Deorum in civitatem ſuam ad faſtidium crepant, hoc inſigne miraculum, & veneratione ſumma dignum prodigium ſilentio involviſſe? Praecipue, cum non, ut reliquae civitates, unam ſe alicujus numinis effigiem coelo delapſam poſſidere, ſed, quod rarius & excellentius erat, binas gloriari potuiſſent. Minervae enim ex coelo decidiſſe imaginem jactaverunt, teſte Pauſan. lib. I. c. 26. Nullus ergo huic conjecturae locus relinquitur, neque ea ex ipſa voce ΚΑΤΑΙΒΑΤΗΣ firmari ulla ſpecie poteſt, quia ſcilicet Graeci καταιβασίας vocare ſolebant, *ſigna coelitus demiſſa*, id enim numquam apud Graecos de ſimulachro quodam ex coelo lapſo, ſed, ut puto me luculenter ſatis ſupra demonſtraſſe, de aliis prodigiis, fulmine, tonitru, imbre, procellis, & his affinibus dicebatur. Simulachrum autem, ſi delapſum fingeretur, Διοπετὴς vocabatur, ut alia illa Dearum ſimulachra, a Scriptoribus; qui, ſi illa eſſet vocis καταιβάτου

τειβάτυ significatio, cur non dixere, Pallada, Dianam &c. καζαιβάτην? Praeterea non video, quo colore Vir Doctus, si jam concedamus Jovem καζαιβάτην ob imaginem coelestem dictum, haec ab Hebraeorum religioso cultu derivare possit, & ex eorum sanctissimo penetrali, ubi *visibile invisibilis praesentiae symbolum, Arca latebat*, opinionem hanc imaginum coelo delapsarum deducere; cum omnibus notum sit, quid Gentes de Judæorum hoc sacrario crediderint, & scriptis suis consignaverint: nimirum impiam & Deorum osorem hanc gentem variis calumniis differebant, sed impietatem ejus populi inde maxime se collegisse judicabant, quod nulla in eorum templo Dei alicujus imago vel simulachrum reperiretur; locum audiverant esse in illorum templi penetralibus vacuum, nullis signis ornatum, hinc efficiebant omnem Deorum cultum ab hoc populo negligi, quia gentes praecipue illum in signis & sacris simulachris positum esse credebant. Hinc Tacit. Histor. v. c. 9. *Romanorum primus Cn. Pompejus Judaeos domuit, templumque jure victoriae ingressus est. Inde vulgatum, nulla intus Deum effigie VACUAM SEDEM, ET INANIA ARCANA.* Et Flor. in vexatissimo illo loco Lib. III. Cap. 5. *Hierosolymam defendere tentavere Judaei, verum hanc quoque intravit, & vidit illud impiae gentis ARCANUM sub aureo uti coelo.* Ad quae loca, quae a Viris Doctis, & praecipue quae a viro summo J. G. Graevio annotata sunt, respici possunt. Si ergo a Judaeis hoc Gentiles accepissent, non conspiceretur Jupiter καταιβάτης imagine quadam humana, vel insidens rupi, vel in templi me-

medio, ſed penetrale aliquod vacuum, & inane nobis exhiberi debuiſſet. Non admittenda ergo haec conjectura, nec ad aliam vocis καταιβάτυ interpretationem, praeter illam, quam dedimus, confugiendum cenſeo.

CAPUT XI.

De Urbe Cyrrho, & cur illius nummi ΔΙΑ ΚΑΤΑΙΒΑΤΗΝ *exhibeant.*

Quamvis autem Cyrrheſtas non aliud in animo habuiſſe, cum Jovem hoc nomine coluerint, quam quod omnes Graeci intendebant, credere fas ſit, videtur tamen illis ſpecialis quaedam & propria cauſa fuiſſe, cur praecipue nummos hujus Jovis epigraphe notaverint, neque enim temere in aliarum urbium moneta hic titulus conſpicitur. Dignum certe illud accurata indagatione videtur, quia, ſi ejus rei veram rationem aſſequi liceat, rem literariam & nummariam inde aliquantum illuſtrari poſſe confidimus. Et quamquam, propter illius Urbis in veterum monumentis rariſſimam memoriam, non multum ſubſidii ſperare licet, conjectura tamen non levi aliquid hic poſſe deprehendi credo. Nimirum in illa urbe templum Jovis καταιβάτυ fuiſſe celeberrimum ſuſpicor, quod exhibet nummus Philippi Senioris, ubi Jupiter ſedet in templo quatuor columnarum apud *Triſtan. t.* 11. *p.* 571. *& Vaillant. Numiſm. Graec. p.* 197. Et hujus urbis nummis ideo illud numen inſculptum eſſe, credibile eſt, quia praecipue in ea cole-

colebatur, ut apud Ephesios Diana, &c. neque hoc, credo, quisquam negabit; sed jam ratio quare praecipue in hac urbe Jovi ΚΑΤΑΙΒΑΤΗ fuerit erectum templum, quaenam fuerit, difficile dictu est; sed tentabo duplici via. Fortasse in condenda hac urbe, vel antequam ejus fundamenta ponerentur, fulmine locus, in quo urbs poni debebat, tactus, & ideo religione munitus fuit; & conditores fulminis hujus auspicium secuti, ibi templum Jovi ΚΑΤΑΙΒΑΤΗ statuerunt. Quod non alienum a vero facit, tum illud, quod supra de aris, & templis & locis ἀβάτοις disputavimus, tum Cyrrho vicinae urbis Seleuciae Pieriae Jupiter κεραύνιος dictus. De ea enim urbe narrat Appianus Alex. Syriac. pag. 125. Seleucum, in hac urbe condenda, secutum augurium fulminis (eodem nimirum modo, ut Cadmus Bovis in condendis Thebis, Ascanius Suis in Alba ponenda) & urbem condidisse eo in loco, in quem fulmen deciderat, hoc enim eleganter docet vox ἡγήσασθαι, fulmen quasi ducem Seleuco exstitisse, & locum designasse; addit deinde διὰ ὅτο Θεὸν αὐτοῖς κεραυνὸν ἔθετο, καὶ θρησκεύουσι καὶ ὑμνοῦσι, καὶ νῦν κεραυνὸν, *& propterea Deum illis* (Seleucensibus) *fecit fulmen, quod adhuc colunt & Hymnis celebrant*; quamvis autem diversum omen, Aquilae nimirum, Seleuco obtigisse in condenda hac urbe referat Antiochus Malala χρον. ἱστορ. pag. 294. non tanti mihi ejus Scriptoris videtur auctoritas, qui ubique tot falsa veris immiscet, ut ideo gravissimi Auctoris Appiani testimonio aliquid derogandum censeam. Praesertim, cum Appiani dicta firment obvii ejus urbis nummi, tum Regum Syriae, tum Romanorum Imperatorum aetate

percussi, qui vel fulmen mensae impositum cum Epigraphe,

ΖΕΥΣ ΚΕΡΑΥΝΙΟΣ

vel ipsum Jovem, exhibent De quibus egregia tradidere jam Viri Illustres Ez. Spanh. Dissert. de Usu & Praest. Numism. Dissert. v. pag. 392. & Noris de Epocha Syromaced. Diss. III. c. 8. Video quidem non admodum firmo talo niti hanc, licet minime sit absurda, conjecturam, sed tamen non ideo ei minus tribuam, quia video hujus urbis Cyrrhi originem a Procopio. lib. 2. de AEdific. Justin. quem adducit Holsten. ad Stephan. in voce Κύῤῥος, aliter referri. Narrat enim ille Judaeos, ex Babylonia captivitate dimissos, hanc urbem condidisse, & in memoriam Cyri, liberatoris sui, Κύῤῥον, sive, ut alii scribunt, Κύρον appellasse. Ego enim Procopio hic minime fidem habendam putem: quis enim credat Judaeos, qui tam insano amore patriam terram, a Deo ipsis datam, & quam sanctam habebant, deperibant, potestate ipsis a Cyro facta in illam, unde tot annis inviti exulaverant, redeundi, non recta in illam abiisse, lares & sedes ingenti cum voluptate reparasse? quis credat, illos in superiorem Syriae partem, a Judaea longe remotam, contendisse & consedisse? Nulli haec, nisi qui Populi hujus res numquam legit, persuaderi poterunt; & jure a Purpuratorum Doctissimo Norisio explosa. Dissert. II. de Epoch. Syromaced. cap. 3. Ab aliis ergo conditam fuisse puto, sed a quibus, cum destituamur veterum testimoniis, non definiam, neque multum interest; dummodo a Gentilibus, (qui in primor-

primordiis urbium auguriis operam dare ſolebant, eaque in condendis civitatibus, ſi bona apparerent, in futurum, univerſum urbis ſtatum ſignificare credebant; unde haec *fulmina* proprie *perpetua* dicta fuiſſe, Senec. lib. 11. Nat. Quaeſt. c. 74. ait,) conditam fuiſſe conceda- tur; &, inter omnia urbium condendarum auguria, ſaepiſſime Fulguris vel fulminis fuiſſe captatum docet, praeter Seleuciae, quam jam vidimus, exemplum, Lampſaci Urbis nomen; *quod traxiſſe dicitur ex eo, quod conſulentibus in quaſnam terras potiſſimum tenderent, reſponſum erat, ubi primum FULSISSET, ibi ſedem capeſſerent*, teſte Pomp. Mel. lib. 1. c. 19. Quam rationem appellationis confirmat Etym. Magni Auctor, in Λάμψακος a Berkelio ad Stephanum adductus. Ὅτι τοῖς Λαμψακηνοῖς χρησμὸς ἐδόθη, ὅπου ἂν αὐτοῖς λάμψῃ, ἐκεῖ πόλιν κτίσαι. Ἀστραπῆς οὖν γενομένης, εἶδον τὸν τόπον, καὶ ἔκτισαν τὴν πόλιν, Λάμψακον ταύτην προσαγορεύσαντες. In quibus verbis nauci eſt, εἶδον τὸν τόπον, *viderunt locum*, ſed legendum εἷλον, *ceperunt locum*, condendae nimirum urbis. Cui autem minus haec placebit, ipſi alteram diſcutiendam conjecturam propinabo, quae fortaſſe nobis ob oculos ponet, non ſine ratione in Cyrrheſtica regione Jovem ΚΑΤΑΙΒΑΤΗΝ fuiſſe cultum. Notum eſt, neque probatione eget, cum id jam ex multis locis ſupra laudatis appareat, & ſi opus eſſet infinitis Poëtarum poſſet doceri, praecipue Jovem τὸ τοῦ καταιβάτου, ſive τὴν δύναμιν τοῦ καταιβάτου, ut Libanii verbis utar, exercuiſſe in illo proelio contra Gigantas, quos ardentiſſimo & maxime vehementi fulmine proſtravit, ut fortaſſe ab ea victoria non male arceſſi poſſit origo hujus vocis; unde & pingitur *ful-*

mina ad inferos mittens, & Gigantas repressos fulmine tenens sub pedibus, & conculcans, apud Albric. de Deor. Imagin. c. 11. Hanc autem Jovis pugnam & insignem victoriam Homerus canit contigisse in Arimis. Il. B. v. 780.

> Γαῖα δ' ὑπεστονάχιζε, Διῒ ὣς ΤΕΡΠΙΚΕΡΑΥΝΩ
> Χωομένῳ, ὅτε τ' ἀμφὶ Τυφωέϊ γαῖαν ἱμάσσῃ
> Εἰν Ἀρίμοις, ὅθι φασὶ Τυφωέος ἔμμεναι εὐνάς.
>
> *Terra autem subtus gemiscebat, Jove quasi fulminibus gaudente*
> *Irato, quando circa Typhoëa terram verberat*
> *In Arimis, ubi dicunt Typhoei esse cubilia.*

Quinam illi populi fuerint Arimi ab Homero dicti, anxie quaesitum est ab omnis aevi Grammaticis & Criticis. Eustathius fere omnes sententias memorat, & dicit a quibusdam in campis Lydiae, circa urbes Philadelphiam & Sardes, ubi regio tota adusta, nullas arbores praeter vitem ferebat, statui, alios non longe inde removere, & ad Tmolum montem Arimos collocare, alios vero in Cilicia, alios in insulis Pithecusis, alios denique in Syria, & in ipsa iterum Syria diversis in locis, quosdam circa Tyrum, plurimos vero circa fluvium Orontem, qui olim Typho dictus fuit, ponere. Sic Strabo, in definiendo vero Arimorum situ, admodum fluctuat. Et lib. XIII. in Asia minore ad lacum, prope urbem Sardes, ut & in fine lib. XII. in Libro vero XVI. tradit, illam partem Syriae circa Fl. Orontem fabulosam esse, fingentibus & credentibus plurimis, ibi a Jove Typhonem fulmine percussum, & ipsum fluvium olim Typhonem dictum, deinde ab eo, qui ponte eum junxit, dictum Orontem,

&c

& hinc, addit, a quibusdam hic Arimos collocari, apud quos Homerus & Pindarus Typhonem fulmine percussum narrant. Ex his omnibus patet, licet certo definiri non possit, ubinam Arimi Homerici siti fuerint, omnes gentes tamen talia loca, quae fulminibus crebris erant exposita & infesta, Arimorum sedes habuisse; nullos autem hoc majori jure, quam Syros, potuisse facere jam satis manifestum est, postquam Viri Docti ostenderunt Syros, & iis vicinos Cilices, veros Arimos esse. vide Dickins. Delph. Phoeniss. c. 2. & nostrum & Musarum Decus J. Georg. Graev. in Lect. Hesiod. c. 23. & huc facere videtur, quod de Oronte Gigante, cujus cadaver XI cubitorum longum in Orontis alveo fuit repertum, & quod ostendit Gigantas circa Fl. Orontem consedisse, narrat Pausan. lib. VIII. c. 29. Jam quid mirum est, si in campis circa Orontem Gigantas Jupiter perdiderit, Cyrrhestas, qui ei fluvio vicini adjacebant, in suis finibus id contigisse, jactasse? & ideo Jovi ΚΑΤΑΙΒΑΤΗ, Gigantum fulminatori, templum & sacra fecisse? praecipue cum & Arcades, qui Jovem in Agro Trapezuntio cum Gigantibus congressum jactabant, sacrificaverint ἀςραπαῖς καὶ θυέλλαις ϗ βρονταῖς *fulminibus, procellis & tonitribus* teste eodem Pausania ibid. Neque haec, quae de Arimis in Cyrrhestica collocandis disputavimus, infirmari inde puto, quod aliquantum remoti fuerint ab Oronte, & regio Seleucis intermedia fuerit, cum non tanta fuerit ejus distantia. Nam Strabo lib. XVI. dicit, Cyrrhesticam regionem usque in Agrum Antiochensem extendi; & ab altera parte in Comagenen usque. Denique ut ratio, quare in Mysia ad Philadelphi-

am Arimi ſtatuerentur, erat, quod ibi eſſet χώρα κατακεκαυμένη adusta regio, ita in Cyrrheſtica ager admodum bituminoſus erat, & in Comagene circa urbem Samoſatam *ſtagnum, emittens limum (Maltham vocant) flagrantem*. Plin. II. 104. & licet hoc ſtagnum in Comagene ſtatuatur, ab aliis ſub Cyrrheſtica ponitur, ſi vera eſt, ut nullus dubito, emendatio Iſaaci Voſſii in obſerv. de origine pulveris Bellici. pag. 91. qui in Tibullo. IV. I. v. 145. legit,

Ardet Areccaeis aut unda Cyriſthia campis.

ubi unda *Cyriſthia* vel *Cyrrheſtica* dicitur ille lacus in campis *Arecae*, vel ut Ptolomaeo dicitur, *Araces*, prope Samoſatam. Haec licet forte alicui leviora videri poſſent, melius tamen evincunt, Jovem dictum & cultum a Cyrrheſtis, quia fulminantem & iratum Jovem hoc titulo exprimere vellent, quam vel propter ſingularem aliquam munificentiam, vel imaginem coelo delapſam, appellatum eſſe nomine quodam, quo nemo umquam Graecorum Scriptorum, propitium & facilem Jovem nuncupavit, & nunc, ſine ullius antiqui Scriptoris loco, affirmatur.

CAPUT XII.

Demetrius Poliorcetes quare dictus ſit ΚΑΤΑΙΒΑΤΗΣ.

Antequam autem ad alia pergamus, excutiendum quoque videtur illud, quod Plutarch. in Orat. II. de Fortuna Alexandri. pag. 338. de Demétrio Poliorcete narrat, qui cum reddidiſſet Athenienſibus libertatem, a Demetrio

metrio Phalereo illis ereptam, passus est se ΚΑΤΑΙΒΑΤΗΝ vocari; verba ejus sunt. Δημήτριος δὲ, ᾧ τῆς Ἀλεξάνδρου δυνάμεως ἡ τύχη σμικρὸν ἀποσπάσασα προσέθηκε, ΚΑΤΑΙΒΑΤΗΣ καλούμενος ἐπήκουε, καὶ πρέσβεις πρὸς αὐτὸν οὐκ ἔπεμπον, ἀλλὰ θεωροὺς αἱ πόλεις, καὶ τὰς ἀποκρίσεις χρησμοὺς προσηγόρευον. *Demetrius vero, cui Alexandri potentiae fortuna parvam portionem contulerat, CATAEBATEM appellari se passus est, & legatos ad eum non mittebant civitates, sed consultores Numinis, & responsa ejus Oracula vocabant.* Cujus appellationis ratio nulla alia esse potest, quam quia Demetrius fulminis modo hostes profligaret; neque vero hoc ipsi nomen imponendo mitem & placidum Jovem ad se venisse indicarunt, hoc enim aliis cognominibus Σωτῆρος & Ἐυεργέτου significabant, quae ipsi quoque per adulationem data testatur idem Plutarch. in ejus vita. 892. quae nomina in acta publica relata & Sacerdotem Σωτήρων, Antigoni nempe & Demetrii, constitutum, docet Plut. ibidem pag. 893. Haec ergo appellatio eodem fine ipsi indita, quo supra ex Libanio vidimus, Julianum Jovi Ἱκεσίῳ & Μειλιχίῳ comparari ob benevolentiam & clementiam, ΚΑΤΑΙΒΑΤΗΝ autem dictum fuisse, quia fulmine hostes percellere putabatur; & eadem ratio est, cur Agamemnon quoque in Lycophronis loco, quem supra pag. 17. adduximus, dicitur venisse ὡς ΚΑΤΑΙΒΑΤΗΣ, & hostium sedes fulmine inflammasse; & Ptolomaeus & Seleucus cognomine Κεραυνῶν induti fuerunt, & deinceps Imperatores Romani Tonantes & Fulminantes dicti, ut ostendit Vir summus Ez. Spanh. de usu & praest. Numism. Diss. 5. & seqq. quibus illustrandis apprime faciunt, quae

quae Tu, Vir Illustr. in eximia Gemmae Augustaeae explicatione, adtulisti: in qua Augustum sedentem, specie Jovis Fulgeratoris vel Fulminantis erudite ostendis, praeclaris, ex veterum Scriptorum monumentis, adductis, ad id probandum, locis, & Jovis cognomen & fulmina sibi Imperatores arrogasse, invictis argumentis doces. pag. 205. Deinde aliam etiam ex argutia Attica occasionem hujus appellationis captatam fuisse conjicio, ex eodem Plutarch. in ejus vita pag. 893. dicit enim, καὶ τὸν τόπον, ὅπου πρῶτον ἀπέβη τοῦ ἅρματος, καθιερώσαντες, καὶ βωμὸν ἐπιθέντες Δημητρίου ΚΑΤΑΙΒΑΤΟΥ προσηγόρευσαν. *Et locum, ubi primum ex curru descendit, consecrantes, & aram ponentes Demetrii CATAEBATAE nominarunt:* ex quibus verbis suspicor Atticos in ambigua significatione hujus vocis lusisse, & quamvis scirent, proprie Jovem ΚΑΤΑΙΒΑΤΗΝ dici ob fulmen sive σκηπτὸν καταιβάτην, quia tamen etiam aliam huic voci κυριολογίαν, sive proprietatem, esse noverant, duas has significationes, quia ambas in Demetrium convenire putabant, conjunxere: ΚΑΤΑΙΒΑΤΗΣ enim dicebatur etiam proprie, qui a curru descendebat. Hesych. ΚΑΤΑΒΑΤΗΣ ὁ ἀπὸ τοῦ ἅρματος ἀποβάτης. *CATABATES, qui a curru descendit.* Vides eadem verba esse, quibus Plutarchus utitur, & quasi ex eo efficta & exscripta. Et ita voce καταβαίνειν utitur aliquoties Homerus, ut Iliad. E. v. 109,

> Ὄρσεο πέπον Καπανήϊάδη, ΚΑΤΑΒΗΣΕΟ δίφρου
>
> *Propera suavissime Capaneiade DESCENDE de curru*

& Iliad. K. v. 541.

Καὶ

Καὶ ῥ' οἱ μὲν ΚΑΤΕΒΗΣΑΝ ἐπὶ χθόνα

Et illi quidem D E S C E N D E R U N T *in terram.*

Et ita Luc. Act. VIII. v. 38. Καὶ ἐκέλευσε στῆναι τὸ ἅρμα· καὶ ΚΑΤΕΒΗΣΑΝ ἀμφότεροι εἰς τὸ ὕδωρ. *Et jussit sisti currum, & ambo* D E S C E N D E R U N T *in aquam.*

C A P U T XIII.

De Variis Deorum Figuris in nummis veterum.

HIs jam defungi rite poteram, quia, ut puto, multis satis & idoneis argumentis simul & Scriptorum verbis probasse videor, neque Jovis ΚΑΤΑΙΒΑΤΟΥ, neque Jovis ELICII illam esse rationem, quam Vir Doctus, *primus omnium propius contemplatus*, *perspexisse se* opinatur, sed Jovem ΚΑΤΑΙΒΑΤΗΝ illum esse, quem Romani sub diversis nominibus, vel a Graecis mutuantes, ut *Brontontis* apud Gruter. pag. XVIII. I. vel propriis & domesticis, ut *Fulgeratoris*, *Fulminatoris*, *Tonantis* & similibus, coluerunt. Itaque hic finem imponere huic disquisitioni liceret, nisi unus adhuc scrupulus, qui Viro Docto videtur persuasisse, Jovem ΚΑΤΑΙΒΑΤΗΝ non posse esse Fulgeratorem, eximendus esset.

Nimirum in omnibus Cyrrhestarum, qui exhibent ΚΑΤΑΙΒΑΤΗΝ, nummis Jovis imago sedentis habitu conspicitur, quem *Jovi Fulgeratori* convenire minime censet, miraturque ex ea specie simulacri, Har-

duinum non illud jam obſervaſſe. Sed, quod pace Viri Docti dicam, nullius momenti & ponderis haec obſervatio mihi videtur, eamque Viro in re Nummaria exercitatiſſimo excidiſſe miror. Non vero mihi, in his ſtudiis admodum rudi, neceſſe erit, alios, qui antiquorum nummorum ſunt callentiſſimi, docere, quam variis modis & figuris veteres Numina ſua expreſſerint, praecipue cum quaedam civitates peculiari ratione imagines Deorum diverſo habitu ab aliis exhibuerint, & diverſis etiam cognominibus inſignerint ipſa Numina, quod omnibus nummariae rei peritis obvium eſſe puto. Sic *Acraeus*, Jupiter Smyrnaeorum, ſemper ſedet in nummis; *Philalethes*, Laodicenſium ſtat. v. Cl. Morell. Specim. p. 164. & Ill. Spanh. Epiſtol. IV. ad Morell. pag. 241. ſic aliquando Deos ſtantes, eoſdem ſaepe jacentes, procumbentes, in aëre pendentes & neſcio quo habitu videre licet, quarum omnium figurarum quin aliquando ratio quaedam, ſpecioſa ſaltem, reddi poſſet, & ſaepe a Viris Doctis reddita ſit non dubito; ſed admodum inanem, & qui ad mille abſurda aliquem abriperet, laborem ſumturum crederem, qui ex ſingulis nummorum faciebus, myſterium aliquod exſculpere, & ſententiae ſuae fundum facere vellet. Cum enim primum coeperunt ſuperſtitione imbui mortales, & Deos, quos, a commercio hominum, & aſpectu remotos, in coelum abiiſſe & degere putabant, ſub figura quadam conſpiciendos praebere & colere, incredibile dictu eſt, quam diverſa & contraria, de omnibus ad Deos ipſos ſpectantibus rebus, etiam de eorum figura commenti ſunt; & vere mihi Cicero l. I. de Nat. Deor. c. I. dixiſſe videtur.

Et

Et de figuris Deorum, & de locis, atque de ſedibus, & actione vitae multa dicuntur, deque his ſumma Philoſophorum diſſenſione certatur. Quod veriſſimum eſſe nemo, qui vel leviter veterum Σοφῶν ſcripta inſpexit, negabit. Et confirmat Athenagoras πρεσβ. περὶ Χρις. p. 64. de Poëtis & Philoſophis agens, ἄλλος ἄλλως ἐδογμάτισεν αὐτῶν, καὶ περὶ Θεοῦ, καὶ περὶ ὕλης, καὶ περὶ ΕΙΔΩΝ, καὶ περὶ κόσμου. *Alii inter eos aliter ſtatuerunt, & de Deo, & de Materia, & de FORMIS & de ornatu.* In illud tamen omnes fere, quaſi a natura edoctae, gentes conſenſere, *ut nullam aliam ſpeciem, niſi humanam Diis affingerent.* Cicer. ibid. c. 18. quam deinceps mille modis variarunt, non tantum Philoſophi, qui de Deorum natura, forma, &c. acriter inter ſe certabant, ſed praecipue Fictores, Pictores & Statuarii, aliique artifices, qui ſimulacra Deorum ad religioſum cultum conficiebant, & ſaepiſſime vel ex Poëtarum laſcivientis ingenii deſcriptionibus, vel ex libidine propria ea faciebant; ut merito Cicer. ibid. c. 29. dicat, *Jovem, Junonem, Minervam, Neptunum, Vulcanum, Apollinem, reliquos Deos ea facie novimus, qua Pictores Fictoreſque voluerunt, neque ſolum facie, ſed etiam ornatu, aetate, & veſtitu.* Haec ſi jam aetate Ciceronis obtinuerint, & omnes Deorum figurae, non ex certa aliqua ratione & diſciplina, ſed ad arbitrium artificum expreſſae fuerint, & nihil inde de Deorum vera natura affirmari potuerit, quid nos, qui ab illis temporibus, & ab eorum ſacris tam longe remoti ſumus, opera noſtra abutimur, & ex nudis Deorum figuris aliquid certi colligimus? praeſertim cum facile in arctum cogi poſſimus, ſi ſemper diverſae unius Dei fi-

gurae rationem reddere cogamur. Sic, exempli gratia, apud Harduin. in Numm. Popul. &c. pag. 325. conſpicitur nummus Metropolitanorum in Jonia, qui exhibet Cybelen ſive Matrem Deûm ſedentem; pagina ſeq. duos Idem producit ejuſdem urbis nummos, in quibus haec Dea ſtat. Sic in nummis Virtutes quaedam, quae Numinis loco habebantur, modo ſtantes, modo ſedentes videntur, AEquitas, Conſtantia, &c. de quibus videri poteſt Anton. Auguſt. Dial. I. Non invideo equidem, quo minus alicujus induſtria, ſi ipſi res tanti videatur, in hoc ſtadio, ſive potius piſtrino, deſudet, & hoc unum agat, ut omnes figuras tam diverſas in idem Numen convenire oſtendat. Ego alia agenda cenſeo. Solum ſi Occonem a capite ad calcem quis luſtrare velit, & analogiam quandam figurarum diverſarum inire, ſatis eum habere negotii credam, quod per totam, etiam longiſſimam, vitam excruciet, & forte tandem nihil, niſi nugas, ſe egiſſe animadvertet.

Sic rationem mihi dari expeterem, cur Fortuna, quae levitate ſua ſedere & fixa eſſe prohibetur, & paſſibus ſemper ambiguis errat, & fere ſtans in antiqui aevi monumentis conſpicitur, in Trajani tamen nummo apud Occon. Mediob. pag. 158. & infinitis aliis ſedet, cum cornucopiae & temone, inſignibus, quae etiam ſtanti plerumque adſunt? An, ut nos expediamus, dicemus hoc in adulationem Trajani fictum, quaſi ille Deam illam levem & vagam ita in poteſtate & manu habuerit, ut manere cogeretur, neque alio ſe conferre potuerit? vel quia *Fortunae reduci* nummus eſt dicatus, feſſam a longa peregrinatione fingemus? apage gerras Siculas. Eadem enim *Fortuna redux*,

dux, quae toties ſedens videtur, in Hadriani quoque nummis ſtat apud Occon. Mediob. 181. & paſſim. Praeterea Veſta, (*quae vi STANDO Veſta vocatur*) quae ſtans fere exhibetur, cur illa in nummis quibuſdam Hadriani, & in eodem Conſulatu percuſſis, cernitur & ſtans, dextram ori applicans, & ſedens eadem dextra ori admota apud Occon. pag 171. infiniti & inglorii laboris eſſet omnia hujus farinae percenſere; hoc unicum fateri lubens volo, aliquando quidem (non autem ſemper) figuras Deorum pro epitheti & appellationis ratione, vel ſtantes, vel ſedentes exhibitas: abſurdum enim videri poſſet, ſi *Jovis Statoris* imago ſederet, unde & in nummis ſtat, contra *Cuſtodis* titulo inſignitus fere ſedet, & ita in reliquis; ſed quia hic agitur de Jove καταιβάτῃ, ſive ut probavimus, Latinorum Tonante, Fulgeratore, &c. paucis oſtendemus, nihil intereſſe an hoc nomine Jupiter notatus, ſedeat vel ſtet, imo majori jure, ſi libet, eum ſedentem fuiſſe exhibitum.

CAPUT XIV.

Jovem ΚΑΤΑΙΒΑΤΗΝ *ſedentem in nummis ſumma cum ratione conſpici: & de Jove Capitolino diſquiſitum.*

EX Ciceronis locis modo oſtendimus, figuras Deorum pro libidine & ingenio Pictorum varias fuiſſe; ſed tamen credibile eſt, qui pretium & honorem operibus ſuis addere volebant, maxime ſtuduiſſe, ut ipſo opere exprime-

rent, quantum poterant, Philoſophorum, vel praeſertim Poëtarum deſcriptiones, quae magnificis verbis Deorum majeſtatem declarabant. Maxime autem Poëtas ſibi ad exemplum proponebant, & ad illorum verba ſimulachra & imagines effingebant. Notum eſt Zeuxidis & Phidiae, artificum praeſtantiſſimorum, ſtudium, illius in depingenda Helena, juxta Homeri deſcriptionem Iliad. Γ. 158. dexteritas; & hujus in Jovis Olympii ſimulacro illo, *quo nullum praeſtantius, aut admirabilius humanae ſunt fabricatae manus*, expoliendo induſtria, ex Homer. Iliad. Α. v. 528. de quibus, praeter alios, legi poteſt Val. Max. lib. III. cap. 7. ex. ext. 3. & 4. Neque huic inſtituto ratio deerat: credebant enim ejus aevi homines, omnium Poëtarum principem & Deum, eo privilegio mactatum, ut cum Diis familiariter viveret, illorum linguam, mores & habitus probe perſpectos haberet. Quid ni ergo omnes illas figuras, quibus Jupiter fulmen vibraturus dextra tenet, & ſive rupi, ſive monti inſidens videtur, ex Homero adumbratas dicamus? Jovemque Καταιβάτην ſedentem, ſecundum illius Vatis mentem depingi? egregie ad rem praeſentem faciunt verba Divini Poëtae Iliad. Λ. v. 182.

—— Τότε δὴ ῥα πατὴρ ἀνδρῶν τε Θεῶν τε
Ἴδης ἐν κορυφῇσι καθέζετο πιδηέσσης,
Οὐρανόθεν ΚΑΤΑΒΑΣ, ἔχε δὲ στεροπὴν μετὰ χερσίν.
Tunc autem Pater hominum Deumque
Idae in cacuminibus reſedit abundantis ſcatebris,
De coelo DESCENDENS; habebat autem
fulgur in manibus.

Et aliis in locis frequenter Deum, in rupe velut in ſpe-

ſpecula ſedentem, Homerus exhibet, ut docuit Vir, ſaepe jam in ſubſidium noſtrum vocatus, ſummus, Ezech. Spanh. ad Call. Hymn. in Del. v. 63. neque ibi otioſe ſedere credendus, ſed fulmen dextra manu paratum gerens, ut torqueret in hoſtes, tempeſtates & tonitrua moveret, & omnia, quae ipſi nomen Καταιβάτου indiderunt. Egregie Ovid. III. Metam. v. 306. de Jove fulmine Phaëtontem perdituro

—— Summam petit arduus arcem, (Olympum,)
Unde ſolet latis nubes inducere terris,
Unde movet tonitru, vibrataque fulmina jactat.

Et Stat. Lib. III. Theb. 317.

—— Non ocius alti
In terras cadit ira Jovis, ſi quando nivalem
Othryn & Arctoae gelidum caput inſtitit Oſſae,
Armavitque in nube manum. Volat ignea nubes,
Saeva Dei mandata ferens, coelumque triſulca
Territat omne coma.

Vides in his omnibus locis Jovem monti vel rupi imponi, antequam fulmen torqueat. Huc quoque reſpicere puto Propertium lib. IV. Eleg. I.

Tarpejuſque Pater nuda de rupe tonabat.

Et inde patet, quam proprie Prometheus vinctus apud AEſchyl. v. 914. exclamet

—— πρὸς ταῦτα νῦν
Θαρσῶν ΚΑΘΗΣΘΩ τοῖς πεδαρσίοις κτύποις
Πιςὸς, τινάσσων τ' ἐν χεροῖν πυρπνόον βέλος.

—— proinde jam
Confidenter SEDEAT aëriis ictibus
Fretus, & vibrans manibus ignivomum telum.

Ubi Schol. α. ea verba ita παραφράζει. πρὸς ταῦτα οὖν

ΚΑ-

ΚΑΘΗΣΘΩ νῦν ἐν τοῖς ὑψηλοῖς, καὶ τῆς γῆς ὑπερεξαιρομένοις τόποις, ἢ ἐν τῷ ὑψηλῷ Ὀλύμπῳ, &c. *Igitur SEDEAT nunc in altis & terrae excelsissimis locis, sive in alto Olympo, &c.* Recte ergo in nummis Veri & Commodi apud Vailant. de Numm. Graec. Imper. pag. 71. & 79. sedet in rupe, qualem & apud Gothefridum fuisse laudat Holstenius ad Stephan. voce Κύρρος. Sed forte haec omnia nihil facere ad rem, quam agimus, quis dicet, sed contendet simul, has sedentis Jovis figuras esse quidem καταιβάτου, sive benevoli, ut Vir Doctus exponit, non *Fulguratoris*, qui semper, ut putat, stat in nummis, qui hunc titulum prae se ferunt: sed age, etsi vix tanti res videri possit, quia tamen hic Viro Doctissimo aqua haeret, evincamus haec clarissime. An non credendus est Jupiter Capitolinus, qui in arce Tarpeja Romae summa religione colebatur, fuisse *Fulgurator* & *Tonans?* Certe ab eo fulmina & tonitrua in tutelam urbis & hostium cladem missa crediderunt Romani; sic modo laudatus Propertius,

Tarpejusque Pater nuda de rupe TONABAT.

Sed manifestius id credo patebit, si ostendere queamus, ipsum montem Tarpejum Jovi sacratum fuisse ob eandem causam, ob quam apud Graecos ἐνηλύσια, & τὰ ἄβατα a Cyrrhestis, & Graecis omnibus dicata fuere Jovi ΚΑΤΑΙΒΑΤῌ: docuimus enim supra validissimis, ut spero, argumentis loca fulmine tacta fuisse sacra, & aris & templis consecrata. Jam si Vati rerum Romanarum peritissimo, & antiquitatis diligentissimo observatori credimus, olim jam mons Tarpejus, ante Capitolium conditum, & ut Propertius dicit, cum *nuda* adhuc *rupes* esset, sacer erat, quia ab eo

eo monte tonare, & tempestates oriri credebantur, & ipsa loca fulmine concuti. Ita enim ille AEn. VIII. v. 347.

Hinc ad Tarpejam sedem & Capitolia ducit,
Aurea nunc, olim silvestribus horrida dumis;
Jam tum relligio pavidos terrebat agrestes
Dira loci; jam tum silvam saxumque tremebant.
Hoc nemus, hunc, inquit, frondoso vertice collem
(Quis Deus incertum est) habitat Deus: Arcades ipsum
Credunt se vidisse Deum, cum saepe nigrantem
AEgida concuteret dextra, nimbosque cieret.

Et hinc intelligendus est, & explicandus Manilius lib. IV. 27: de Romulo & Remo, qui in monte Tarpejo prima urbis incrementa jecerunt, agens.

Romane sic enata foret, pecudumque magistri
In Capitolinos duxissent fulmina montes?

Uti ex libris scriptis & antiquioribus editionibus legendum contenderunt Fr. Junius, Carrio & postremus hujus obscurissimi Poëtae eruditissimus enarrator Huetius. Deinde hunc Capitolinum Jovem, ex antiqua religione a posteris cultum, diserte *Fulminantem* Jovem appellat Plin. lib. II. cap. 7. *Alii in ipso Capitolio fallunt, & fulminantem pejerant Jovem.* Et Juvenalis Sat. XIII. 78.

Per Solis radios Tarpejaque fulmina jurat.

Ubi Scholast. *Tarpeja fulmina*, explicat *Capitolini Jovis.* Probe quidem scio, hic effugio locum posse dari, & haec de alio Jove, qui ab Augusto in clivo montis Capitolini dicatus fuit, propter servum, ad lecticam facem praeferentem, fulmine percussum

N a ve-

a vero Jove καταιβάτῃ, ut narrat Suet. Aug. cap. 29. explicari posse. Praeterea pulchre calleo, a Poëtis & Scriptoribus posteriorum temporum hos duos Joves saepe confundi, ut ostendit Rycq. de Capit. c. 20. non tamen hic eludi me patiar: nam certe Plautus, qui diu ante Augusti tempora obiit, & cujus locum oportune ad Plinium adduxit Dalecampius, veterem & verum Capitolinum quin innuerit, nemo dubitabit; ille autem in Curcul. II. 2. 16. ita inquit,

Namque incubare satius te fuerat Jovi,
Qui tibi auxilium in jurejurando fuit.
Ca. *siquidem incubare velint, qui perjuraverint,*
Locus non praeberi potis est in Capitolio.

Neque etiam Seneca in lib. II. Quaest. Natur. 45. narrans majorum opiniones de fulminante Jove, de recentiori Jove ab Augusto consecrato potest intelligi. *Ne hoc quidem crediderunt, Jovem, qualem in Capitolio & in caeteris aedibus colimus, mittere manu fulmina*, &c. Neque etiam Lucanus ad Tonantem, in Clivo collocatum, respicere potuit his verbis lib. I. 195.

O, magnae qui moenia prospicis urbis,
Tarpeja de rupe Tonans.

Ille enim in totam urbem prospicere non dici potest, sed recte alter in ipsa arce & vertice Tarpeji montis positus, totam non tantum urbem, sed & orbem despiciebat Ovid. Fast. I. 85. Et ad illum Jovem refero Minut. Felic. pag. 198. Edit. Lugd. 8°. ubi agens de variis unius Dei figuris, & appellationibus diversis dicit. *Jupiter, cum Hammon dicitur, habet cornua, & cum Capitolinus, tunc gerit fulmen.* Quamquam ad illum locum

locum graviter, credo, erravit Wouwerius, notans nummos exſtare cum epigraphe, *Jovi Capitolino Tonanti*, memoriae fortaſſe vitio, Jovem Tonantem Auguſti non diſtinguens a Capitolino; & adhuc graviore Elmenhorſtius lapſu & inconſiderantia, laudans Suetonii verba in vita Aug. cap. 29. *Cum aedem Jovis Capitolini Tonantis aſſidue frequentaret.* Quae in Suetonio non conſpiciuntur; ſed longe alia: auctor enim ille cap. 91. dicit de Auguſto. *Cum dedicatam in Capitolio aedem Tonanti Jovi aſſidue frequentaret, ſomniavit, queri Capitolinum Jovem, cultores ſibi abduci, ſeque reſpondiſſe, Tonantem pro Janitore ei* (Capitolino) *appoſitum:* quibus verbis accurate duo hi Joves diſtinguuntur; ſed eadem religione utrumque ſacrum, & ob fulmen & tonitru, &c. cultum, apparet ex querela Capitolini, qui indignabatur cultores ſibi abduci, & eumdem cultum, quem olim Capitolino exhibebant, nunc Tonanti reddi. Haec omnia de Jove Capitolino adduxi, ut jam in nummis, qui illum exhibent, appareret, illum, quamvis Tonans & Fulminans fuerit, tamen ſedere. Quales reperiri poſſunt apud Rycq. de Capit. c. 19. & Nardin. Rom. vet. lib. v. cap. 15. & apud Occon in nummo Vitellii. pag. 106. in quibus ſedet, & dextra fulmen gerit, unde etiam colligi poteſt, plurima Poëtarum loca, quae adduxit Rycquius, ubi mentio Jovis Tonantis & fulminis fit, majori jure ad Jovem Capitolinum, quam ad Tonantem Auguſti poſſe referri. Neque quis mihi objiciat Ovid. qui lib. 1. Faſt. v. 201. dicit

Jupiter anguſta vix totus STABAT in aede,
Inque Jovis dextra fictile fulmen erat.

N 2 Unde

Unde quis ſtantem Capitolinum Jovem fuiſſe efficere poſſet: ſed vocem *ſtabat* ego hic non proprie de habitu ſtandi interpretor, ſed ut ſaepe ea voce utuntur Poëtae, generali ſignificatione, pro *eſſe*, *manere*, *habitare* in loco quodam, quod praecipue ex alia Jovis Hammonis effigie apparet: hunc enim ſtantem deſcribit Lucanus IX. 511.

> *Ventum erat ad templum, Libycis quod gentibus unum*
> *Inculti Garamantes habent: STAT Corniger illic*
> *Jupiter, ut memorant, ſed non aut fulmina vibrans,*
> *Aut ſimilis NOSTRO, ſed tortis cornibus Ammon.*

Quae verba ſi proprie ſumantur, pugnabunt cum Silio Italico, qui ſedentem facit. lib. III. 8.

> *Priſca fides adytis longo ſervatur ab aevo,*
> *Qua ſublime SEDENS Cirrhaeis aemulus antris,*
> *Inter anhelantes Garamantas Corniger Ammon*
> *Fatidico pandit venientia ſaecula luco.*

Quae omnia oſtendunt, verba *ſtare*, *ſedere*, & ſimilia ſaepe apud Poëtas tantum de ſedibus & domicilio Deorum, non praeciſe de ipſo habitu & figura capienda eſſe. Quae ſi minus placeant alicui, illi Doctiſſimi C. Neapolis de hoc Ovidii Jove ſententiam amplecti per me licet. Atque haec jam omnia, an non aperte declarant & demonſtrant, Jovem Fulguratorem & Tonantem aeque apte, ſi non aptius, ſedentem effingi, quam ſtantem? neque tam anxie in has vel illas figuras Deorum inquirendum eſſe? quis etiam umquam

quam aliter Tonantem Jovem, quam dextra fulmine armatum, quod infinita Poëtarum loca docent, diceret? atqui ipſe *Tonans* proprie dictus ab Auguſto, in nummo a Rycq. de Capitolio prolato cap. 39. habet dextram vacuam, quod minime convenit Tonanti; &, quod magis abſurdum videri poteſt, apud Occon. pag. 183. Hadriani nummus cernitur cum hoc titulo, *Jovi Tonanti*, ubi ſtans Jupiter divinitatis Pallio tectus, & *ſiniſtra* fulmen gerens; & ne credamus propter pallium hoc fieri, in Antonini Pii nummo apud eumdem pag. 196. ſtat nudus, dextra haſtam, *ſiniſtra* fulmen, contrario ac ſolet ſchemate; ut & in tabula Marmorea apud Gruter. Inſcr. pag. xv. 9. Haec expediat, qui velit otio abuti, ego impetum & ingenium artificum, diverſarum harum figurarum cauſſam ſtatuere malo. Illos tamen magis Deorum Patris & Regis, & ſummi Numinis majeſtatem expreſſiſſe puto, qui Jovem Fulminantem, ſedentem in rupe vel monte, ut a Poëtis fere deſcribitur, vel in ſolio quodam regio, cui in Capitolina aede inſidebat, effinxerunt, & ſummo cum judicio hujus decori memor fuit Phaedrus lib. IV. Fab. 17.

CONSEDIT Genitor tum Deorum maximus,
Quaſſatque fulmen, tremere coepere omnia.

Imo hanc puto eſſe *Regalem imaginem*, quam Jovi tribuit Ovid. lib. VI. Met. 74. & hinc *ſolium*, quod a *ſedendo* quidam deducunt, pro ipſo regno capi, ut docuit Barth. ad Stat. I. Thebaid. 321. & ſimilia; quae, ſi id ageretur, infinitis antiquorum teſtimoniis confirmare poſſemus. Et hinc iterum explico AEſchyl. in Promet. Vinct. 312.

—— ταχ' ἄν σε καὶ μακρὰν ἀνωτέρω
ΘΑΚΩΝ κλύοι Ζεὺς

Forte te etiam longe ſuperius ſedens Jupiter audiet. id eſt, Jupiter Rex ſuperûm. Sedentem vero oportere Jovem pingi docet Albric. de Deor. Imagin. c. 11. *Quia coelum & coeli regnum in ſortem ceſſit*, & hinc *pingebatur in throno eburneo, in ſua majeſtatis ſede ſedens*; & apud Gruter. in Appendice. p. MLXV. 5. inſcriptio exhibetur,

IOVI REGI.

Et ipſe conſpicitur ſedens in ſella quadrupede, unde etiam θρόνιον Jovi dat Antonin. Liber. Metamorph. c. VI. eodem etiam habitu in nummis frequentiſſime occurrit. Quod etiam ex Sacris Scriptoribus fluxiſſe videri poteſt, qui Deum, ut Regem, ſublimi ſaepe in ſolio collocant. v. 1 Reg. ult. v. 19. & Jeſai. VI. & paſſim. Denique quod ultimo loco reſervavi, & rem extra omnem controverſiam ponit, conſideremus Seleucenſium, de quibus ſupra, Jovem. Illi eum affini cognomine ΚΕΡΑΥΝΙΟΥ coluerunt, ut vicini Cyrrheſtae ΚΑΤΑΙΒΑΤΟΥ. De voce autem κεραυνίε nulla lis, ut de altera, moveri poterit, quaſi non *Fulminatorem* denotaret. Atqui in nummis iſtius civitatis Jupiter exhibetur ſedens, dextra fulmen, ſiniſtra haſtam gerens apud Vailant. Num. Graec. Imp. pag. 101. & pag. 132. Deinde non ratione etiam deſtituebantur, qui in templis illum ſolio, vel alii cuidam ſedili, inſidentem fingebant, quia ipſa illa templa, Jovi dicata, quaſi ipſum Dei domicilium eſſe credebantur; quae, ſi ſumma religione conſecrata erant, libentius Deum incolere quam ipſum Olympum, cujus vices obibant, puta-

putabant, unde Tacit. III. Hiſtor. 72. Capitolium vocat, *SEDEM Jovis Optimi Maximi.* Et hinc elegans illud carmen, quo Cecropidae, Jovi aedem exſtruentes, illum rogant, ut illam loco Olympi habere velit; inter Epigr. Veter. lib. IV. cap. 10. pag. 496. ubi inter quatuor praecipue illud notari meretur ſecundum,

> Κεκροπίδαι Διῒ τόνδ' ἔθεσαν δόμον, ὡς ἀπ' Ὀλύμπου
> Νισσόμενος ποτὶ γῆν, ἄλλον Ὄλυμπον ἔχῃ.
>
> *Cecropidae Jovi hanc poſuere domum, ut ab Olympo*
> *In terram veniens, alium Olympum haberet.*

In quo epigrammate Jovis templum videmus ejus *Domum* vocari, qua appellatione alias ipſum coelum, ſive Olympus, a Poëtis indicari ſolet, ut apud Homer. Iliad. Θ. 375. Pallas ait,

> Ὄφρ' ἂν ἐγὼ καταδῦσα Διὸς ΔΟΜΟΝ αἰγιόχοιο
> *Dum ego ingreſſa Jovis DOMUM AEgiochi.*

Et Iliad. O. 84. Juno

> Ἵκετο δ' αἰπὺν Ὄλυμπον, ὁμηγερέεσσι δ' ἐπῆλθεν
> Ἀθανάτοισι θεοῖσι Διὸς ΔΟΜΩ.
>
> *Pervenit autem in excelſum Olympum, congregatis autem ſupervenit*
> *Immortalibus Diis in Jovis DOMO.*

Et Latini, Graecum Vatem aemulantes, Naevius & Virgilius lib. X. AEneid. 1.

> *Panditur interea DOMUS Omnipotentis Olympi.*

Imo non ſolius Jovis templa, domos & ſedes ejus vocabant, ſed & alios Deos & Deas in templis ſedes ſuas habere fingebant. Ita Euripid. Phoen. 1380. Πάλλαδος

λαδ☉ ΟΙΚΟΝ, pro ἱερῷ τῆς Ἀθηνᾶς interprete Scholiaste, *Palladis DOMUM*, pro ejus templo posuit, & ita de reliquis numinibus. Sed nos in Jove morabimur, quem in templo, tanquam in domo, sedentem nobis exhibent nummi Cyrrhestarum; quod summa ratione factum ab illis puto, quia Poëtae in ipso coelo Jovem, si concilium Deorum cogeret, & cum iis de rebus mortalium agere vellet, Throno sive sublimi solio imposuerunt; sic Virgil. d. l. v. 116. postquam narrasset ea, quae in Deorum Senatu acta essent, eo soluto, addit

> —— *SOLIO tum Jupiter aureo*
> *Surgit.*

Ovid. Metam. 1. 177.

> *Ergo ubi marmoreo superi sedere recessu,*
> *Celsior ipse loco, sceptroque insignis eburno,*
> *Terrificam capitis concussit terque quaterque*
> *Caesariem.*

Ex quibus apparet summa cum ratione altitonantem Deum in nummis sedentem videri, cum in coelo ipso tali habitu esse fingeretur: debebant enim templa esse verae imagines ipsius coeli, & hominum oculis id exponere, quod Poëticae descriptiones mentibus objicerent. Et hinc elegantissime Propert. III. 2.

> *Et Jovis Elaei coelum imitata DOMUS.*

Et in epigrammate Graeco mox laudato domus Jovis, ἄλλ☉ Ὄλυμπ☉, *alter Olympus* vocatur. Ut autem hoc verbo addam, quis in his omnibus non aperta Sacrorum librorum vestigia in ipsis gentibus deprehendit? quae etsi vanas de numinibus suis opiniones foverent, plurimas tamen ex Dei summi vero cultu de-

du-

duxerunt, & corruptas ſuis Idolis accommodarunt. Ut enim Deus O. M. neque in coelo, neque in terra proprie habitare dici poteſt, ſed omnia majeſtate ſua implere, Jerem. XXIII. 23. & Pſalm. CXXXIX. 7. & ſeqq. & ſolium ſuum in coelo poſuiſſe, Eſai. LXVI. 1. & loca, quae modo adduxi, manifeſte probant, tamen pro ſapientia ſua immenſa voluit Deus inter religioſos ſuos cultores habitare, & ſpeciem quamdam ſolii & aedis ſuae hominibus exhibere. Sic praecipue infinitis in locis V. Teſtamenti templum, a Salomone exſtructum, *Domus Dei* vocatur. Praeſertim in ipſa dedicatione II. Paralip. VI. 2. Καὶ ἐγὼ ᾠκοδόμηκα ΟΙΚΟΝ τῷ ὀνόματί σου ἅγιόν σοι, καὶ ἕτοιμον τοῦ κατασκηνῶσαι εἰς τοὺς αἰῶνας, *& ego aedificavi templum tuo nomini Sanctum, & paratum ut inhabites in aeternum*, & paſſim; erat enim Dei ſedes, aula ac coeli manifeſtiſſima imago; Hebrae. IX. 23. & 24. nemo ergo, qui haec, & plura alia, quae huc afferri poſſent, perpendet, dubitabit amplius, unde ad gentes hae opiniones & loquendi formulae de Diis ſuis, & templis & domibus eorum devenerint, & ſimul fatebitur, jure ſedentem ſummum Deorum in medio ſui templi conſpici debere. Huc quoque refero inſignem locum Pauli II. ad Theſſal. II. 4. ubi agit de υἱῷ τῆς ἀπωλείας *de filio perditionis*. Ὁ ἀντικείμενος καὶ ὑπεραιρόμενος ἐπὶ πᾶν τὸ λεγόμενον Θεὸν ἢ σέβασμα, ὥστε αὐτὸν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ ὡς Θεὸν ΚΑΘΙΣΑΙ, ἀποδεικνύντα ἑαυτὸν ὅτι ἐστὶ Θεός. *Qui adverſatur & extollitur ſupra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur: ita ut in templo Dei, tanquam Deus, ſedeat, oſtendens ſe tanquam ſit Deus*; ſed ἐπέχω. Ex his enim omnibus, ut finem tandem Jovi καταιβάτῃ imponam, firme efficere nos

O poſſe

posse credo, nullum alium esse Jovem illum Graecorum, quam Latinorum Fulguratorem, Fulminatorem, Tonantem; vel si omnia simul uno titulo comprehendere velimus, recte dici illum posse, JOVEM TEMPESTATIUM DIVINARUM POTENTEM. Ut egregia apud Spon. in Miscell. Sect. III. pag. 70. inscriptio eum nobis offert.

CAPUT XV.

Apollo etiam ΚΑΤΑΙΒΑΤΗΣ *dictus fuit, & quare?*

HIs omnibus quid ex antiquis monumentis reponi possit non video, ut probetur, Jovem καταιβάτην non esse Fulguratorem, sed mitem, placidum, benevolum Deum, aut ita dictum, quia ejus imago coelo delapsa est; sed liberales simus, & ipsi telum aliquod subministremus, quo nostra & omnium Virorum doctorum expositio Jovis καταιβάτου possit oppugnari. Si enim voce illa generali καταιβάτης, Jupiter non possit dici *Descensor*, quodam modo, qui ipsi cum aliis Diis est communis, sed unico tantum ipsi proprio & peculiari, sequi videtur, si quis alius Deus possit reperiri, cui idem cognomen adhaesit, quique neque tonare neque fulminare dici potest, hanc vocem male a nobis ad solum Fulmen & tempestates restringi. Atque non solus Jupiter dictus fuit ΚΑΤΑΙΒΑΤΗΣ, ut omnes huc usque, quos vidi, Viri Docti, uni Jovi hoc nomen proprium crediderunt, sed & Apollo. Ita enim eum appellari obser-

obſervare licet apud Scholiaſt. Eurip. in Phoenis. 1416. qui explicaturus, quid ſit ΘΕΣΣΑΛΟΝ ΣΟΦΙΣΜΑ *Theſſalum commentum*, quod in proverbium apud Graecos abierat, narrat originem hujus dicti; natum nimirum id eſſe ex Diotimo Theſſalo, qui conſulens oraculum Apollinis ab eo fuit monitus, ut caveret ne ab inimicis votis vinci ſe pateretur; illum igitur Ἀπόλλωνι ΚΑΤΑΙΒΑΤΗ *Hecatomben virorum* pollicitum fuiſſe, ſed compotem & damnatum voti, illam non praeſtitiſſe, ſed de die in diem diſtuliſſe, cauſantem non decere Deos ſacrificium humanum, neque illum aliud ſacrificium ſubſtituiſſe,& ita callido hoc commento Deum eluſiſſe. Hincque Theſſalos quotannis Deo tale ſacrificium vovere, ſed numquam ſolvere. idem quoque narrat Zenob. Proverb. Centur. IV. 29. & Suidas in voce Θετταλὸν σόφισμα; ſed, quae notari meretur, quadam differentia, circa hominem: Zenobius enim ſimpliciter *Theſſalum* vocat, tanquam Theſſalus foret, qui Theſſaliae nomen dediſſet, ut & Polyaen. Stratag. I. 12. Theſſali cujuſdam meminit, qui Boeotas cum Theſſalis pugnantes artificio quodam ſuperavit; niſi vel *Diotimi* nomen exciderit, vel Scholiaſtes Euripidis in ea voce ſit corruptus. Suidas autem *Aratum* vocat, ut recte, Vir illuſtris, haec obſervari debere, me docuiſti. Alterius etiam Diotimi Athenienſis, claſſis praefecti meminit Tzetz. ad Lycoph. Alexandr. 732. qui diverſus ab hoc videtur. Quidquid ſit, ille Theſſalus oraculum illud conſuluit; ſi addidiſſent, quam ob cauſam adiiſſet Deum, forte ſtatim nobis ratio Apollinis καταιβάτου ſive καταιβασίου, ut Zenobius habet, nota fuiſſet; ſolum narrant, quod ipſi κα-

πίνπ ὁ Θεὸς ἔφη, &c. Quod Schottus *ab exilio reduci* post Sylburgium vertit. Sed rectius tu, Vir illustris, censes reddi debere, *Arato descendenti*, vel eunti, sc. ad oraculum consulendum, nulla enim de ejus exilio mentio injicitur. *Descendere* autem frequenter pro proficisci in aliquam regionem, praecipue si ex montana, ut Thessalia, quae Pindum montem & alios habebat, in subjectam illis veniret, ut ad Delphos, qui trans Pindum siti erant. Quae loquendi ratio praecipue observabatur, si quis a mediterraneis ad maritima loca iter faceret, ut contra *ascendere* & ἀναβαίνειν dicebatur, si quis a mari ad mediterranea contenderet, unde expeditio Alexandri M. quae a Mari mediterraneo in Orientem instituebatur, ab Arriano & aliis dicta fuit ἡ στρατεία ἡ ἄνω, & de Israëlitis Hosea cap. VIII. v 9. αὐτοὶ ΑΝΕΒΗΣΑΝ εἰς Ἀσσυρίους. *Illi ascenderunt in Assyrios*, id est, profecti sunt, & ita Lucas c. II. vers. 4. ΑΝΕΒΗ δὲ καὶ Ἰωσὴφ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, ἐκ πόλεως Ναζαρὲτ, εἰς τὴν Ἰουδαίαν, εἰς πόλιν Δαβὶδ, ἥτις καλεῖται Βηθλεέμ. *Ascendit vero & Joseph a Galilaea ex urbe Nazaret, in Judaeam, in urbem Davidis, quae dicitur Bethleem.* Et ita contra ΚΑΤΑΒΑΙΝΕΙΝ dicuntur, qui loca maritima petunt. Pindar. Pyth. IV. 334.

Ἐς δ' Ἰωλκὸν ἐπεὶ
ΚΑΤΕΒΑ ναυτῶν ἄωτος.
In Iolcum vero postquam
Descendit nautarum flos.

Ubi egregie Scholiastes, τὸ κατέβα ἀντὶ τοῦ κατῆλθε, καὶ πυκνῶς αὐτῷ χρῆται τῷ καταβῆναι ἀντὶ τοῦ παραγένεσθαι. Et eo sensu nostra voce κατιὼν, utitur Aristoph. in loco supr. p. 58. adducto, de quodam ex Urbe Athenis in Acade-

Academiam prodeunte. v. Polluc. lib. III. 14. Pluribus, quae ex facris & profanis Scriptoribus poffent addi, abftineo. Ille igitur Theffalus ex montana regione ad Delphos, qui mari propiores erant, profectus fuit ad Oraculum confulendum. Reftat ut inquiramus, quare Apollo hic vocetur καταιβάτης, & non Pythius, ut folebat fieri. Non opus vero putamus, ut hinc evadamus, multis docere Apollinem faepe eumdem fuiffe habitum, qui Jupiter, ut folebant veteres Mythologi confundere Deos; modo unum, ad quem reliquorum nomina omnia referebant, modo plurimos diverfis nominibus infignitos, & variis rebus praefides ftatuentes. Sed quod in rem praefentem facit notari meretur, inter omnes Deos, quibus fulmen tribuitur, quos Tu, Vir illuftris, in doctiffimo tuo de Harpocrate commentario, pag. 98. & feqq. enumeras, nemini majore jure tribui, quam Soli, erudite & folide oftendis. Ad Solem autem five Apollinem omnes Deos referri poffe, & re vera retuliffe veteres ex antiquis monumentis probas. Sed nullum numen magis conjunctum Soli vel Apollini puto, quam Jovem: ut Jupiter enim aethera notabat, fic Apollo Solem, optimam aetheris partem; quod etiam plurima cognomina Apollini & Jovi communia indicant; fic ambo titulo Σωτῆρος, v. Spanh. Call. Hymn. Apoll. 40. Ariftop. Plut. IV. Sc. III. & Latinis *Confervatoris* in lapidibus & nummis veteribus, ut docet Reines ad Infcript. Claff. I. 12. infigniuntur. Uterque Διδυμαῖος, & eodem, ut putatur, templo cultus; Macrob. V. 21. & Athenae. XI. cap. 7. ut mox clarius patebit. Et hinc puto ipfum Apollinem Jovem vocari, tum in locis a Te Vir Ill. p. 88. adductis, tum apud Eurip. Phoeniff. 1013. Μὰ

Μὰ τὴν μετ᾽ ἄστρον Ζῆν᾽, Ἄρην τε φοίνιον

Non per Jovem qui est in astris, & Martem homicidam.

Ubi *Jupiter in astris* recte a Scholiaste ἥλιος esse dicitur. Et ita inscriptiones apud Gruter. MX. 11. & Reines. 1. 199. & 290. ΔΙΙ ΗΛΙΩ ΜΕΓΑΛΩ & JOVI SOLI MAGNO exhibent. Denique ut Jupiter καταιβάτης dicebatur a fulmine, quo descendebat, & quod ipsius telum & βέλος, ut saepe dicitur, erat, quo hostes percuteret, & praecipue Gigantas, quod supra probavimus, cur non Apollo quoque καταιβάτης eodem jure dici potest, qui sagittis suis in eodem praelio Gigantas occidit, & Jovis σύμμαχος fuit? ut docet Pindar. Pyth. H. 23. & deinceps.

Δμᾶθεν δὲ κεραυνῷ, τόξοισί τε Ἀπόλλωνος.

Domiti autem sunt fulmine & sagittis Apollinis.

qui denique his armis plures inimicos, & praecipue Pythonem interemit. Unde & eleganter apud Callim. Hymn. Cerer. 102. Mater Erysichtonis optat, ut illum βλητὸν ὑπ᾽ Ἀπόλλωνος funerasset. Hae autem Sagittae Apollinis nihil aliud erant, quam radii solis, cui causas plurimas morborum, & pestilentiae praecipue adscribebant, ut Homer. Il. α, ἐκηβόλῳ Ἀπόλλωνι, pestilentiam in Graecorum castris adscribit, ut recte explicat Heraclid. Pont. Alleg. Homer. pag. 416. Unde & ipsum nomen Apollinis, ὡς ἀπολλύντος τὰ ζῶα, &, qui morbo insti sunt, Ἀπολλωνοβλήτους dictos, docet Macrob. lib. 1. Saturn. cap. 17. & ex Euripide & aliis Poëtis confirmat. Et hinc Serv. ad Virg. III. AEn. 138. *Notandum sane, Apolline offenso, pestilentiam creari semper: quod etiam Homerus ostendit, cum eum armatum*

tum inducit ſagittis, unde & Apollo dicitur, ſecundum aliquos ἀπὸ τοῦ Ἀπολεῖν, *contra ſi Cytharam teneat, mitis,* & ita Amphion Apollinis telis periit, teſte Hygino Fab. IX. a Pauſania autem lib. IX. cap. 5. dicitur ejus domus peſtilentia deleta eſſe. Vide Phurn. de Nat. Deor. cap. 32. Quae majori in luce collocare meae nunc non ſunt partes, cum Tu, Vir illuſtris, egregie id praeſtiteris in omnis doctrinae genere praeſtantiſſimo ad Harpocratem commentario pag. 24. & ſeqq. videmus certe Apollinem mitem, (unde & *Pacifer*, ſive *Placifer*, ſi recte eſt ſcriptum, Apollo apud Spon. Miſcell. Sect. III. pag. 86.) ut Jovem ἱκέσιον & μειλίχιον; videmus etiam iratum & verum καταιβάτην. Deinde ſi praeter morbos & peſtilentiam, alia quoque, propter quae καταιβάτης dici poteſt, & cum Jove eadem puniendi & perdendi hoſtes & impios poteſtate praeditus dicitur, addere velimus, non abs re fuerit, hic Apollinem perjurii vindicem ſtatuere, qui pejerantes telis ſuis conficere, & vindicare ab antiquis creditus fuit. Hinc Prop. lib. I. El. 15. ad amicam, de perfidia ejus querens, ſcribit.

Hos tu jurabas, ſi quid mentita fuiſſes
Ut tibi ſuppoſitis exciderent manibus,
Et contra magnum potes hos attollere Solem,
Nec tremis admiſſae conſcia nequitiae.

Ubi eleganter exprobrat amicae inſignem confidentiam, quod perjura audeat oculos attollere contra Solem, ut ſupra vidimus in Libanio Jovem καταιβάτην, τοὺς ἀνλιβλέποντας fulmine ſuo proſternere, & ut Jaſon Medeae poſt occiſos liberos exprobrat, apud Eurip. Med. v. 1327.

Καὶ

Καὶ ταῦτα δρᾶσας, Ἥλιόν τε προσβλέπεις,
Καὶ Γαῖαν, ἔργον τλᾶσα δυσσεβέστατον.
Et his perpetratis Solem aſpicis
Et Terram, quae auſa es rem impiiſſimam.

Ad locum autem Propertii videri poſſunt, quae notat Vir diligentiſſimus Paſſeratius, oſtendens per Apollinem jurari ſolitum fuiſſe, & praeterea Vir Ill. Spanh. ad Call. Hymn. in Apollinem 68. ubi rationem reddit, cur Apollo ἔνορκος dictus fuerit, quibus addi poteſt jusjurandum AEgei, praeeunte verba Medea, apud Eurip. Med. 752.

Ὄμνυμι Γαῖαν, λαμπρὸν Ἡλίου τε φῶς,
Θεούς τε πάντας.
Juro per Terram & ſplendidum Solis jubar,
Et Deos omnes.

Quem imitatus Virgilius lib. XII. AEn. 175.

Tum pius AEneas ſtricto ſic enſe precatur,
Eſto nunc Sol teſtis, & haec mihi Terra vocanti.

Ubi vide, quae habet Cerda. Nec Apollo ſolus perjurii vindex ſedet, ſed & ipſe Jupiter, ex quo horum Numinum ſimilitudo noſcitur. Eurip. Medea. 168.

Κλύεθ', οἷα λέγει κἀπιβοᾶται
Θέμιν εὐκταίαν
Ζῆνά θ', ὃς ὅρκων
Θνατοῖς ταμίας νενόμισται.
Audite qualia dicat, & inclamet
Themida faventem optatis, & Jovem, qui jurisjurandi
Cuſtos mortalibus exiſtimatur.

Quod etiam multis docuit Daniel. Heinſ. ad Sil. Ital. lib.

lib. 1. pr. unde etiam ὅρκιος dicitur, teſte Schol. Eurip. Hecub. v. 346. ex quibus locis apparet, duos hos praecipue Deos, Jovem & Apollinem, perjurii vindices habitos, qui in fallentes fulmina & tela jacerent: unde etiam Juven. Sat. XIII. 78. illos conjungit,

Per Solis radios, Tarpejaque fulmina jurat.

deinde huc adduci etiam poſſet, quod ut Jupiter καταιβάτης dictus eſt propter omnia prodigia, quae in coelo oſtendebantur, ut ſup. probavimus, ita non male Apollo etiam καταιβάσιος, ut a Zenobio dicitur, & *Prodigialis*, ut a Schotto redditur, vocetur, quod ille a Jove, qui prodigiis & auguriis praeerat, haec acceperit, ut docet Vir Ill. Spanhem. ad Call. Hymn. in Jovem 69. ubi τέρας Διός, quod nos ſupra oſtendimus proprie de fulmine dici, memoratur. Denique, quod propius ad hanc Apollinis appellationem accedit, hinc quoque dictus Apollo θυμβραῖος, ὁ τὰς ὄμβρους θείς, *quod eſt Deus Imbricitor*, Macrob. Saturn. 1. 17. quod nomen Jovi quoque inditum ſupr. cap. v. oſtendimus. Sed haec omnia leviora videri poſſent, neque ſatis evincere Apollinem recte καταιβάτην quoque dictum: non multa enim & praecipua in his omnibus Fulminis aut Tonitruum mentio, quorum ſolo reſpectu Jovem καταιβάτην dictum fuiſſe contendimus. Age igitur & Apollini fulmen, & quidem noxium & igneum tributum doceamus, quod, Vir Illuſtris, non multa opus eſſe demonſtratione putamus, poſt ea, quae Tu in doctiſſimo de Harpocrate commentario docuiſti pag. 98. & 102. ubi opportune admodum a Te excellens illud monumentum Apollinis apud Spon. Miſc. Sect. III. p. 87. adducitur, ubi ſiniſtra fulmen, dextra Lyrae

imposita, tenet; cujus figurae rationem ex Macrobio lib. I. Sat. 17. possemus repetere, *qui ideo Apollinis simulacra manu dextra Gratias gestare, arcum cum sagittis sinistra* dicit, *quod ad noxam sit pigrior, & salutem manus promptior largiatur.* Ita ut haec lyra, cui dextram imponit placidi; fulmen, quod sagittarum locum implet, irati & noxii Apollinis symbolum sit. Sic solo fulmine armatam Apollinis dextram exhibet nummus Septimii Getae apud Vaill. Num. Graec. pag. 143. Et apud Macrobium lib. I. Satur. c. 23. Jupiter ille Heliopolites, qui Sol est, laeva tenet Fulmen. Imo quam rationem, credo, reddemus, cur, apud Gruter. p. XVII. inscr. ult. *Jovi Sancto Brontonti* addita fuerit imago Apollinis? nisi dicamus Jovi & Apollini fulmen attributum, & utrumque fuisse Fulgeratorem, Tonantem & Cataebaten; quo etiam libentissime referrem insignem lapidis veteris inscriptionem, apud Reines. Inscr. Clas. I. 291.

ΗΛΙΩ ΜΙΘΡΑ
ΑCΤΡΟΒΡΟΝΤΟ.

Valde cruciavit Virum excellentissimum hic lapis, nec assequi se fatetur, quo modo τὸ *Brotonti*, τῷ Ἄστρον copulari posset, ideoque mallet legere, ΑCΤΡΑΒΤΟΝΤΙ pro ΑCΤΡΑΠΤΟΝΤΙ, id est *Fulguratori*. Sed nimis hoc longe a vestigiis characterum recedere mihi videtur, ideoque nulla mutatione legerem & distinguerem, ΑCΤΡΟ. ΒΡΟΝΤΟ. id est Ἄστρῳ Βρόντοντι. Et exponere *SOLI. MITHRAE. ASTRO. TONANTI.* Ο autem pro Ω positum est ab inscito sculptore. nihil autem mirum videri debet, Solem ἄστρον *astrum* vocari:

vocari: non fit enim hoc nullo veterum praeeunte; ita ad AEſchyl. Sept. Theb. v. 396. qui Lunam dicit πρέσβιστον ἄστρον *venerandiſſimam ſiderum*, vel ut Horatius in carmine ſeculari vocat, *Reginam ſiderum*, Scholiaſtes ἀ. notat, καὶ Πίνδαρος Ἄστρον τὸν Ἥλιον φήσι. *Et Pindarus Aſtrum vocat Solem;* reſpiciens ad Pindar. Olym. I. 9.

Μηκέθ' ἁλίου σκόπει
Ἄλλο θαλπνότερον,
Ἐν ἁμέρα φαεινὸν ΑΣΤΡΟΝ,
Ἐρήμας δι' αἰθέρος.
Ne amplius Sole contempleris
Aliud fovens magis,
Interdiu lucidum ASTRUM
Deſertum per AEthera.

Ad quem locum notat Scholiaſtes, Pindarum Solem ἄστρον *ſidus* vocare, cum debuiſſet ἀστέρα *ſtellam* nuncupare. Recte ergo Sol vocatur *Aſtrum Tonans*, ut in alia Inſcript. apud Gruter. pag. XXXIV. 5.

DEO. SOLI. INVICTO. MITHRE.
F *L*. SEPTIMIUS. ZOSIMUS. V. P.
SACERDUS DEI BRONTONTIS.

Ubi Sol aperte vocatur *Deus* ΒΡΟΝΤΩΝ, id eſt *Tonans*. Et huc quoque referrem, quod narrat Dion. lib. XLI. pag. 401. de Auguſto τὸν τόπον, ὃν ἐν τῷ Παλατίῳ, ὥστ' οἰκοδομῆσαι τινὰ, ἐώνητο, ἐδημοσίωσε, καὶ τῷ Ἀπόλλωνι ἱέρωσεν, ἐπειδὴ κεραυνὸς ἐς αὐτὸν ἐγκατέσκηψε, *locum in Palatio emptum, ut ibi aedificaret domum, publicavit, & ſacrum Apollini fecit, quia fulmen in illum deciderat.* Cur Apollini enim dicaret locum fulmine tactum, ni-

P 2 ſi

ſi Apollinis numen ex eo prodigio colendum judicaſſet? unde egregie Suetonius Aug. XXII. *Templum in ea parte Palatinae Domus excitavit, quam fulmine ictam a Deo DESIDERARI Haruſpices pronuntiarunt.* Imo ut bidental maceria aut ſepto muniebatur, ſic ſuſpicari licet, hanc aedem fuiſſe munitam: nam Dion principio Libri LIII. dicit. illum τὸ τεμένισμα περὶ Ἀπολλωνεῖον feciſſe, quod interpretari poſſemus, *ſepto circumdiſſe.* Sed ut omnia, quae de Apolline poſſent dici, ex quibus ratio nominis καταιβάτου appareat, in pauca contrahamus, crediderim, quia illi, qui mentionem Apollinis καταιβάτου faciunt, agunt de Apolline Delphico vel Pythio, ideo illum per excellentiam fuiſſe καταιβάτην dictum, quia olim Gallos templum ejus invadentes, nive, grandine, tempeſtatibus praecipue a rupe Parnaſia dejecerit & perdiderit. Praeclare hanc Gallorum ſtragem deſcribit Pauſan. l. x. c. 23. καὶ τοῖς βαρβάροις ἀντισήμαινε τὰ ἐκ τοῦ Θεοῦ ταχύ τε καὶ ὡς ἴσμεν φανερώτατα. ἥ τε γὰρ γῆ πᾶσα, ὅσην ἐπεῖχεν ἡ τῶν Γαλατῶν στρατεία, βιαίως καὶ ἐπὶ πλεῖστον ἐσείετο τῆς ἡμέρας, βρονταί τε καὶ κεραυνοὶ συνεχεῖς ἐγίνοντο. Καὶ οἱ μὲν ἐξέπληττόν τε τοὺς Κελτοὺς, καὶ δέχεσθαι τοῖς ὠσὶ τὰ παραγγελλόμενα ἐκώλυον. τὰ δὲ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ οὐκ ἐς ὅντινα κατασκήψαι μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς πλησίον καὶ αὐτοὺς ὁμοίως καὶ τὰ ὅπλα ἐξῆπτε. *Prodigia etiam Barbaris repentina, & omnium quae audiverimus maniſeſtiſſima divinitus exſtitere: omnis enim terra, quantam exercitus Galatarum occupaverat, vehementer & & maximam diei partem concuſſa fuit. Crebra deinde tonitrua & fulmina facta ſunt. Quae quidem percuſſerunt Celtas, & prohibuerunt ne mandata auribus poſſent audire; ſed ex coelo cadentia non in unicum quendam irrue-*

irruebant; sed plures, qui proxime stabant, simul & arma incedenbant. Haec per eum diem prodigia, sed terribilior insecuta nox est. Ῥῖγός τε ἰσχυρὸν καὶ νιφετὸς ἦν ὁμοῦ τῷ ῥίγει. Πετραί τε ἀπολισθάνουσαι τοῦ Παρνασσοῦ μεγάλαι καὶ κρημνοὶ καταῤῥηγνυμένοι σκοπὸν τοὺς βαρβάρους εἶχον, καὶ αὐτοῖς οὐ κατὰ ἕνα ἢ δύο, ἀλλὰ κατὰ τριάκοντα καὶ ἔτι πλείοσιν, ὡς ἕκαστοι ἐν τῷ αὐτῷ φρουροῦντες, ἢ καὶ ἀναπαυόμενοι τύχοιεν ἀθρόοις ἡ ἀπώλεια ἐγένετο ὑπὸ τῆς ἐμβολῆς τῶν κρημνῶν. *Frigus validum & nix erat simul, saxa & ingentes montis crepidines e Parnaso avulsae in barbaros quasi in scopum, quem peterent, irruebant. Non unum aut duos, sed triginta simul & plures, ut quique eodem loco in praesidio stabant, vel quiescebant, confertim dejecta montis praecipitia perdebant.* Hanc autem stragem non Jupiter καταιβάτης illis intulit, sed ipse Oraculi sui vindex Apollo, & Dei locorum. Pauf. VIII. c. 10. ἐκδηλότατα γὰρ ὁ Γαλατῶν στρατὸς ἀπώλετο ἐν Δελφοῖς ὑπὸ τοῦ ΘΕΟΥ, καὶ ἐναργῶς ὑπὸ Δαιμόνων. *Nihil certius quam Galatarum exercitum in Delphis, a DEO* (Apolline) *& Daemonibus deletum.* Justin. lib. XXIV. c. 8. *Advenisse DEUM clamant, eumque se vidisse DESILIENTEM per culminis aperta fastigia,* &c. & paulo post. *Praesentiam DEI & ipsi statim sensere, nam & terrae motu portio montis abrupta Gallorum stravit exercitum, & confertissimi cunei non sine vulneribus hostium dissipati ruebant, insecuta deinde tempestas est, quae grandine & frigore, saucios ex vulneribus absumsit.* Ex quibus praecipue pro Phocensibus militasse videmus tempestatem a Deo immissam, unde alii auctores nive, alii grandine Gallos oppressos ferunt, alii etiam fulmine, ut innuit, praeter Pausaniam, Propertius Lib. III. Eleg. 12. v. 51.

Torrida sacrilegum testantur lumina Brennum,
Dum petit intonsi Pythia regna Dei.
At mons, laurigero concussus vertice, diras
Gallica Parnasus sparsit in arma nives.

In quo loco si *lumina* retineatur, ad Brennum fulmine percussum referri deberet, sed cum omnes auctores Brennum se per impatientiam doloris ex vulneribus interfecisse narrant, nescio an non cum Nicol. Heinsio legere praestaret *limina* vel *culmina*, ut intelligatur ipse locus ad Parnasum montem, vel ipsum templi limen, quod ambustum fulmine, & eo tempore adhuc colorem ex igneo fulmine servans testaretur poenam Benni; quae si recipiatur ejus loci lectio, etiam colligi inde posset ipsum locum fulmine tactum, ut ἄβατον & ἐνηλύσιον religione quadam fuisse munitum. Sed de his nihil affirmo. Hoc tantum inde efficio, fulmine Apollinem sedes suas a Gallis defendisse: nam Fulminum etiam meminit Pausanias l. 1. c. 4. ἐνταῦθα κεραυνοί τε ἐφέροντο ἐς τοὺς Γαλάτας. Haec omnia si recte considerentur, non sine ratione, credo, aliquis fieri negabit, si Jovi nomen καταιβάτου impositum fuerit, quia & Gigantas & deinde reliquos, qui Giganteo modo coelum affectabant, & Deis se opponebant, fulmine prostravit, etiam optime & convenienter Apollini idem dari, qui olim Pythona Draconem sagittis suis interfecit, deinde Gallos, (quos eleganter Callim. in Hymn. 174. ὀψιγόνους Τιτῆνας *Gigantum posteros* vocat) Templum ejus invadentes, Nive, Grandine & Fulmine perdidit. Non haec alicui, ut ex oraculo Pythio deprompta, obtrudere est animus, sed ut doctioribus veriorem, si reperire possint, hujus Apollinis appellationis originem

nem indagent. Video quidem mihi opponi posse, si ille Thessalus, sive Diotimus, sive Aratus Apollinem καταιβάτην adierit, sequi illud nomen Deo, jam diu antequam Galli in Graeciam irruperint, impositum fuisse: illorum enim in Graecos expeditio tempore Ptolomaei Ceraunii accidit, atqui si ex Thessali illius ad Apollinem καταιβάτην profectione & consultatione natum fuerit proverbium Θετταλῶν σόφισμα, quo Euripides, qui duobus fere saeculis ante ea tempora vixit, usus fuit, non poterit ob eam causam Apollo ita dici. Haec fateor me moverent, ut a sententia decederem, si ipsum Apollinem καταιβάτην apud Euripidem, vel alium illorum temporum Scriptorem deprehenderem, sed cum Scholiastes & Zenobius, qui illud nobis exhibent, longe post ea tempora vixerint, nihil obstat, quo minus id ideo Apollini inditum dicamus. Sed non opus est eo confugere, & si apud ipsum Euripidem, vel alium antiquiorem auctorem illud cognomen reperiri posset, non cogeremur ex Gallorum strage sola hujus rationem repetere; sed statui posset, Apollinem καταιβάτην dictum fuisse a solita Templi sui vindicta & tutela, quod saepius a Sacrilegis, qui illud invadere conati fuere, sagittis suis, & fulminis & tempestatum ope defendit. Sic jam olim templum suum ab injuria & oppugnatione Amphionis vindicavit, teste Hygin. Fab. IX. *Amphion, autem cum templum Apollinis expugnare vellet, ab Apolline sagittis est interfectus.* Sed praecipue celebrata est maxime Xerxis Regis Persarum in Graeciam irruptio, qui, ubi Thermopylas expugnavit, partem exercitus misit ad Apollinis Delphici templum diripiendum; ut autem ad urbem Delphos venit, statim hor-

horrenda prodigia apparuerunt. Arma sacra, quae nemini fas erat tangere, ex templo sponte procedebant, & alia ostenta ad sacrilegis terrorem incutiendum videbantur. Sed cum jam ad templum Minervae προνηΐης venerant, ἐν τούτῳ ἐκ μὲν τοῦ οὐρανοῦ κεραυνοὶ αὐτοῖσι ἐνέπιπτον, ἀπὸ δὲ τοῦ Παρνησσοῦ ἀποῤῥαγεῖσαι δύο κορυφαὶ ἐφέροντο πολλῷ πατάγῳ ἐς αὐτοὺς, καὶ κατέλαβον συχνοὺς σφεων: *tunc ex coelo quidem fulmina in eos deciderunt, & a Parnaso duo abscissi vertices, magno cum fragore sunt devoluti, permultosque eorum interceperunt*, ut prodit Herodot. lib. VIII. cap. 37. & eodem fere modo Diod. Sicul. lib. XI. cap. 14. & ex illis Justinus lib. II. cap. 12. *Ante navalis proelii congressionem miserat Xerxes quatuor millia armatorum Delphos, ad templum Apollinis diripiendum. Prorsus, quasi non cum Graecis tantum, sed & cum Diis immortalibus bellum gereret, quae manus tota imbribus & F U L M I N I B U S deleta est, ut intelligeret, quam nullae essent hominum adversus Deos vires.* Et hinc forte Troezenii metu belli Persici liberati aram erexerunt Ἡλίῳ Ἐλευθερίῳ Pausan. lib. II. cap. 31. quod iterum Apollinis & Jovis affinitatem egregie notat: nam Athenienses defuncti bello Persico in loco ipso, in quo rem praeclare gesserant, aram Διὸς Ἐλευθερίου constituerunt, teste Aristid. Panath. pag. 217. & 257. Ἐλευθέριος ergo, ratione Graecorum, quos servaverat, potest dici Apollo, καταιβάτης respectu Persarum, quos percusserat fulmine, & ex Graecia abegerat. Ex quibus possumus jam tuto colligere, nullam aliam fuisse hujus appellationis rationem, quam quod Apollo quoque tempestatum

Po-

potens Deus fuerit. Denique quod fere oblitus fueram, an aliquid huc faciat locus Auli Gellii lib. v. cap. 12. dubito, ubi agens de Jove & ejus variis cognominibus, *Dijove*, *Vejove*, *Lucetio*, &c. ſic loquitur *Simulacrum Vejovis, quod eſt in aede inter arcem & Capitolium ſagittas tenere, & ideo pleroſque dixiſſe illum Jovem eſſe Apollinem.* Ex quibus patet, Apollinem ſaepe cum Jove, & eo noxio & καταιβάτῃ, (nam Vejovi demitur juvandi facultas) confuſum.

Haec, Vir illuſtris, erant, quae illuſtrando huic argumento in mundo habebam, quae nulli libentius, quam Tibi ad examen revocanda permitto, & pro ſingulari tuo erga litteras amore, non ingratos hos infirmos conatus tibi fore confido. Et quamvis omnia, quae, ad aſſerendam veram hujus appellationis rationem, adduxi, non aeque firmo talo niti perſuaſum mihi ſit, nullus tamen dubito, quin, ſi omnia ſimul conſiderentur, probabiliorem multo meam, & omnium fere Virorum Doctorum ſententiam ſint habituri, quos nec livor; nec malevolentia, nec cupiditas occaecat; & qui noſtra ſacra intelligunt, aſſenſum ſuum non denegaturos confido. Sed ante omnes illorum calculos & ſuffragationes me laturum ſpero, qui antiquorum Poëtarum ſcripta non negligenter pervolverunt. In ea enim ſemper ſententia fui, nihil fere in humanioribus his diſciplinis a quoquam profligari poſſe, niſi qui Poëticae artis arcana penetraverit. Imprimis illius ſtudii utilitatem maximam in veterum Populorum nummis, quos Numinum ſuorum honori & religioſo cultui dedicarunt, explican-

dis esse puto. Quo enim modo quis omnem ineptae & inanis superstitionis rationem perspicere se posse confidet, qui ipsos libros, quibus omnis Gentilium religio continetur, non excusserit? Poëtae, ut hoc saepius demonstratum fuit, veterum Gentium Vates, Prophetae & Theologi fuere; illi involucris fictarum fabularum, & loquendi modis, a vulgari sermone longe abeuntibus, omnem de Deis & universi hujus natura disciplinam occultarunt; ideoque quicumque antiquas de rebus divinis, & naturalibus opiniones, ex aliis fontibus, quam ex Poëtarum ingeniis derivare contendit, nihilo plus agit, quam qui de Capitibus Christianae religionis, sine ope Sacrorum voluminum, disputare velit. Sed haec latius hic exequi non est consilium; Tibi enim, Vir Illustris, qui omnis aevi monumenta, & inter ea praecipue divina Poëtarum scripta diligentissime lustravisti, & ex illis, tam insignia in doctissimis Tuis scriptis depromsisti, haec enarrare putidum & ridiculum foret. Illis solis haec dicta sunto, qui in Poëtis nihil, nisi fabellas ad otii delectamenta compositas, & nugas canoras reperiri posse, calumniantur. Vale Vir Illustris, & me ea benevolentia & amore, quo huc usque complexus es, prosequaris. Dabam Trajecti Batavorum Kalendis Majis cIↃ IↃcc.

F I N I S.

L E C T O R I S.

QUia non ex autographo, ſed aliena manu exarato exemplari, Typothetae hanc diſſertationem deſcripſerunt, plura quam vellem, errata irrepſerunt, praecipue aliquoties in accentuum Graecorum poſitu operae aberrarunt. Sed benevolus Lector facillima opera per ſe leviora emendabit. Gravius ubi peccaverint, hic admonendum duxi.

Pag. 5. lin. 18. *his* leg. *hos*. 8. 12. *vident*. leg. *videant*. 16. 19. poſt *compilaſſe*. adde *Suidas*. 32. 15. *hae*. leg. *has*. 42. 14. *p*. 75. leg. 15. 44. penult. *Sextus*. leg. *Septimius*. 47. ΓΕΥΣΘΑΙ. leg. ΓΕΥΕΣΘΑΙ. 48. 25. ὑμῖν. leg. ἡμῖν. 54. μὲν τὸι. leg. μέν τοι. 56. 28. c. 10. leg. c. 14. 70. 15. *Tullio*. leg. *Tullo*. 83. 5. c. 74. leg. 47. 84. poſt. XII. adde *ponit*. 101. 13. pag. XV. leg. XL. 102. pro 5. leg. 3. 105. 24. ὑπερεχειφόμενος. leg. ὑπερεχειρόμενος.